

România literară

Săptăminal
de literatură
și artă

52

Marin Preda

PROMISIUNEA

(Pag. 16, 17, 18)

REPUBLICA NOASTRĂ

În paginile istoriei contemporane, precum și în cronică destinată viitorului, se vor înscrie, pentru totdeauna, la loc de cinste și cu mindrie, cei 26 de ani glorioși pe care îi împlinește, la 30 Decembrie 1973, forma noastră de stat republicană.

Sînt ani de muncă și de mari succese, ani care au dat Patriei minunata ei înfățișare de azi, au adăugat pe harta țării orașe și centre industriale, uzine cu înaltă tehnicitate, ogoare lucrate cu spor și competență, de oameni harnici și pricepuți, universități și școli ce trimit uzinelor și ogoarelor tineri înarmați cu cele mai moderne cunoștințe tehnice și științifice.

Sînt ani care au ridicat prestigiul mondial al Republicii noastre pe treptele cele mai înalte, în focarul atenției și stimei tuturor, așa cum atestă glasurile cele mai prestigioase, în marile reuniuni internaționale politice, diplomatice și de cultură, așa cum consemnează prin scrisul și cu semnăturile lor scriitori și ziaristi cu largă audiență și autoritate, din presa lumii întregi.

Mai mult și mai elogios decît oricînd se vorbește și se scrie, astăzi, despre Republica Socialistă România, despre politica ei externă, despre rodnicile rezultate obținute în economie, despre schimburile comerciale intense cu aproape toate țările lumii. Pretutindeni, numele Președintelui Nicolae Ceaușescu este salutat cu admirație, contribuția sa la înfăptuirea ideilor de pace și de cooperare internațională fiind considerată un aport esențial întru stabilirea climatului nou și cristalizarea unei noi doctrine a relațiilor interstatuale. Neobosita activitate creatoare a șefului statului nostru este omagiată, astfel, în toată lumea, de toți oamenii care prețuiesc pacea, colaborarea popoarelor și drumul către progres.

Nimic nu este mai firesc, în această conjunctură de fapte și de gânduri, decît adeziunea spontană, totală și viguroasă a opiniei publice românești în jurul statului și partidului nostru. Scriitorii și toți creatorii de artă din România socialistă, martori și participanți la nenumăratele fapte mărețe care ilustrează anii victoriilor, anii progresului continuu și rapid al întregului popor, au gravat în operele lor multe și semnificative trăsături ale acestor vremi — și, mai cu seamă — au înțeles și au îndrăgit elanul ce ne însuflețește, pentru mai frumoase, mai prețioase și durabile înfăptuiri.

Cu arta lor, angajată și militantă, scriitorii sînt chemați să vină, să se aplece, mereu, în rîndurile celor ce merg înainte, pe drumul străbătut de istoria contemporană cu pași repezi și mari. În acest ritm trebuie să ne aflăm, în fiecare zi de muncă și de creație, pentru a da Patriei socialiste și republicane, în toate domeniile vieții social-politice și spirituale, contribuția noastră, prinosul nostru de admirație și de dragoste neîmormurată.

Nimic nu poate fi mai frumos decît dorința ca — atunci cînd privim din înălțimea faptelor împlinite în acești 26 de ani ai Republicii noastre — să năzuim a crea, cu muncă și talent, cu generozitatea inimilor pline de poezie, de cîntec — opere pe drept cuvînt demne de solidaritatea activă și unanimă a poporului nostru — în calea lui dreaptă, în ascensiunea lui necontenită și accelerată, către progres, bunăstare și muncă pașnică.

R.I.

Semnînd în Cartea de aur a Teatrului Național

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

la inaugurarea noului edificiu
al Teatrului Național din București

Stimați tovarăși,

Doresc ca în numele Comitetului Central, al Consiliului de Stat și al guvernului să adresez cele mai calde felicitări celor care au proiectat și realizat noul edificiu al Teatrului Național, precum și conducerii teatrului, tuturor celor care vor da glas, prin arta lor, pe această scenă, sentimentelor și năzuințelor poporului nostru — năzuințe de dreptate și independență, spre o societate în care omul să fie deplin stăpîn pe destinele sale, spre societatea comunistă.

Într-adevăr, Partidul Comunist Român, preocupîndu-se de edificarea celei mai drepte și mai înaintate societăți din lume, de dezvoltarea forțelor de producție, de ridicarea bunăstării materiale a întregului popor, acordă o atenție permanentă înfloririi științei și culturii — factori de seamă ai civilizației socialiste și comuniste pe care o edificăm. Realizarea noului edificiu al Teatrului Național este o expresie a acestei preocupări de a crea condiții materiale pentru ca slujitorii artei să poată contribui, prin talentul și pasiunea lor, prin ceea ce vor reuși să exprime pe scena acestui teatru, la for-

marea și dezvoltarea unei conștiințe noi, a conștiinței omului înaintat, stăpîn pe destinele sale.

Fără îndoială că slujitorii artei din România vor face și în viitor totul pentru a contribui la realizarea nobilelor idealuri de umanism, de dreptate, de echitate socială în patria noastră, că ei vor pune arta în slujba întregului popor, a promovării idealurilor socialiste și comuniste, prieteniei și înțelegerii între popoare, a cauzei păcii și colaborării internaționale. Acționînd în acest sens, continuînd astfel tradiția artei dintotdeauna a poporului nostru, artiștii, toți slujitorii artei își vor face datoria față de popor, față de partid, față de năzuințele națiunii noastre socialiste de a fi tot mai puternică, de a păși în rînd cu celelalte națiuni pe culmile civilizației materiale și spirituale, față de năzuințele ei spre o lume mai bună, mai dreaptă, în care oamenii să conlucreze strîns pentru aceleași idealuri de bunăstare, prietenie și pace.

Cu aceste gânduri, urez tuturor celor care vor juca pe această scenă să servească cu abnegație și devotament patria și poporul, cauza socialismului și comunismului!

20 decembrie, 1973

Din 7
în 7 zile

Manifestări consacrate

Republicii Socialiste România

Agențiile Internaționale de presă precum și corespondenții din străinătate ai ziarelor bucureștene transmit știri ample despre frumoasele manifestări consacrate peste hotare zilei de 30 decembrie 1973. Din Moscova se relatează despre conferința de presă care a avut loc la ambasada țării noastre. Au participat reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, ai conducerii centrale a Asociației de prietenie sovieto-române, redactori din presa centrală și republicană, de la agențiile sovietice de presă. Din Roma se transmite că în localitatea Todi din provincia Umbria a avut loc inaugurarea festivă a unei expoziții de artă plastică contemporană. La Osaka, Asociația de prietenie Japonia-România a organizat o festivitate dedicată celei de a 26-a aniversări a Republicii Socialiste România. Au participat numeroși profesori, în frunte cu rectorul Universității de stat din Osaka, studenți ai cursului de limbă română și membri ai Asociației. La Tirana, la ambasada română, au participat la o conferință de presă consacrată aniversării Republicii noastre numeroși reprezentanți ai oficialității, numeroși ziariști și atașați de presă de la ambasadele străine.

Aniversarea președintelui Mao Tzedun

Tovarășul Mao Tzedun, eminentul conducător al Partidului Comunist Chinez, personalitate de frunte a vieții politice contemporane și militant neobosit al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, împlinește 80 de ani. Născut în 1893, într-o familie de țărani, în satul Șao-șan din provincia Hanan, tovarășul Mao Tzedun și-a început lupta revoluționară ca simplu soldat, în 1911, când a participat la revoluția democratică condusă de Sun Yat-sen. În tot lungul glorioasei sale vieți, atât de bogată în evenimente și înfăptuiri epocale, Mao Tzedun a militat, fără încetare, cu eroism exemplar, împotriva reacțiunii și a imperialismului, pentru victoria revoluției și făurirea societății noi socialiste. În telegrama de felicitări pe care i-a adresat-o Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dînd glas sentimentelor noastre unanime, se spune: „Comuniștii români, întregul nostru popor, se bucură din toată inima și dau o înaltă apreciere realizărilor remarcabile obținute de poporul frate chinez în construcția socialistă, sub conducerea partidului său comunist, în fruntea căruia vă aflați dumneavoastră, tovarășe Mao Tzedun. Succesele pe care China socialistă și prietenă le-a dobîndit în toate domeniile construcției socialiste, aportul său de mare însemnătate la lupta popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru cauza libertății și progresului social, reprezintă o contribuție puternică la afirmarea socialismului în lume, la triumful păcii și colaborării între popoare“.

Lucrările Conferinței pentru pace în Orientul Apropiat

„Un bun început!“ — aceasta este caracterizarea făcută de secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, Kurt Waldheim, despre faza inaugurală a Conferinței de pace în Orientul Apropiat, reunită, la sfîrșitul săptămîinii trecute, la Geneva. „Participanții — a continuat Kurt Waldheim — au dovedit interes în reglementarea acestei probleme atât de complexe“. Conferința, crede secretarul general al O.N.U., necesită „răbdare și perseverență“. Purtătorul de cuvînt al delegației egiptene a declarat că există o rază de speranță pe calea realizării păcii. Acesta „este un mic început, o șansă ce ni se oferă tuturor: arabilor, palestinienilor, europenilor, americanilor, israelienilor; ea nu trebuie pierdută“. La o conferință de presă, Aba Eban, ministrul de externe al Israelului, a declarat că lucrările primei faze a conferinței „sînt semnificative și importante“. Încheierea primei faze nu a însemnat întreruperea lucrărilor, ci trecerea lor în grupul militar de lucru, grup tehnic, însărcinat să aprofundeze problema dezagajării forțelor în zona Canalului de Suez. Discuțiile privitoare la Conferință, sub aspectul politic, au continuat, cu intensitate, îndeosebi în țările direct interesate, la Cairo, Tel Aviv, Beirut, Amman, Damasc. Data viitoare a întîlnirii la nivelul miniștrilor de externe nu a fost stabilită, dar, așa cum au declarat purtătorii de cuvînt, conferința își va putea relua lucrările oricînd va fi necesar și util, în raport cu stadiul conferințelor de lucru.

Securitatea europeană, un drum nou în istoria continentului

Mai mult de o sută de documente de lucru au fost depuse pe masa celei de a doua faze a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Un număr și mai mare de propuneri verbale, de discuții substanțiale, au intervenit în ședințele plenare și dezbaterile din cele 16 comisii și comitete speciale. Pe planul vieții și al politicii internaționale, lucrările din sesiunea ce s-a încheiat la 14 decembrie 1973 și va fi reluată la 15 ianuarie 1974, s-au caracterizat prin importanta contribuție a statelor mici și mijlocii. Rolul lor, alături de cel al marilor țări, în realizarea și amplificarea climatului nou de pace și cooperare, devine din ce în ce mai activ. Presa europeană socotește că sînt șanse depline ca, după elaborarea documentelor necesare în proxima sesiune, să se poată trece la a treia fază, către mijlocul anului viitor. Această fază, care va reuni pe șefii de state sau de guverne, are, de pe acum, posibilități multiple de a realiza, prin consensul unanim care a devenit caracteristic acestei Conferințe europene, pași mari pe drumul nou, deschis continentului european, drumul spre pace și colaborare.

Cronicar

Pro domo

La Dragomirna

SPRE acest final de an, bogat în războaie, lovituri de stat și în mari promisiuni de pace, am trecut pe la mănăstirea Dragomirnei, spre ale cărei ziduri de cetate au privit, vreme de multe generații, strămoșii mei dinspre tata.

Dulceața clinului văli, pădurile dese dar nespăimîntătoare, vederea largă oprită doar la orizont de munți creau un sentiment de tihnă și plăcere neumbrită, o liniște ce mă putea îndemna să cred că agitația în mijlocul căreia trăiesc e o formă de irosire. Cine e mai cîștigat, bătrîna mea mătușă, femeie de peste 70 de ani, care mergea bărbătește lingă mine, neobosită, tinăra spiritualicește, în perfect echilibru interior, fără schimbări spectaculoase în viață sau eu însumi tipărit, premiat, contestat, discutat, așa zice chiar inventat de atîtea ori, cu atîtea biografii?

Eram tentat să cred că ea, așteptînd cu mai mare seninătate moartea decît mine viața. Tatăl ei, tatăl tatălui meu, după 60 de ani, obosit de răutățile lumii lui, s-a retras într-o casă din pădure, întovărășit doar de o vioară la care scîrțîia, după ce a purtat vreme de patru decenii sabia, el la propriu. A mai trăit încă 27 de ani. Nu este asta o soluție, gîndită spre un sfîrșit de an?

Așa gîndeam, cînd am ajuns sub zidurile mănăstirii, una dintre cele mai mari și mai frumoase din acest ținut de margine, atît de bogat în monumente. Însă grațioasa construcție, sveltă, suplă, cu nava înaltă, cu turnul dantelat în piatră, era înconjurată de ziduri ca o cetate, cu bastioane, contraforți și goluri pentru arcași și tunuri.

Edificiul spiritual, tiparnița, caligrafii și pictorii miniaturisti, scriitorii și cititorii cu glas tare, înțelepții și cîntăreții s-au adăpostit pentru pace în interiorul unui edificiu de război. Așa au fost desigur acele vremuri tulburi și nu rareori tragice, cînd tehnica per-

mitea apărarea prin ziduri. Însă acei oameni dedicați culturii n-au fost niște naivi, nu s-au lăsat înșelați nici de dulceața clinului văli, nici de linia pădurii, blîndă, la poala căreia puteau apărea tulburătorii păcii. Ca să construiască valori de muzeu, și cei ce-au reușit și cei ce numai au tentat au îmbinat contemplația cu lupta. Zidurile de cetate erau un simbol de totdeauna al culturii, care nu este o ocupație cu desăvîrșire pașnică.

Aspirînd să exprime total omul, sau omenirea, ea nu putea și nu poate să nu cuprindă ambele sale laturi dialectice, natura sa împlînzită și cea neîmplînzită, detașarea dar și angajarea, gîndul nerodnic fără faptă.

Frumusețea edificiului spiritual nu era micșorată de ziduri, ci, dimpotrivă, crescută. Întîi vezi aspra cetate, și apoi, trecînd pe sub bolta porții, brusc ți se dezvăluie, întreagă și nepregătită de distanță, silueta suplă, turnul dantelat, ca un miez pașnic al robusteții imense, mîitoare. Mi-am adus aminte de versurile a doi poeți ai veacului, foarte deosebiți între ei, T. S. Eliot și Henri Michaux, atît de deosebiți că greu puteau fi și puși împreună sub un titlu. Însă primul vorbea de Nemeiah, profetul, care într-o mină ținea mistria și în cealaltă sabia, iar cel de-al doilea mărturisea cît de moale e în centru, oricît ar fi de țepos în afară.

Aspirația noastră spre totalitate, înainte de toate de totalitatea ființei noastre, nu se poate împlini decît combinînd renunțarea cu nerenunțarea. Atîta doar că trebuie să ne convingem în fiecare clipă că mobilul luptei noastre nu este doar o irosire de energie, ci are un sens înalt, sau adînc, de dincolo de persoana noastră, că are un rost și o șansă, chiar forțată, de izbîndă.

Așa, în acel ținut de margine, s-au ridicat atîtea monumente, în tihnă înșelătoare a unui peisagiu pașnic.

Alexandru Ivasiuc

Confluențe

Istorie veche, istorie nouă

DRUMUL făcut recent la aniversarea a 150 de ani de la înființarea școlii din Peretu al cărei hrisov de întemeiere a fost întocmit de Dimitrie Bibescu, mare logofăt din Țara de Jos, și semnat de Grigore Dimitrie Ghica, precum și de marele ban Constantin Crețulescu, marele vistier Barbu Văcărescu, marele vornic de Țara de Sus Istrate Crețulescu, marele logofăt de Țara de Sus Constantin Bălăceanu și marele spătar Grigore Filipescu; acest drum care a coborît pînă la „Monumentul geto-dacic de la Peretu“, descoperit cu cîțiva ani în urmă, dar care datează de peste 2000 de ani, mi-a dat ciudata senzație a unei coborîri certe în istorie. Fiindcă festivitatea aniversării școlii a fost totodată și prilejul unei tulburătoare lecții de cultură și civilizație pe care generațiile de foști elevi, ca și elevii de astăzi am ascultat-o cu ochii larg deschiși.

Astfel refacem momente din viața dacilor și geților, locuitori pe teritoriul județului Teleorman cu multe secole înaintea erei noastre, momente și imagini ale civilizației romane despre care stau mărturie atîtea descoperiri arheologice și documente ale istoriei: hrisoave, cărți de legi, precum și acele cetăți celebre: Turris, Zimnicea, Arcina Sorium și Antina.

Un drum prin istorie, niciodată întrerupt, pentru că toate evenimentele importante din viața țării, cu adînci implicații în destinele poporului și-au lăsat urmele adînci și pe cuprinsul acestui ținut: fapte de arme pe timpul glorioaselor domnii ale lui Mircea cel Bătrîn și Mihai Viteazul, pe timpul războiului pentru îndependență, pe timpul răscoalei lui Tudor, a răscoalei din 1907, a insurecției armate împotriva fascismului, iar astăzi, strălucitoare fapte de construcție socialistă.

Am regăsit la școală spiritul de dăruire al dascălilor, mindria lor că de pe aceste meleaguri s-au născut operele scriitoricești ale lui Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu și Marin Preda, ca și atîtea creații artistice intrate în patrimoniul artei românești. Și mi-a trezit o reală emoție faptul că la Casa de cultură a satului Peretu și-au găsit locul lor poezia și teatrul, muzica și dansul, pictura și sculptura.

Așadar, un sat oarecare, un punct de pe harta Republicii, unde, ca pretutindeni la noi, istoria veche se întîlnește cu noua istorie, dînd naștere unui încîntător poem.

Prof. Nicolae Badea

A privi înainte

MAI de mult, cînd lucram în redacția unei reviste, am cunoscut un critic-redactor specializat într-un singur fel de articole intitulate „Anul literar cutare”. Onctuos și tainic, prelungindu-și absența timp de 364 de zile, omul nostru apărea într-a 365-a zi cu foile pregătite într-o pîndă răbdătoare la ironie și bruftuială, luîndu-și revanșa înveninată. El stabilea lipsuri și tendințe, construia clasamente, rostea verdicte satisfăcute de sentimentul unei puteri dirijorii. Neputința lui se răzbuna de revelion, spectaculos și hămesit, înghițind pe nemestecate, după lungul post, opere și prozatori, ronțîind cîte un poet mai delicat și încheindu-și macabru festin cu confrății critici, păstrați pentru desertul adulmecat îndelung. Odată pe an, personajul mîncă pe săturate; apoi reîncepea filajul tăcut al anului următor, visul lui era, probabil, să-și adune „Anii literari” (singura lui operă) într-un tom-hecatombă, în stare să-i justifice refulările. Din fericire, alte îndeletniciri l-au îndepărtat de acest proiect și „moda” bilanțurilor tendențioase, purtată de el cu un soi de dandism dogmatic, s-a ponosit și ea. Ne-am obișnuit să privim îndărăt nu neapărat cu intenția de a trage o linioară și a face suma succeselor și scăderea eșecurilor, ci cu sentimentul unei procesualități. Literatura unui an nu e o entitate metafizică, ci o „serie” într-un sistem. Ea se înscrie ca o realitate în dinamica unei epoci, unde importanța poate să cadă pe dinamică, nu pe faptul particular. Desigur, pot să apară fenomene izolate, aparent despărțite de mișcarea generală a unui moment, înscriind ceea ce se numește convențional „evenimentul literar” al anului. Dar stabilirea acestuia nu este oare, adesea, lucrarea posterității, a istoriei literare? Ce a însemnat pentru critica vremii anul literar 1929? Apariția **Craior** lui Mateiu Caragiale nu marchează ea abia retrospectiv anul în chestiune? Cîte cărți au apărut în 1920? Cîți critici au văzut în anul literar 1920, anul — proclamat de noi — al lui **Ion**? În rest, anii 1920, 1929 ne apar integrați în procesul general al literaturii zise interbelice, cu dinamica lor specifică, a liricii, romanului modern sau a criticii! Privit dintr-o optică bilanțiară (iertat să-mi fie termenul) „evenimentul literar” al anului 1973 s-ar putea să fie, doamne ferește, **Sfîrșitul babilic**, foarte dezbătut în presa literară, în vreme ce **Vinătoare regală** ori **Apa**, apărute în ultimele zile ale anului (sau alte romane publicate ceva mai de mult, dar neobservate de critică și de public, chiar dacă incomparabil superioare) ar putea trece în pătrățelul de jos al „clasamentului”.

Fără îndoială, evenimentul liric de necontestat prestigiu al anului rămîne volumul lui Eugen Jebeleanu **Hanibal**, dar el nu ne apare izolat de volume mai puțin discutate, ca **Imnele bucuriei** lui Ioan Alexandru, de cărțile lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și ale altor poeți ce au marcat marea diversitate a liricii contemporane. Tot astfel, însemnătatea momentului literar nu stă în pomelnicul de titluri și autori, cît în marcarea unei prezențe dinamice intim legată de realizările precedente și cu deschideri spre înnoirile viitoare. Să mai amintim în acest sens că în critica literară, dincolo de **redescoperirea** de profunde implicații a punctului de vedere lovinescian (prin reeditarea **Istoriei literaturii contemporane**) sau de apariția primului volum din **Dicționarul de idei literare** al lui Adrian Marino, ori de lansarea noii reviste de critică destinată a ne prezenta străinătății în valorile noastre esențiale, **Cahiers roumains de critique litté-**

raire; fenomenul esențial mi se pare a fi prezența majoră a unei **conștiințe critice**. Manifestată în volumele apărute în acest an, fie ele ale lui Șerban Cioculescu (**Itinerar critic**), Al. George (**La sfîrșitul lecturii**), Ion Pop (**Poezia unei generații**), Petru Poantă (**Modalități lirice contemporane**), Mircea Tomuș (**Răsfringeri**), Radu Enescu (**Critică și valoare**) și ale multor altora, această conștiință se exercită fericit și prin intermediul cronicii și al articolului de critică aparținînd unor nume ca: Al. Paleologu, Eugen Simion, Ion Vlad, Ovidiu Cotruș, Valeriu Cristea, Liviu Petrescu, Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulci, Gh. Grigurcu, Florin Mihăilescu, pînă la foarte tinerii Ion Marcoș, Marian Papahagi, Al. Călinescu, Valentin Tașcu, Aurel Sasu, G. Ungureanu, Dan Cristea, Al. Dobrescu etc. etc. Chiar dacă acești critici n-au semnat volume în cursul acestui an, prezența lor n-a fost cu nimic mai puțin activă. Este în aceste însemnări — departe de intenția vechilor „tabele” denunțate — gîndul că literatura noastră (și critica, înțeleasă în creativitatea și funcționalitatea ei superioară) marchează un substanțial proces de maturizare intelectuală și estetică, implicînd ideea unei răspunderi majore, artistice și politice. Cu atît mai distonant poate să sune ideea, enunțată fugar și necontrolat de un artișter de ocazie, că critica „proliferează” și că i s-ar cuveni o limitare a exercițiului ei, o subordonare ancilară față de creație, în proporții farmaceutice stabilite după criterii obscure. Or, privită sub raportul procesului general prin care literatura noastră trece de mai mulți ani, proces de creație, dezvoltare, aprofundare, tocmai critica mi se pare a deține ponderea valorilor și afirmărilor, chiar dacă nespectaculare.

NU vom relua ideea enunțată odinioară că „Anul literar cutare a fost anul criticii”, chiar dacă ea poate fi probată cu argumente concludente. Sau noi nu vom eluda o realitate, aceea a prezenței în forul literar contemporan a unui contingent de critici de reală valoare, cu o superioară pregătire filosofică, estetică, artistică, a gustului și instrumentelor de investigare a fenomenului creator. Dreptul lor de cetate mi se pare incontestabil. Cu atît mai mult cu cît ei demonstrează o dispersare necesară a mișcării literare în mai multe centre ale țării, afirmată în revistele ce apar acolo și prin mănunchiul de critici tineri polarizați în jurul lor. Iar o deplasare a centrului de greutate al vieții literare spre mai multe puncte radiare nu este oare semnul indubitabil al unei vitalități? Reunierea apoi a criticii contemporane într-o largă asociere a forțelor, reprezentînd toate generațiile, de la profesorul Șerban Cioculescu, decanul nostru de vîrstă și ultimul reprezentant al splendidei pleiade interbelice al cărei spirit nobil îl perpetuează, pînă la cei mai tineri — nu este și aceasta simptomul benefic al unei unități în diversitate? Ascendenta în sine al criticii — azi — subliniază maturizarea unei literaturi capabile să mediteze la geneza ei, la formele ei de manifestare, la destinul său în lume. Criticul — azi — trebuie să-și spună cuvîntul în deplină competență, în fidelitate față de marea tradiție maioreșciană, gheristă, călinesciană, a unei etici a profesiei, singura la urma urmelor respectată. A privi îndărăt, a privi înainte înseamnă a ne pătrunde de adevărul că literatura română contemporană este o forță de noblețe și mîndrie a celor trei decenii de nouă existență a poporului nostru.

Mircea Zăciu

Iulian Olariu : „Tinerețea Republicii”

Primul mugur

Rob orei, cum să cinți durata-n veacuri
Cu toate semințiile-i străbune,
Cu datini, drumuri, vise și ogeacuri,
Iar viitorul cum să-ncapă-n strune ?

Atît cit ești, cit simți, cit poți pricepe
Vibrînd ca frunza-n soare ori în vînt,
Cuprinzi cu gîndul vast ca niște stepe,
Dar numai cit încinge un cuvînt.

Ca pe sămînța de arțar în zborul
De toamnă către plai necunoscut
Mă poartă pe aripile lui dorul
Inchipuîndu-mi fapt tot ce-aș fi vrut.

Și răsărituri am tot mai puține
Și-o să mă bucur de-un prelung amurg
În tînda veșniciei care vine,
Pe cînd în rîu tot alte unde curg.

Și păstrăvi alții saltă spre izvoare,
Sclipînd fulgerător din prag în prag,
Oștenii vajnici alții-s la hotare
De pază păcii subț același steag.

Pămînt al țării-n straie de zăpadă,
Subt stratul alb simt inima-ți bătînd
Și fi-vor flori și frunze și-o să cadă —
Și iarăși vine ziua ta la rînd.

De ziua ta-n decembrie plumburiu.
Stau în genunchi pe țărână, să mă bucur,
Săpînd subț nea-n apusul purpurii
Un cuib prin foi, să dau pe primul mugur.

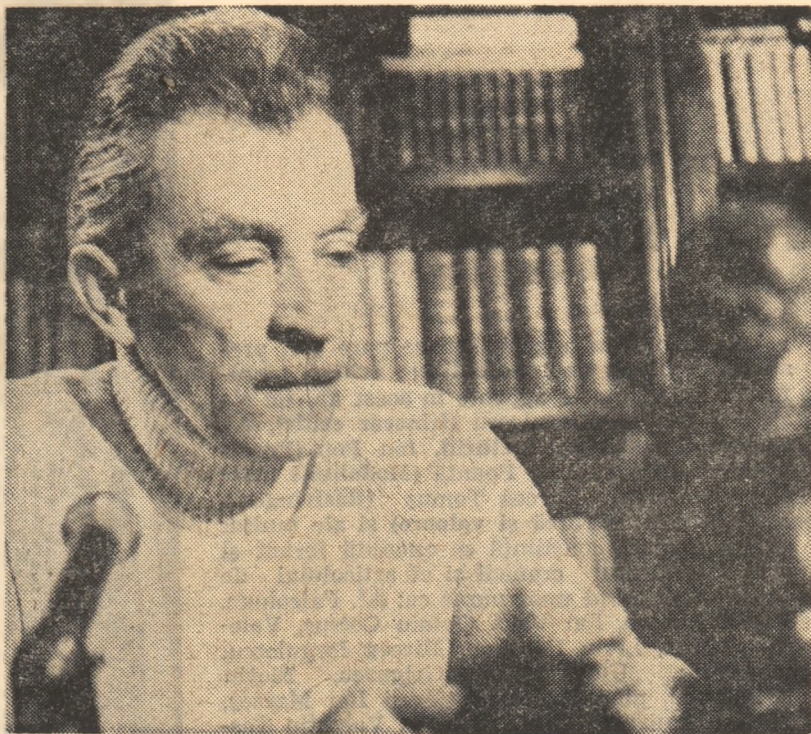
Mihai Beniuc

Jebeleanu — astăzi

CEEA CE impresionează la Jebeleanu și ceea ce constituie, cred, nota cea mai înaltă **consolatorie** a poeziei sale este rezistența la absurd și la imposibil, o rezistență neînduplecată, plină de fervoare, de durere și de mândrie; o rezistență aproape sălbatică; este capacitatea de a conferi un atribut de **forță** unor reacțiuni și atitudini pe care sintem obișnuiți să le înțelegem și să le trăim altfel, adică în slăbiciune și dezolare, odată cu mărturisirea neputinței. E ca și cum suferința în fața arbitrarului, a morții, a nedreptății din lume care destramă energiile sufletului, ar dobîndi dintr-o dată un aliat puternic, un sprijin nesperat. Jebeleanu sfidează ceea ce ne sfidează. Poezia sa este o acțiune răzbutătoare, dusă cu toate mijloacele, din toate direcțiile simultan, cu imensă compasiune, dar și cu duritate, cu o mină ușoară, dar și cu energie implacabilă, cu tandrețe și cu minie. Atitudinile spiritului se prelungesc într-o activitate eficientă și capătă forță materială, contemplația devine act de voință, un fel de „furie” rece, paradoxal calmă. Din stările de înfrîngere și dezagregare, poetul reface o nouă tensiune, mobilizează și construiește speranța după ce toate motivele care o autorizează par să fi dispărut fără urmă, definitiv. Cu același gest, el reconstruiește, aproape din nimic, poezia; din cuvinte simple, sărace, umile, compune din nou poezia, tot așa cum din destrămare, din contemplarea fără iluzii a morții absurde (și a nedreptății care o anticipează încă din această viață) reface demnitatea, speranța, puterea:

„Absurdu-l văd, însă nu cred în el... / Nu tot ce nu se vede e fantasmă. / ... / Nu cred în resemnare și-n pustiu. / Nu cred în nedreptate nici măcar / în vînturile sorții care-mpart / arzînde roți de spini celor mai mulți, / și citorva — roți de mașini solare. / Sunt vasul de pămînt; / cel ce păstrează / sărutul amintirilor; am toate / pe care le susține brațul tău // mult mai puternic azi decît odată. / Nu cred în rinjetul ticăloșiei / ... / Nu cred în cei ce vor să uite, / și cît mai repede, pe cei plecați din viață, / fiindcă ei sunt cei care astfel / vor să dea pradă Morții Spiritul. / Nu cred în corbul care vrea / cu foșnetele beznei s-acopere văpaia / și croncăne: «urmași-mă, eu sunt / orga luminii». Cred în licurici. / Cred în văzduhul tău, azi fără lanțuri, / în frumusețea ta cred. / Cred în veșmintul gîndurilor tale / și nu cred în uitare. Niciodată” (Da și Nu).

Cînd, într-un astfel de tipic context, strîbs, tensionat, saturat de implicații, Jebeleanu spune: „Nu cred în... **Cred în licurici**”, spusa sa are ceva imperativ, și chiar **amenințător**, ceva teribil, în contrast ciudat cu umilitatea fragilă a profesiei de credință luată în litera ei (**Cred în licurici**), ca și cum n-ar conta (dar contează...) substanța afirmației, ci numai direcția în care ea se face, numai ritmul ei: imperios, ultimativ. De aceea spuneam că în poezia lui Jebeleanu ceea ce pare sortit unei existențe neînsemnate capătă dintr-o dată un aliat puternic, ocrotitor, un atribut de **forță** care în fața răului **s sfidează**, sfidează la rîndul său, se impune; amenință, la rîndul său, existența răului, impertinența plină de forță a provocării sale. S-ar spune că această poezie își propune să **intimideze** absurdul, moartea, toată puterea orgolioasă și cinică a răului întemeiată de obicei pe slăbiciunea, deruta și confuzia victimelor sale; atît de inofensive, incapabile de replică. De aceea vorbesc de natura înaltă consolatorie (prin forța de care dispune, în stare să dea satisfacție) a poeziilor lui Jebeleanu. Rareori conștiința morală, identificată stărilor de elevație și puritate

lirică, și-a găsit în așa măsură un echivalent în acțiunea civică, dacă vrem să-i spunem astfel, în acțiunea capabilă să **actualizeze** speranța umană. Rareori absurdul, cruzimea, violența, s-au găsit în fața unei tentative de **deposedare** atît de energice, în care voința de a smulge răului partea sa de **inexorabil** accede la feroarea dureroasă și aspră a rugăciunii: „A doua înviere / dar fără fiarele acelea, / suflași orbi, căști trepanînd creierul, / chipuri fără chip, busole / arătînd un singur punct / cu frenezia demenților / („acolo-i Paradisul / unde curg pletele de singe”) / O, nu, nu, nu! Fără aceia / care scriu cu piroanele / trecute prin oase / ... / fără viața măcinată absurd / pentru ca procuratorul și alții să-și poată spăla / miinile / ... / fără mortul acela și acela, / îmbrăcînd feciorelnic cămașa jertfei, / fără tigrii care l-au sfîșiat, / fără nodul pe care blestemata memorie / mi-l suie în fiecare noapte în gît / cu luteala unui ascensor insuportabil / ... / fără trîznitul orb și fără / cîntările paralizate, fără brățile / care nu sunt de soare ... / O, Doamne, care ești în mine, / și care nu mă mîngii, ci mă seceri, / fîgăduiește-mi a doua înviere, / cea așteptată, trup de rîu curat” (A doua înviere).

MARELE patos al acestei poezii vine din încordarea cu care urmărește deplasarea (cît mai departe cu putință) a limitelor posibilului; poetul separă **legea** de aparenta lege, creează din cuvinte și articulații de cuvinte un domeniu al imediat-possibilului. Chiar pe teritoriul în care cu o clipă înainte domina conștiința acută a normei inexorabile, a morții fără întoarcere, a violenței fatale. Ființa pierdută pentru totdeauna este readusă astfel într-un prezent halucinant de viu, care emană senzația că minunea nu e cu neputință, lucrurile nu sînt fără întoarcere, totul depinde de tensiunea ultimei concentrări a gîndului, de fascinanta sa rotire în jurul motivului esențial:

„Nu pleci niciodată, te întregesci de pretutindeni: / din ochiul fîntînii în care ne-am ogîndit, / dinspre marea pe care o iubești, / din munții pe care ți-am sărutat fruntea rece, / din cuvintele înțelese numai de noi, / din umghiurile casei unde lumina-și mișcă păienjenii, / din ochii crengilor privity

ultima oară, / dinspre străzile unde-ți aud pașii, / tocurele grăbite să ajungă acasă. / Pe toate drumurile vii, / pe cele de pămînt, și de văzduh, și de apă, / Ești în mine și-n afară de mine. // **Dar nu poți să deschizi ușa”**. (Ușa).

Poezia lui Jebeleanu se naște din sentimente puternice și elementare, proprii omului, omului esențial și umanității (din el) nesofisticate, aduse în stare de urgență, în aceea stare emina-mente umană, primordială, în care fie și „simpla” transcriere se încarcă de un potențial neobișnuit, de o afectivitate grea, abia stăpînită sau nestăpînită, egal de percutantă; în care fiecare cuvînt înseamnă chiar ceea ce înseamnă și e îndeajuns să-l **conștii**, ca el să înceapă să semnifice, să-și îndeplinească rolul. Cel puțin în partea relativ apropiată a evoluției sale (**Elegie pentru floarea secerată, Răul pe obraz, Parabole civice**), cuvîntul se impune prin el însuși demn de a fi ascultat, pătruns de misterioasele efluvii ale autorității, de care beneficiază numai poezii exemplari. Întrucît e vorba de sentimente elementare, de marile „intuiții” ale **binelui** și ale **răului**, trebuie precizat că poezia sa reprezintă de la o vreme o veritabilă **revanșă** a binelui în sensul cel mai curat cu putință, cu un simț al prezenței, al „separării” sale de ceea ce nu este, de care se atasează în exclusivitate conștiințele netede, de la sine orientate, în virtutea unei infailibile pre-științe. În realitate însă, această siguranță în opțiuni e, dimpotrivă, expresia unei superioare cunoașteri de sine și de lume a unei acumulări de „experiențe” care nu mai îngăduie, care nu mai vrea să îngăduie eroarea și manifestă față de ea un iremediabil dezechilibru. Nu prudență, ci dezechilibru, acesta e cuvîntul: un cuvînt la care se ajunge și nu unul dat. Împăcării cu eroarea, fie și dintr-o (suspectă) comprehensiune a naturii umane, i se preferă neîmpăcarea cu sine, articulată într-un soi de Glossă, de foarte personală extracție, în care se vede amărăciunii circula nestingherită, cu intensitatea unei otrăvi înșelătoare: „O cît am fost de păcătos / în viața asta de prisos. / Cît am iubit și cît am fost / în dragostea mea fără rost / ... / Dînd bob de bob un plîns frumos / mici perle porcului sîrmos / Acum te-aleacă și de jos / culege-ți trupul

os de os / și du-te-n codrul neguros și fă-ți prieten un bot-gros / sau du-te-vîntul minios / și plîngi încet sauros / că totul este de prisos”. (Amăruș).

CONTEMPLAREA eternității și acuitatea angajării în prezența vizuina tragică a pierderilor în parabole și neîmpăcarea exprimată în terestru sarcasm, se condiționează mai strîns decît am fi tentați să ne închipuim: sînt cele două variante a unei singure mișcări sufletești. Despre același lucru, dacă ne gîndim bine, vorba și într-o situație și în cealaltă. Prezența în istorie nu e altceva, nu decît alt fel de a numi perspectivă eternă, apropierea de istorie, este o secință directă a familiarității cu absolutul — și din trăirea deopotrivă a temerilor aparent divergenți apare neînșteaa, scrupuloasă îngrijorare:

„Privighetorile sunt cele care ne scos ochii / nu lupii, nu răufăcătorii. Ne-au scos ochii cei care ne-au iubit mai mult / cei care știu să cînte, să cînte, / să ne descînte / ne-au scos ochii, crezînd că sunt oseminte, / prietenele noastre, strălucitoarele noastre prietene, / cele care ne-au iubit mult, / stelele tot pliscuri de lumină, și au făcut-o totdeauna ciripînd / ... / ne fac bine, / Erau de-ale noastre. / Ne-au iubit și sărutîndu-ne / ne-au scos ochii // Orbi, acum, — să ne dăm mîinile, / trecînd clătînîndu-ne pod tenebrelor...” (Privighetorile).

Această „încetinire” a ritmului istoric din care se naște simțul moral, grieteticuloasă pentru destinul fiecărui om, n-ar fi cu putință dacă poetul n-ți deprins, cu toate fibrele, lecția atenției și de concentrare, refuzul oricărei „transcendențe”, îndemnul dur și tragică voluptate a „rămînerii în loc”. Aceasta fiind experiența sa fundamentală, locul din care privește jur; cu o **privire** care se metamorfozează în cea mai intensă participare: „Acum te voi lua, / dar nu cu blîndețe, de-acolo unde ești / și unde stă ascunsă (ascunsă prin propria ta voință întunecată sau / prin geometrie „nepăsătoare voință a pietrei” — / vîntesc să-i spun altfel) / acum te voi lua și te voi duce / în imperioasa înaltare a luminii”. (Hotărîre).

„Crescuseră ierburile încă o dată, M-am dus s-o deștept, / — Lasă-mă, rog, lasă-mă să mai dorm puțin — m-a rugat. // M-am dus să mai aștern un an din / puținii mei ani, un an / din nesfîrșii ei ani...” (Iarbă proaspătă).

A muri; așadar a trăi o singură dată. Din implicarea în această unică propoziție, vin toate sensurile, toate riscurile angajării (existențiale, civice, morale) în poezia sa mai recentă:

„Poate doar pentru că trăim numai o dată / — atîtea silnicii pe lume? Să fie asta rostul omului? / O pînd fără încetare, ca / să auzim cînd or să suiere prin tine / un stol de noi sărgeti. / sfinte Sebastiene? // Însă nu te gei, și eu, și noi, / suntem azi întele. / Și cine-i cel care ne ia la țintă? O, Doamne! Atîtea întrebări... / Cine-aci? Ei bine, / e cea mai sfîntă dintre toate sfintele, / Prea Sfînta Nereșine...” (Sfînta Sfîntelor).

Flacăra interioară, mereu aprinsă (izbutind să rușineze, „murdara față întunericului”), conștiința exemplară: rezonanța vocii, ne fac să vedem în Eugen Jebeleanu pe unul dintre marii poeți al lumii contemporane.

Lucian Raicu

Eugen Jebeleanu, **Surisul Hiroșimei și alte versuri**, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva 1973. Prefață de Ov. S. Crohmălniceanu, tabel cronologic de Cornelii Simionescu.

Zaharia Stancu — vocația jurnalismului

CONSTANTA în evoluția culturii române moderne, vocația jurnalismului este pentru scriitori un act de conștiință civică și artistică, resimțit ca necesar și imperativ. Încă de acum 150 de ani, cu atât mai mult pe coordonatele mereu mai cuprinzătoare ale unui peisaj literar în continuă diversificare, scriitorii noștri au gândit gazetația ca pe o oglindă, dar și ca pe o soluție a problemelor ridicate de istoria contemporană, de legitatea propriului destin creator. A lua, astfel, în considerație dimensiunea, uneori impresionantă, a travaliului lor jurnalistic înseamnă nu numai a îndeplini un omagiu de restituție istorico-literară, ci de a surprinde și sublinia polivalența unor personalități pentru care articolele de revistă sau ziar zilnic au reprezentat încă un nod de auto-exprimare, poate mai transparent și direct, uneori surprinzător în raport cu opera beletristică, totdeauna, însă, de o semnificație evidentă.

Astfel citite, cele două masive volume de publicistică ale lui Zaharia Stancu, apărute anul acesta la Editura Minerva, *Sarea e dulce* și *Cefe le taur*, reprezintă încă un prilej de a deschide problema în lumina intensă a actualității. Imagine antologică a 6 ani de activitate jurnalistică, volumele cuprind 430 de articole apărute în „Credința”, „Lumea românească” și „Azi”, între 1934 — 1940.

Dar acțiunea de gazetar a scriitorului este cu mult mai amplă, Zaharia Stancu fiind unul dintre aceia care au întreținut ani de-a rândul rubrici permanente în cotidiane și reviste, îndeplinind această deloc efemeră muncă cu fervoare, decizie și pasiune. Evoluarea ei, fie și fragmentară, depășește simpla retrospectivă bibliografică.

PPRIMUL articol al scriitorului este, după propria mărturisire, *Mai puțină ingratitudine*, apărut în „Victoria”, săptăminal din Furnu-Măgurele, la 22 mai 1921 și semnalind, pe un ton a cărui vehemență este încă de acum sesizabilă, indiferența oficialităților față de memoria poetului George Coșbuc.

Însă, „Pentru a avea mâinile cât mai libere posibil, nu m-am mulțumit să scriu în ziare conduse de alții, ci am întemeiat eu însumi reviste și ziare”, accentuează Zaharia Stancu în *Cuvîntul înainte* al ediției citate.

Într-adevăr, în martie 1932, el editează revista lunară de literatură, critică și artă „Azi”, unde vor colabora Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, R. M. Zamfirescu, Mihail Sebastian, Anton Holban, Ion Călugăru, Al. Sahia, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Ilarie Voronca, Stanciu Stoian...

Cinci ani mai târziu, în iunie 1937, Zaharia Stancu este codirector la „Lumea românească”, ziar democrat de atitudine și informații, în al cărui număr inaugural își exprimă credința

în puterea cuvîntului și a democrației, în capacitatea poporului de a exprima și a se integra sensurilor constructive ale istoriei. Aici apare *Pentru ce am plecat în Spania* de Geo Bogza, aici M. R. Parascivescu va vedea pe scriitorii ca pe niște *Ministri ai libertății*, conștiință responsabilă a epocii lor, aici Virgil Teodorescu va considera în *Atitudinea artistică*: „O literatură a masei, o poezie a lor, e singura care se poate scrie. Prin scriitor, viața masei trebuie să treacă în permanență ca un fluviu din care el soarbe”.

De la „Lumea românească”, Zaharia Stancu revine la „Azi” (a doua serie a publicației apare în februarie 1939), „ziar de opinie”, în care dorește să continue pledoaria în favoarea adevărului și a dreptății într-o perioadă istorică „potrivnică” unor asemenea idealuri: „Vremile ne sînt potrivnice. Ne sînt potrivnice, deși lupta pe care o ducem, însuflețită de patriotismul cel mai fierbinte, este foarte aproape de birușină”. Aceeași perspectivă de înaltă conștiință democratică este exprimată în editorialul ultimului număr (din 8 septembrie 1940), *Dreptate pentru România*: „Noi cei de la «Azi» [...] care am bătut la timp toate clopotele de alarmă, noi care n-am fost niciodată ascultați, în ceasul în care făuritorii principali ai tragediei, resemnați și elegiaci, se refugiază în fatalism, înălțăm vajnic steagul nebiruitei speranțe. Steagul acesta este

steagul nostru de totdeauna. Steagul românesc, al dreptății libere”.

Cu profil literar dominant, apare, în mai 1941, „Revista română”, expresie a aspirațiilor tinerei generații de intelectuali ce trăia atunci experiența hotărâtoare a războiului. Acum, se subliniază încă din primul număr, la rubrica de *Note și comentarii*, „Răspunderea, iată ce trebuie sădit cu mai multă grabă în sufletele noastre, răspunderea, sentimentul răspunderii [...] Valorile omului se găsesc azi într-o profundă decadență [...] Trebuie să supunem ideile și formele exprimării noastre unui control mai sever. Spiritul critic și buna-credință trebuie să treacă din nou la posturile de conducere”. Publicație de înaltă și distinsă intelectualitate, „Revista română” va beneficia de colaborări prestigioase: Geo Bogza (fragment din *Cartea Oltului*), Ion Vineanu (fragment din *Lunaticii*), poezii de T. Arghezi, I. Pillat, Radu Boureanu, Zaharia Stancu, articole de Tudor Vianu, E. Lovinescu, M. Rălea (*Mentalitatea estetică și timpul nostru*), Al. Philippide, Șerban Cioculescu...

Mereu în actualitatea vieții sociale, ideologice, artistice a țării, Zaharia Stancu va continua și în anii următori intensă sa activitate publicistică, parte reunită în volumul cu titlu-emblemă *Secolul omului de jos*.

Prezent în conducerea unor reviste literare actuale, în coloanele presei

culturale și politice, scriitorul este un observator, un comentator și un vizionar, păstrînd, deci, nealterate, după mai bine de cinci decenii, promptitudinea și pregnanța în a numi aspectele majore ale timpului său. Precum *Semnificația angajării noastre*: „Da. Văzut din Lună, Pămîntul e frumos, e chiar foarte frumos. Cred că este cazul să ne întoarcem iarăși la Pămîntul nostru și să ne străduim cu toții ca globul pămîntesc să fie frumos nu numai văzut din Lună, ci să fie frumos, sau chiar foarte frumos, văzut de aproape, de oamenii care locuiesc pe fața Pămîntului. În această direcție, forțele tuturor celor ce minuesc condeii pe diverse meridiane ale globului s-ar putea uni, într-adevăr, într-un unic și impresionant front scriitoricesc. Să facem ca Pămîntul să fie frumos văzut de aproape. Să facem ca frumusețea Pămîntului să fie gustată de toți. Să facem ca bogățiile Pămîntului pe care trăim să-i sature și să-i îndestuleze pe toți cei ce-l locuiesc și-l muncesc. Spuneam că noi, scriitorii de azi ai țării, sîntem scriitori angajați, sîntem angajați față de poporul nostru, față de partidul nostru, pentru făurirea unei Românie socialiste înfloritoare, a unei lumi în care Pămîntul să nu fie transformat în cenușă, pentru făurirea unei lumi în care Pămîntul să fie frumos și, în schimbul muncii noastre, nouă, tuturor, tuturor oamenilor, Pămîntul să ne dea roadele lui” („Scînteia”, 10 ianuarie 1970).

IMAGINE a unei epoci, articolele reunite în volumele antologice *Sarea e dulce* și *Cefe le taur* iau în discuție o multitudine de aspecte, de la situația școlii și destinul tinereții la incisiva satiră a politicanismului partidelor de guvernămînt sau de opoziție, de la aspecte ale climatului artistic la comentarea faptelor de politică externă, de la elogiul totdeauna cald al celor sărmani la indicarea formelor de conștiință angajată a muncitorilor și țăranilor.

Perspectiva este aceea a unui militant care consideră gazetația ca pe o tribună deschisă dezbaterilor curajoase și ferme. „Fac parte dintr-o generație de «revoluționari»”, scrie Zaharia Stancu, pentru el mai presus de orice este încrederea în „puterea de convingere a cuvîntului scris cu sinceritate” și încrederea patetică în intransigența ei devine condiția însăși a profesiunii și vocației de jurnalist: „În ziua în care credința noastră în fața cuvîntului scris cu cinste și convingere va slăbi, în ziua aceea, mâinile noastre vor arunca condeiele ca pe niște unelte netrebnice și se vor apuca să învețe alte meșteșuguri”.

Pentru Stancu, a pune o „temă” în discuție apare ca un act de utilitate stringentă, de aici și linia concentrică a demonstrațiilor sale, revenirea mereu și mereu mai sugestive în redundanța lor. Gazetarul are clară ideea „campaniei” atunci cînd convingerile sale o cer, odată definit, obiectul acesteia este supus unor continuu și parcă tot mai proaspete atacuri: „voi scrie și mine și poimîine și răspomîine și mereu, mereu, cu îndărătnicie, cu îndrăzneală, cu vehemență de sălbatic, mereu, mereu...”

Jurnalistul Stancu este, ca și prozatorul, un incisiv netemător de idoli, el are febra totalilor demistificări, violența atitudinii, exprimată în concize și acute pamflete, reliefînd ceva din ființa sa de luptător neîmblînzit și aspru: „Profesiunea noastră, în care credem cu tărie și căreia ne-am devotat cu totul, ne obligă însă să nu avem nici un fel de milă și să utilizăm fără teamă și fără remușcări fierul roșu. Atît înainte, cît și după ultimul război, am fost partizanul unei publicistici militante și am practicat, fără nici o ezitare, o publicistică militantă. Nu mi-a plăcut niciodată și nu îmi plac nici acum atitudinile călduțe, de scîldare, de cocoloșire”.

Scriitorul-gazetar a știut, astfel, să spună NU sau să salute cu DA idei, fenomene și evenimente, impunînd opiniei publice un stil și un mod de a vedea lumea.

Ale căror reflexe se regăsesc constant din 1921 pînă astăzi.

Antoaneta Tănăsescu

HORIA ZILIERU

Salcîmii din eden

1.

Femeia mea de aur, într-o vale
salcîmii ftizici în amor scînteie
peste truverii-ntorși din căi lacteie
o muzică de orgă-n catedrale.

Dar pentru noi e o cenușă pală
cu vin oriental și tari arome
umplînd copilăria cu fantome,
infuzie de sînge și petală.

Pe carnea goală bruma mă inundă
și par un sfînt smintit în erezie
cătîndu-și în lăcusta din pustie
cristalele și arderea fecundă.

Un inger îmi așează în orbite,
cît caii morți înalte crisalide,
și anii mei decapitați i-nchide
pe celălalt tărîm. Împodobite,

dezleagă părul triste cabarete
și cade pe orchestre o brătară
mișcînd adîncurile mării iară
cu plînsul altor guri anahorete.

2.

Timpanele dezacordate, iată,
culoarea pielii tale împrumută,
dulceața, focul și oglinda mută
a fluxului cu coama inspumată.

Smulgîndu-te din timp, mînînc din floare
evlavia ce-n mirtul alb erupe,
și cranii de omizi încheagă-n cupe
vechi ctitorii de stele funerare.

CEZAR BALTAG

Clotho

...timpla pe care n-am încărunit-o
cînd a lunecat clipa
ca o planetă numai fruntea
în Semn cardinal s-a închis
sori adormind lingă sori
noaptea în biliardul

lui Newton
faci ascultă într-un loc se aude
inima
cineva înfășoară
apele unui iaz mare
pe un mosor

Apă sunt pleoapele mele
le-ai tulburat
iarbă este părul
l-ai smuls
asfalt este carnea
l-ai mers
cuvîntul acesta scapă
din atracția
universală
aleargă se rosto gol eș te
ca un ghem deșirat

Se deapănă
de la stînga la dreapta
capul tău o virtelniță
în palmele unei zile
pestrițe

În poala ei la întoarcere
un ghem de fum
supărat :

Soarele
păianjen albastru
care a tors lumea

Imago Ignota

Era zăpadă în el
cînd a deschis
cartea :

Argonaut înotînd...
Argonaut în cochilia lui...
Moluscă de purpură tyriană...
Odată în cer
a doua oară pe asfalt
a treia în fundul pămîntului

Și umbra
atunci
a înțele
înălțimea de la care cad
îngerii

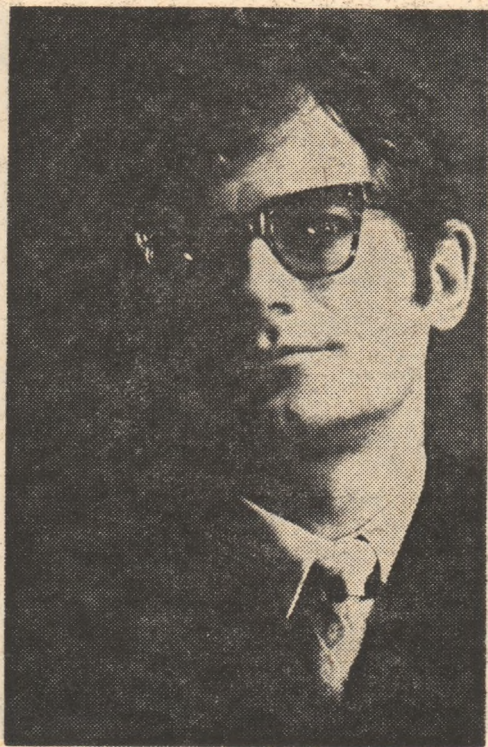
Frunze în Balta Albă

Sufletul
o corabie pe asfalt
„nu există valuri perfecte“

...frunzele
se duc după vîntul
care le cheamă
deși știu bine
că rămîn acolo unde
le duce el

Astfel, deodată
i-ai strigat cuiva nevăzut :
Vin acuma. Vin acuma.

Și iată
vîntul nu poate șterge
umbra ta
de pe trotuar

Poarta paradoxală

Foc sau apă ?

Ca o carte curgînd
ca o ușă de apă
ca o mare insetată
ca un vătrai lichid
ca un lapte de jăratie
ca un rug hohotind în oglindă
ca un cutremur de apă
ca un ceas topit
foc foc
apă apă

oră piatră
iască infern
locum refrigeri loc de verdeață
de unde a fugit toată durerea
și suspinarea

„Nu poți înota
de două ori
în același
cutremur...“
acum și flacără
și în curgerea curgerii.
Punct.

34

Seară
nelegată de litere sau
cuvinte

Străină, galopînd pe un cal fals,
cu o oglindă mare
în brațe

Vine, nu sosește
aproape întîrzie
parcă aduce
un adevăr de nesuportat :

ziua mea de naștere sau
stingerea luminii într-o casă goală
sau umbra extrem de înaltă a unui
sunet

Și deodată
îmi pune în față
oglindea ca o amintire sau o greșeală
a acestui chip al meu
de care uitasem

Prag de casă

Unde se află
acum
zăpada numărului
de vară ?
Eu duc pe umeri
tăcerea unei uși.
Nedescifrată ceața
mi se retrage din oase
dar ouăle
unor simboluri de apă
mi-au însămîntat literele
M-am trezit dintr-un tunet ? Am fost
atins de o stea ?

O, piatra o, lemnul
o, greul și apa din noi

Acolo

Nici la miezul nopții nu putem zbura din
cleiul cuvintelor
cînd tăcerea coboară noi vrem să stingem
cerul cu limba
...hai să ne cățărăm pe silabe,
să ne poticnim, să ne ridicăm
să cădem între litere ascuțite
să despădurim refuzuri
acolo printre stînci și cenuși, într-o
ghicitoare teribilă
unde păsările compun în zbor
o melodie fără sunete
acolo în vîrf, unde ard vînturile
și luna este o rană veșnic deschisă,
acolo,
să deschidem pleoape de apă
ca o cădere
și un ochi pur ca
o trecere
sau o vocală de diamant
ceața s-a ridicat
trebuie să te cauți

Flacără

O fringhie întinsă
La un capăt tu
la altul tot tu
și la Celălalt nimeni
Sus pe ger
a răsărit inima
și trebuia să fi ajuns
unul
la altul
înainte de a cobori liniștea
A mai rămas un zgomet
se mai zbate doar iluzia
unui sunet
În rest noaptea
Vin îndată, pilpiie flacără
numai de n-ar bate vîntul numai
de n-ar bate vîntul numai de n-ar
ba te vin tul

O lucrare fundamentală

“Etnografia românească”

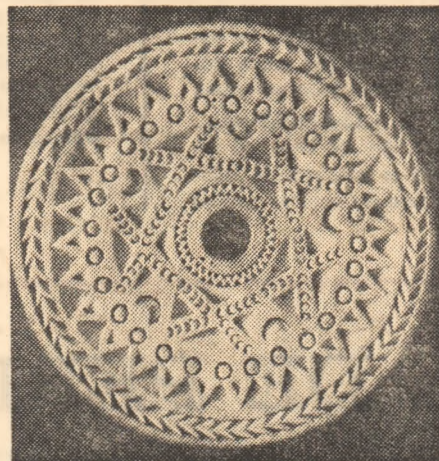
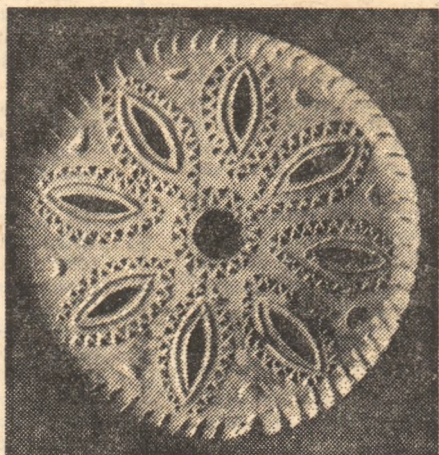
AȘTEPTAM de mult o lucrare de sinteză și de bilanț despre etnografia noastră, operă științifică de specialitate, desigur, dar accesibilă tuturor. Cartea cunoscutului cercetător Ion Vlăduțiu, apărută în excelente condiții tehnice, la Editura Științifică, cu subtitlul: **Istoric, cultură materială, obiceiuri**, corespunde deplin condițiilor de competență și de claritate, exigibile unui specialist. Desene semnate Iuliana Dancu, fotografii în alb și negru, precum și în culori, și o hartă a țării noastre, cu „tipuri tradiționale de case țărănești (sec. XVIII — începutul sec. XX)”, ilustrează frumoasa carte în-4°, de 507 pagini, plăcută la vedere și la lectură. Un bogat indice de materii, de nume de persoane și de localități, rezumate în limbile franceză, engleză, rusă și germană, completează sumarul cărții, iar subsolul paginii ne trimite la lucrările de specialitate, constituind o întinsă bibliografie în toate problemele etnografiei noastre. Pasionat cercetător pe teren, Ion Vlăduțiu adaugă la rezultatele întregii literaturi științifice a diverselor ramuri ale etnografiei propria sa experiență, rezultatele neobositei sale investigații. Un singur exemplu e de ajuns să ne edifice: asupra unor „inedite forme intermediare între rîșnițe și mori”, pentru măcinatul cerealelor. „O asemenea unealtă s-a obținut prin adaptarea rîșniței la un mecanism acționat de vînt (întîlnit de noi, de pildă, în zona Neamțului). Mori, mînuite cu mîna, au fost, de asemenea, folosite în Moldova și unele regiuni din Transilvania”. La ultimul cuvînt, autorul menționează lucrarea de referință.

Alimentatia poporului nostru reprezintă, desigur, un capitol special în materie. Sătenii s-au folosit în vechime de variate mijloace de păstrare a grînelor. Unul dintre acestea a fost groapa de bucate, frecventă, după cum ne asigură Ion Vlăduțiu, încă din vremea comunei primitive, în epoca neolitică. În frunzărirea documentelor noastre vechi, din secolele trecute, mi s-a întîmplat să întîlnesc pricini de judecată între săteni plecați în pribegie, sub presiunea unor invazii, și consăteni care în lipsa lor le-au descoperit gropile și și-au însușit continutul. Și în zilele noastre, rubrici penale ne-au informat de subtilizarea unor cantități de grîne, sustrase și ascunse în gropi, mai mult sau mai puțin potrivite unei depozitări pe termen lung. Asemenea gropi erau arse pe dinăuntru, după ce au fost lipite „cu un amestec de lut, bălegar și pleavă” și apoi arse „cu paie o zi întreagă”, pentru obținerea unei coji groase, de apărare împotriva umezelii. Aceasta era metoda cea bună. În caz de mare grabă, se foloseau și gropi nearse. Iată cum etnografia se împletește cu istoria, cu sociologia și cu tehnica, ba chiar și cu dreptul penal, în cazuri de delict. Cînd coșarele sau pătulele, împletite din nuiele sau clădite pe stîlpi și din lemn, conțin elemente diferențiale de construcție și cînd intervine simțul frumosului, atît de dezvoltat în toate direcțiile de viață ale poporului nostru, etnografia oferă teme estetice, în așa-zisele „arte minore”.

MA BUCUR că Ion Vlăduțiu nu întrebuițează această sintagmă, de artificială ierarhizare a frumosului. Poporul nostru a dat în ceramică, în prelucrarea lemnului, în variatele meșteșuguri ale îmbrăcămînții, în țesături de tot felul, dovada capacității sale creatoare. Meșteșugarul care nu lucrează obiecte în serie, ci pune în joc aptitudinea sa de a varia de la unul la altul, este un adevărat artist, iar lucrul mîinilor lui este un obiect artistic. O foarte variată arie de meserii, ne arată Ion Vlăduțiu, s-a dezvoltat pe tot întinsul satelor noastre, în secolele trecute, și unele se mai mențin și în zilele noastre, pe zone mai largi sau mai restrînse, zise microzone. Industria vestimentară, în trecut, era casnică și produsele ei se vedeau mult mai frumoase decît acelea mai ieftine, ale industriei, care s-au întins

în dauna creației estetice. Interesant este fenomenul, sensibil în toate ramurile meșteșugurilor, al caracterului lor totodată utilitar și artistic. Unealta și îmbrăcămîntea, clădirea și îmbrăcămintea etc. sînt de folos individual sau familial, ele împlinesc așadar o funcție de utilitate (se spune mai sonor că sînt „funcționale”). De cîte ori intervine însă la gospodina care lucrează cu acul sau cu furca, ori la meșteșugar, simțul frumosului, obiectul devine operă de artă și se integrează esteticii rurale, adeseori superioară celei citadine, în care domină lucrul în serie, ieftinătatea și gustul indoienic.

Cum s-ar putea să omitem din interesul atît de variat al tematicii etno-

Rozete de fus încrustate de Nicolae Cernat

grafice, pe acela de ordin filologic? Iată, de pildă, dintre elementele constitutive ale casei țărănești, **vatra**. Ea ocupă, în indicele dat de Ion Vlăduțiu, aproape spațiul unei coloane întregi, cu variațiile ei: **vatra** cu babură, cu căloniu, cu camniță sau căloniu, cu cuptor, cu horn, cu horn (corlat) în tindă, cu horn în tindă, cu postament înalt (sau pomnol și coș dreptunghiular deasupra) etc., etc., etc. Mai întîlnim vatra casei, vatra satelor, vatra stînei. Pentru un popor ca al nostru, care n-a fost niciodată nomad, **vatra** a ajuns sinonim cu **casa**, extinzîndu-și astfel sensul, de la acela primitiv, legat de încălzirea casei sau de bucătăria ei. **Vatra** omului de la țară este casa însăși pe care și-a clădit-o singur sau cu meșeriași de tot felul. Eliberat de la oaste, tinărul care și-a făcut serviciul militar sau adultul care se întoarce de la război, este lăsat la **vatră** (demobilizat). Omul care stă pe **vatră**, cit e ziulica de lungă, este leneșul. Fata bătrînă, adică cea rămasă nemăritată, a **îmbătrînit pe vatră**. **Vatra cea veche**, prin extensiune, este locul de baștină, de care unele neamuri (familiile) s-au înstrăinat, dar la care altele au rămas statornice. **Vatra satului**, în vechiul drept românesc, era aria sa întreagă, suprafața sa, iarăși în sens extensiv. Bogăția semantică a cuvîntului, care la origine n-avea decît înțelesul de cuptor, ilustrează caracterul statornic

al poporului nostru, legat de pămînt și de casă (sedentar, spune Ion Vlăduțiu).

Cu un larg apel la cartea lui I. I. Rusu (**Elemente autohtone în limba română**. Substratul comun român-albanez, București, 1970), Ion Vlăduțiu remarcă seria de cuvinte „autohtone legate de așezare, gospodărie sau casă”: **cătuș, gard, gardină, țarc, argea, vatră, bordei, burlan, deretlica, leagăn, lespede, urciur**. „Dacă”, urmează d-sa, „adăugăm la cele arătate și ampla terminologie latină, mai ales cu privire la casă, la elementele structurale de bază ale interiorului locuinței populare românești — **casă, masă, pat, scaun, cuptor, cheie** etc. — vom putea avea o imagine mai clară asupra modului în care arătau, cu milenii în urmă, aceste aspecte fundamentale ale locuinței noastre populare”.

UN EPITET revine frecvent în cartea lui Ion Vlăduțiu: **multimilenar**: „...străvechi dovezi de cultură populară cu continuitate certă de-a lungul multimilenareii istoriei a poporului român...” (pag. 342). „Bogata experiență multimilenară, la care se se adaugă bogăția expresivă artistică realizată de meșteșugarii români în prelucrarea lemnului...” (pag. 347). Am putea înmulți exemplele, dar ne oprim aci, ca să observăm că învățatul etnograf n-a vrut să spună desigur că poporul nostru există de multe mii de ani (ceea ce nu se poate afirma despre nici unul dintre popoarele de pe continentul nostru și nici de pe celelalte!), ci să sublinieze faptul permanentelor unor forme stilistice în arta populară de pe teritoriul nostru, permanentă care ne duce la neolitic, cum s-a spus mai sus, și la comuna primitivă.

Aș vrea să închei cu o amintire care s-ar dori un omagiu.

Răsfoind indicele valoroasei lucrări a lui Ion Vlăduțiu și împingîndu-mă curiozitatea să caut frecvența numelor proprii, de etnografi români notorii, m-a izbit faptul că nici unul dintre aceștia nu a fost atît de des citat ca Romulus Vuia. L-am cunoscut personal. Nu figurează, vai!, în **Mic dicționar enciclopedic** (1972), cum ar trebui, alfabetic, înaintea de Traian Vuia (1872—1950), „pionier al aviației mondiale”. Cred (fără să am certitudinea), că au fost frați sau veri, după aerul de familie al fizionomiei și după vocația comună a pionieratului. Romulus nefiind mai puțin valoros pentru noi, în domeniul etnografiei, ca Traian, în acela al aviației.

„Lui R. Vuia”, scrie Ion Vlăduțiu, „îi datorăm [...] cea mai amplă analiză a tipologiei satului românesc”.

Sînt poate douăzeci de ani în urmă cînd am fost chemat la telefon.

— Cine sinteți d-voastră? I-am întreb.

— Sînt Romulus Vuia și aș vrea să vă văd

— Bucuros, vă stau la dispoziție ori-cînd.

L-am primit a doua zi. Era un bărbat înalt, cărunt, cu privirea deschisă, încrezătoare. Mi s-a destăinuit, intrînd direct în temă:

— Vedeți, mi se întîmplă unele nopți să nu-mi vină somnul, sau să mă trezesc și să nu mai adorm pînă la ziuă. Atunci mă năpădesc gîndurile și ele se organizează natural în versuri, îmi vin ca de la sine, parcă mi le-ar dicta cineva. Aș vrea să vi le citesc. Le transcriu din memorie, înainte de a mă apuca de lucru, de ale mele... știți, problemele vieții păstorești.

Unde sînt versurile vrednicului bărbat, care a dat primul, cu ocazia Congresului internațional, al XVII-lea, de studii etnografice și folclorice, tinut la București, între 1 și 8 septembrie 1937, un studiu despre istoria și starea actuală a studiilor etnografice și folclorice din România? Unele mi s-au părut remarcabile. Omul le era însă superior.

Păstrez o amintire neștearsă ceasurilor de taină petrecute cu el.

Șerban Cioculescu

Romanul politic

POLITICA nu se confundă cu literatură, dar una pe alta se implică, se condiționează în modul cel mai strîns. Tocmai din cauza acestei implicări, amîndouă s-au suspectat reciproc în istoria culturii europene, prima văzînd în opera literară nu de puține ori o inamică a ordinii stabilite (prost stabilite). Cărți arse pe rug au fost destule în secolele din urmă pe care le putem număra pe degetele unei singure mîini, și destui autori țîrîți în fața tribunalelor. Raportul dintre politică și literatură a fost unul pasional, în joc fiind însăși viața oamenilor, orizontul acestei vieți pe care marile vizionari ai literaturii l-au vrut totdeauna mai liber, mai deschis, mai purificat de prejudecăți și de servituiți. Scriitorul avea motive să disprețuiască politica imediată, făcută cinic, zgometos, venal, adesea și fără perspectivă umană, contestație care, la Stendhal de pildă, îmbracă un caracter programatic. În **Rosu și Negru** el are acel pasaj faimos în jurul căruia s-au dus în trecut atîtea discuții, și nu numai la noi. „Politica (spune Stendhal)... este o piatră legată de gîtul literaturii și care, în mai puțin de șase luni, o duce la fund. Politica, în lumea intereselor imaginației, e ca un foc de pistol tras în mijlocul unui concert. Zgomotul e asurzitor fără a fi energetic. El nu se acordă cu sunetul nici unui instrument. Această politică va jigni de moarte o jumătate din cititori, plictisînd-o pe cealaltă, care o găsește într-un cu totul alt mod nimerită și energică în jurnalul de dimineață”. Comentarii acestor fraze scrise în stilul tranșant și direct al Codului penal, din care Stendhal își făcuse un model de expresie, ca și din stilul relatării faptelor diverse, de altfel, ale aceluiași „jurnal de dimineață”, citit cu aviditate, alcătuiind substanța multor episoade românești bine topite în materia cărții, au remarcat, și nu le-a fost cituși de puțin greu s-o facă, în ce contradicție se afla Stendhal, sfidînd orice amestec al politicii în literatură, el care mai ales în **Rosu și Negru** pune în față, prin simbolistica celor două culori — Armata și Biserica — forțele politice ale societății franceze din perioada ulterioară revoluției. Obiecțiile aduse declarației categorice de principii a ofițerului și diplomatului scriitor se refereau și la situația socială a lui Julien Sorel și la acea mecanică diabolică a caracterului său obsedat de parvenire. Cu puțină bunăvoință sau clarviziune istorică — erau gata unui critici nemulțumit, să-l sfătuiască pe Stendhal, încercînd să remodeleze trecutul potrivit viziunii lor dogmatice — Julien Sorel „ar fi putut” să devină un erou pozitiv, un iacobin care să fi reîncălzit în saloanele aristocrației cenușa răcită a ideilor de la 1789. Nu îi înfruntă iubita lui Julien, frumoasa Mathilde de la Molle, pe junii aristocrați din jurul ei, care îl disprețuiau pe intrus? Nu le face ea un adevărat rechizitoriu zicînd că inteligența și spiritul țin loc de orice noblețe decurgînd din naștere? Argumentele în favoarea romanului politic, apărut ca un copil debil prin astfel de exemple tonice luate din trecutul literaturii universale, de la **Iliada** și **Odissea**, „unde toate niște treburi politice era vorba”, deghizate în limbajul mitic al epocii sclavagiste, pînă la **Divina Comedie** și la **Război și pace**, și Balzac, bineînțeles Balzac, „Secretarul epocii sale”, aveau ca scop să justifice necesitatea, legitimitatea romanului ce trebuia să fie o frescă a evenimentelor și eroilor angajați în conflicte decurgînd din jocul puternic și în continuă prefacere al relațiilor sociale.

S-a spus, din ce în ce mai insistent în această a doua parte a secolului XX, că **Politica** a devenit **Fatumul**, destinul oamenilor epocii noastre. Aceasta înseamnă că nimic din ceea ce guvernează existența noastră nu se mai află undeva sus, într-o zonă transcendentă. Răul, cruzimea, tragedia nu se mai pot explica decît prin noi. Destinul, sau politica, sîntem noi. Destinul, golit de orice interpretare mistică, conceput ca un mod al conștiinței de a privi lumea și pe sine, de a privi oamenii, relațiile lor și cele pe care le presupune viața organizată, într-un proces permanent de îmbunătățire, conștiința depinzînd de aceasta.

Subiectele prozel noastre, care, de aici înainte, avînd o experiență în urmă, chiar și prin ratările proletcultiste — o ratare e totuși un câștig, un drum verificat ca neviabil și pe care nimeni nu s-ar mai aventura — nu pot ocoli politica, deși cărțile ce își propun o astfel de temă sînt, prin natura complexă a faptelor și ideilor, cele mai deficiente. Cu un roman a-real nu sînt probleme. Pripa, simplismul, schematismul, naiva concepție că un roman trebuie să reflecte imediat tot ce se întîmplă, nesezizînd liniile mari de forță ale Politicii, contravin în cele din urmă înseși politicii mari. Un mare politician, fiind și uman, se înțelege perfect cu un bun autor de romane politice. Ce nu intră, în societatea modernă, în sfera politicii?

Făcea politică Stendhal, nu făcea?... Oricum, el nu avea aerul că o face dinadins. Înainte de a se scufunda, de a se pregăti pentru lunga lui imersiune, el a spus, cu o ultimă gură de aer: „Voi fi înțeles peste cincizeci de ani”. Cîți autori pot rosti liniștiți, siguri pe viitorul și pe sensul operei: 50 de ani?

Constantin Țoiu

„Recăderea” în roman

A FOST frumos, a fost foarte frumos, a fost prea frumos ca să fi putut să dureze. Dacă mă gândesc bine, e chiar un miracol că lucrurile au ajuns atât de departe încât vreme de un deceniu și mai bine proza românească a putut fi dominată de nuvelisti și povestitori, iar revistele, azi goale de proză ori bintuite de furia fragmentului, reușeau să ofere săptămânala și nu arareori excelenta **story**. Până și unele reviste din provincie, unde de obicei prozatorii sint pășări rare, veneau lunare (ex. „Ateneu”, „Tomis”) cu bucata de proză din făuriștea proprie, și zău că erau nuvele adevărate. Mistica romanului, consolidată prin iacomia de voluminos și monografic, părea a-și fi pierdut dintr-o dată orice putere, prozatorii căpătaseră parcă un fel de inocență, de imunitate la ispitele cantitativului, o particulară nevoie de intimitate și căldură îi ținea departe de halele vaste ale epicului. Ar trebui însă condeiul fericitor al unui Perpersicius spre a descrie în toată felurimea ei poziția de talente cite s-au afirmat în acești câțiva ani, nu numai consolidând un gen — povestirea — ce părea destinat aducerilor aminte, ca unul ce purcedea cu precădere din aduceri aminte, ci și rafinând, dinamizând, nuanțând o tehnică, cea a nuvelei, prin puterea spontaneității lor liberă de modele, deși afectuos-respectuoasă cu ele. Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, iar mai aproape de nuvela D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu și mulți — mulți alții au demonstrat printr-o remarcabilă emulație de echipă forța de viabilitate a genului zis scurt, abordat înaintea lor doar sporadic, deși de individualități de primă mână (Marin Preda, Eugen Barbu), dar mai ales practicat la nivel neosemănătorist, teizist și chiar în scopuri de... reciclare.

Aceiași autori vin sau revin azi, unul cite unul, la roman, pină și cei care, prin formula înzestrării lor, au minime șanse să-l cucerească. E, pesemne, — mai mult decit alinarea o creșterea — a supunerii la un imbold nerostit acordat însă la lungimea de undă a unor gusturi și trebuințe ale cititorului, ale unui gen de cititor destul de răspândit și la noi, căruiă perspectiva de a parcurge un bun volum de nuvele în locul unui bun roman îi suride și nu prea, ba chiar îi produce oarecare iritare, pentru că îl scoate din confortabil prin deseale ruperi de ritm și mereu schimbate decorații și desfășurări. Și, cum iritarea aceasta nu e potolită măcar, în cazul volumelor oarecare, care sint și cele mai multe, prin făgăduiala unor conținuturi dramatice, frapante, sau prin farmece în măsură să-i stîrnească interesul, șansele nuvelei de a fi — cum se spune — competitivă scad vertiginos.

CUM să-i liniștim însă pe nuvelisti și povestitori noștri de vocație că n-au de ce se teme de optica lecturii de consum (care nu-i mîngieie nici pe romancierii adevărați!) și să-i asigurăm că nuvela de sine stătătoare și adesea culegeri

întregi, semnate de nume care înseamnă o garanție, sint așezate în stima iubitorului de literatură pe același plan cu cele mai bune romane contemporane? Singura lui grijă, a cititorului, din păcate justificată, rămînind aceea de a nu-și procura de două ori același cuprins, prezentat între coperte și sub titluri diferite. (De unde se poate deduce că nu de puțini ani iubiiții noștri nuvelisti sint prezenți printre noi doar cu reeditări...)

Vina — mi se pare mie — e și a revistelor, sau mai ales a revistelor, cărora această modalitate epică le vine ca o mînușă, dar tot ca o mînușă, ca un simplu auxiliar este tratată, lepădată de îndată ce „starea vremii” o îngăduie. Și cum „starea vremii” — tot cam de cîteva ani — e în genere îngăduitoare, căci revistele literare se pot umple azi cu de toate, de la colaborări întâmplătoare cu articole despre te miri ce, pină la cuvinte încrucișate, se înțelege că „rubrica” de proză (cînd nu adăpostește un fragment camuflat de roman sau un reportaj cu titlu sonor) e în mare suferință. Se uită că aceiași cititori, pe care culegerea de nuvele nu-i atrage cîne știe cit. gustă și chiar sint doritori să urmărească nuvela și schița bună dintr-o revistă, dintr-un magazin sau almanah. Iar dacă nu orice prozator simte înclinare pentru proza de mici dimensiuni, ba chiar sint unii pentru care unitatea de măsură e manuscrisul de 300 de pagini, revistele în schimb au adăpostit totdeauna nuvela, știind să-i stimuleze pe cei chemați, și nu vîd de ce n-ar face-o în continuare, restul lor esențial fiind, în mai mare măsură decit în trecut, acela de a găsi căile cele mai nimerite pentru propulsarea creației, și nu doar de a se „descurca” în fața unui număr de pagini care așteaptă periodic să fie acoperite cu semne.

Soluții de a stîrni interesul pentru nuvelă nu al cititorului, ci — paradoxal — al scriitorului, sint multe și în orice caz nu simpla semnalară (tot mai frecventă în vremea din urmă) a unor anomalii poate ține loc de îndreptare. Nu cred nici că elogiul în sine al nuvelei poate încălzi inimile. Dacă l-aș face totuși, n-aș evita să spun că edificiul romanului nostru se înalță și azi pe un strat considerabil de povestire și că în foarte multe cazuri nu se justifică nicidecum efortul disperat al unora de a inventa tot felul de lianți extravaganti spre a uni elemente și materii din aceeași familie, legate de cînd lumea prin procedee mai naturale. Aș mai spune apoi că exercițiul nuvelei e în toate cazurile întineritor, că alternarea romanului cu forme epice mai „operative” e un mijloc excelent, chiar pentru romancierul reputat, de a-și verifica forța de sinteză, spontaneitatea și simțul economiei expresive, spre a-și da seama dacă, din întâmplare, nu cheltuiește în genere prea multe vorbe și nu chinuiește prea multe pagini cu ceea ce ar fi doar preparativele unei narațiuni, vorbe și pagini devenite, nu o dată, însăși narațiunea... Nu le-aș mai reaminti, în schimb, un loc deja comun al exegezei critice, ori de cite ori se vorbește de relația roman-nuvelă, și anume judecata de valoare asupra

unui scriitor pe numele său Hemingway, care, după unii foarte exigenți pretăluitori ai operei sale, ar rămîne în posteritate prin cele vreo cincisprezece nuvele...

DAR, cum am mai spus, oricît a părea o butadă, nu înșirî prozatorilor le revine datoria să stimuleze nuvela și povestirea (atita vreme cit ei pot scrie și romane, ar fi și greu să le-o reproșezi), ci revistelor, publicațiilor literare de tot felul, din alcătuirea cărora narațiunea de mică întindere a făcut și face parte în chip organic, încît absența ei prelungită din periodicele noastre poate fi interpretată ca o formă gravă de anemie. Remedii, de bună seamă, s-ar găsi, legate de particularitățile fiecărei publicații în parte. Reamintirea — în acest scop — a citorva situații și evidente dintr-un trecut nu tocmai depărtat nu poate în nici un caz să dăuneze.

E fapt sigur, de pildă, că succesul și prestigiul „Revistei Fundațiilor Regale” în anii săi buni, între 1935 și 1940, în parte și după 1945, s-au datorat în măsură apreciabilă nu numai sectorului de critică, eminent, ci și admirabilei echipe de nuvelisti și, aș completa, precizînd, de nuveliste, care au creat nuvela de tip analitic și a universului citadin, precum și nuvela fantastică. Anton Holban, Mircea Eliade, Henriette Yvonne Stahl, Lucia Demetrius, Ovidiu Constantinescu, Oscar Lemnar, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Dan Petrișincu și alții alții și altele au răspuns solicitării revistei, directivei neabătute ce și-a impus de a încuraja un anumit gen pe potrivă specificului ei și la un nivel neoscitant de exigență, și acest lucru într-o epocă de necontestată supremație a romanului.

Venind mai încoace, prin 1946—1947, n-aș putea uita că reviste ca „Lumea”, „Contemporanul”, sau „Revista literară” au avut șansa de a publica primele nuvele și schițe ale lui Marin Preda, moment inaugural al unui nou tip de narațiune în proza noastră, și tot cam pe atunci, neșansa de a nu putea mijloci cunoașterea seriei de povestiri, ce începuse de curînd, ale lui V. Voiculescu, prin care povestirea românească cîștigă (deși cu intîrziere) noi valențe, și care ar fi putut feri sumarul multor reviste de-a lungul anilor. Nu mi-ar fi trecut prin minte să fac această apropiere, dacă fapta celor doi scriitori la început de drum nou nu mi-ar fi sugerat o altă evidență de luat în considerare. Anume că în preocuparea de a găzdui genul scurt revistele n-au cum izbîndi cu adevărat dacă nu-i asociază interesul pentru talentul autentic, și dacă nu izgonesc cu hotărîre și luciditate impostura și „făcătura”. În bună măsură situația critică în care se găsește astăzi proza revistelor noastre se datorește și ușurinței snoabe cu care a fost satisfăcută rîvna multor nechemati de a răzbi în pagina tipărită. Contorsionarea luată drept trăire și în masca profundității mimate și a plictisitorului înscăunat. Dacă romanul-eseu le admite, povestirea-eseu încă nu s-a inventat.

Cornel Regman

PESCUITORUL DE PERLE

FAVORIZAT DE INGHIONTELE, GRATIE STRICĂȚIUNII

● Cititorii au ajuns, desigur, să-mi cunoască melancolica predispoziție de-a mă amuza copios pe seama celor care, din ignoranță sau mai rău: din semidictism, săvîrșesc crase confuzii între termeni sau expresii. Poate că-și amintesc cum am combătut, aici, folosirea lui **singular** (aparte, neobișnuit, ciudat, bizar, straniu etc.) în locul lui **unic** (singur); folosirea lui **fortuit** (întîmplător, neprevăzut) în locul lui **fortat** (silit); a lui **recipient** (vas) în locul lui **receptiv** (lesne primitor al impresiilor) și așa mai departe. Sau o expresie ca: a da de gîndit (a pune pe gînduri, a îngrijora, a stîrni bănuțeli, neîncredere, îndoielă) pentru „a stîrni gîndirea”...

Dar sint alți termeni sau alte expresii al căror sens nu-i tot atît de precis, net, bine delimitat pe cît s-au arătat a fi exemplele de mai sus. Și confuzia se poate naște mai ușor, și acestei confuzii îl putem mai ușor acorda înțelegerea noas-

tră. Înțelegerea — nu și iertarea. Măcar că a fost cineva care a spus: „A înțelege înseamnă a lerta.” De bună seamă, acel cineva a avut — să zicem — o nevastă credincioasă. Căci altfel, deși ar fi înțeleș perfect de bine că nevastă-sa găsește plăcere în legăturile-i extraconjugale, mă-ndoiesc că ar fi lertat-o. (Dacă ar fi aflat.)

Termenii sau expresiile cu înțeles oarecum vag sint, în special, cei sau cele care au la temelie un sentiment; care au un conținut moral. Iată o frază desprinsă din rubrica „Pe urmele anchetelor ziarului” a „Informației” Bucureștiiului (12.IX.1973), frază în care se găsesc doi asemenea termeni:

„...datorită nefuncționării tuturor cazelor de marcat se favorizează aglomerații”.

La prima vedere, n-ai zice că în această frază s-a strecurat vreo greșeală. Și totuși, nu una, ci două greșeli s-au fost strecurat. Cine cunoaște nuanțele de sens ale cuvintelor ar fi formulat fraza — corect — în felul următor:

„... din cauza (din pricina) nefuncționării cazelor de marcat se provoacă (sau se iscă) aglomerații”.

De ce neapărat „din cauza” și nu „datorită”? De ce neapărat „se provoacă” și nu „se favorizează”? Despre primul caz am mai avut prilejul să scriu. Cum e mult de atunci (vreo patru ani), îmi voi permite să mă repet și cum o voi face mai pe scurt, nădăjduiesc să nu-mi plictisesc cititorii. Cuvîntul **datorită** (de la adj. „datorit”, dar avînd valoare de prepoziție) ne indică el însuși ce sentiment stă la temelie lui: recunoștință. Un exemplu: „Datorită ploii la timp avem o recoltă bogată”. Adică: pentru recolta bogată îi sintem îndatorați (recunoscători) ploii la timp. Dar nu vom putea spune: „Datorită (mulțumită, grație) ploii torențiale, mi s-a dărimat casa și mi-au murit patru copii”.

În acest din urmă caz, nu se poate folosi decît expresia: „Din cauza (din pricina)...” De unde se deduce că termenul **datorită** trebuie să precedă

ceva bun, favorabil; care ne-a dat satisfacție; care ne-a trezit sentimentul îndatoririi bucurioase. În schimb și îndeobște, **din cauza** desemnează o cauză făcătoare de rele. Pentru o și mai mare claritate, mai dau un exemplu. Vom spune: „Din cauza soacrei, am zile amare cu nevasta”. Dar: „Datorită soacrei care-l crește, copilul meu arată înfloritor.” Încercați să schimbați cuvintele cu pricina și veți vedea ce absurditate iese. Am putea spune: „Datorită soacrei, am zile amare cu nevasta”, numai dacă, în scris, adăugăm: „zise el cu ironic” sau dacă, în vorbire, dăm spusei noastre un ton ironic. Un fel de: „Îi foarte mulțumesc pentru asemenea binefacere”.

Poți folosi **ad libitum**, fie termenul, fie expresia, numai în cazurile în care sentimentul lipsește ori e indiferent. Asta se întîmplă, de obicei, cu enunțurile științifice. De exemplu: „Din cauza (sau datorită) mișcării sale de revoluție, pămîntul are patru anotimpuri”.

Cazul verbului **a favoriza** e asemănător termenului **datorită**. Și el cere, pe lingă el, ceva bun, satisfăcător, favorabil. E drept că nu cu aceeași exclusivitate. De aceea, trebuie să fim atenți cum îl întrebuițăm. Nu vom putea spune niciodată (chiar dacă am pățit-o) „Această femeie fatală mi-a favorizat toată nenorocirea vieții”. Sau: „Prin explozia bombei atomice se favorizează pustiirea orașelor și schilodirea oamenilor.” Sau: „M-a favorizat cu două perechi de palme” (Vă amintiți de: „Mi s-a acordat o cărămidă în cap”?). Știu, medicii spun și o spun pe bună dreptate: „Frigul favorizează gripa”. Dar acesta este iarăși un enunț științific, în care sentimentul personal n-are ce căuta. Mai mult, un prozator poate spune: „Întinericul a favorizat crima”. Veți recunoaște că prozatorul, exprimîndu-se astfel, nu socotește crima un lucru bun sau întinericul ceva foarte de preț. Pe de altă parte, nici măcar nu poate fi

vorba de o expresie consacrată în specialitate. Altfel e la mijloc: oricît ar părea de curios, ca urmare a obiectivității cerute de științele medicale ori juridice, atît medicul cit și procurorul s-au așezat — unul în locul gripei, celălalt în locul crimei, care amîndouă, parcă personificate, s-au bucurat — prima, că se poate răspîndi; a doua, că poate ajunge la îndeplinire. În sfîrșit, e drept, nici frigul, nici întinericul nu sint factori determinanți în împrejurările pomenite, ci numai elemente „favorizante”. prielnice.

Dar, în cazul frazei citate, sint amestecați oamenii cu sentimentele și interesele lor. Cine oare se bucură că s-au stricat toate casele de marcat și că, din cauza asta, apar aglomerațiile? Nu cunosc oameni bucurioși de aglomerație. Afară, bineînțeles, de hoții de buzunare. A, dacă ei ar fi scris fraza cu pricina...

Profesorul HADDOCK

Cronica literară

OAMENII ȘI POLITICA

N OUL roman al lui Alexandru Ivăsiuc *) putea fi prevăzut, pe o latură, încă din **Păsările**, iar pe alta, din nuvela **Corn de vinătoare**; deosebirea dintre acestea și primele lui cărți este de materie și de manieră. Simplu vorbind, e mai multă mișcare epică, mai multă viață reprezentată direct, iar conflictele, mai puțin subtile, decât în, să zicem, **Vestibul**, au coborât din planul ideilor în acela al pasiunilor, găsindu-și, în locul motivării oarecum abstracte de acolo, o motivare imediată, concretă; în sfârșit, nu mai sînt esențiale problemele individului, surprins pe dinăuntru într-un proces de contradicție sau dezagregare, ci problemele grupului, ale societății înseși la un moment dat. Această „încarnare” a prozei lui Alexandru Ivăsiuc o face netăgăduit mai atractivă pentru iubitorii de subiecte clare și lesne de urmărit; mai ales că proza lui, ciștigind în romanesce (în sensul pe care-l dădea cuvîntului Thibaudet), nu pierde în intensitate ideologică. Romancierul rămîne la fel de „demonstrativ”, diferența fiind că-și alege tema speculațiilor dintr-o zonă mai accesibilă a relațiilor umane. Ca aspect general, **Apa** continuă linia realist tradițională din **Păsările**, cu personaje plauzibile, zugrăvite în acțiune, dar și în resorturile interioare. Dacă în **Vestibul**, dragostea tirzie a profesorului pentru tinăra studentă nici nu conta decât ca pretext pentru o dilemă de ordin aproape filosofic, dacă epicul era așadar sumar, menit să ilustreze o atitudine, în **Păsările** și, mai nou, în **Apa**, accentul cade pe eveniment și nu pe reflecție, pe epică și nu pe comentariul eseistic. Ceea ce nu înseamnă că această a doua serie lipsește; romancierul e un spirit teoretic incurabil; dar cititorul o va descoperi mai greu sau deloc, fiindcă epicul formează un strat gros și dens, pentru mulți captivant în sine, ca într-un roman de aventuri.

I N definitiv, **Apa** este romanul unei aventuri politice: criza unei lumi care și-a ieșit din matcă și încearcă să-și construiască noi structuri. Subiectul propriu-zis se reduce la două zile și două nopți din februarie 1946, dacă excludem preambulul pe care-l constituie inițialele cinci capitole; însă destinele tuturor stau, sub semnul timpului, în acest roman, al crizei e deopotrivă o cronică și o frescă, zugrăvind mai multe medii sociale, de la lumpeni la aristocrați, de la oamenii momentului la aceia care trăiesc (și vor trăi pînă la sfîrșitul zilelor lor) în memoria propriului trecut, explorează atît a maselor ieșite în stradă, cu psihologia lor amenințătoare și fluctuantă, cît și a clănilor, a cercurilor perfect închise.

Fundamental, **Apa** e deci un roman politic. Problema lui este problema puterii în stat; dar nu numai pierderea, dobîndirea sau păstrarea ei, ci și (poate mai ales) caracterul imprevizibil al relației dintre organismul social și insul care-l controlează, felul în care oamenii își creează mijloacele puterii spre a se lăsa apoi determinați de ele. Necesitatea și legea covîrșesc individualitatea. Concluzia romanului ar putea fi că oamenii creează instituțiile puterii, care, odată create, îi modifică, dau un sens neașteptat destinului lor. Tari și slabi, călăi și victime sînt deopotrivă supuși imprevizibilului mecanism care uneori le inversează intențiile; poli-

țistul, ajunge în închisoare, individualistul descoperă gustul obedienței față de un corp constituit social; despotul, pe al supunerii și fricii; cinicul trece proba remuscării.

Sînt ilustrate toate formele puterii: aceea primară, bazată pe forța brută, pe instinct și iresponsabilitate; dar și aceea care, conștient ori nu, tinde orice societate, puterea adică bazată pe însemne și coduri; puterea masei dezlănțuită, spontană și teribilă în nepremeditarea ei; dar și puterea dirijată, de o mină ce nu se vede, ca o partidă de șah prin corespondență. Și, paralel, tipurile umane care încarnează aceste forme. Piticu este banditul pur, caidul de acum treizeci de ani și de totdeauna, care și-a alcătuit statul major și a pus pe roate o întreagă rețea, prin care speculează lipsurile și foamea. Este omul clipei, menit să piară cu ea, geniul bursei negre și al asasinatului politic. Cumpărînd vila baronului Grödl, vrea să dea puterii lui foarte reale o aparență de măreție, întocmai ca barbarii care cucerind Roma au împrumutat însemnele puterii de la împărații romani. E o ciudățenie ca cel care are cu adevărat forța să viseze la goalele ei simboluri; mai puțin explicabilă în orice caz decât aceea a invinsului care, păstrînd simbolurile, speră la concretizarea lor. În această din urmă categorie intră bătrînul Șuluțiu, politician rutinat și inteligent, opoziționist prin vocație și prost administrator, fiindcă, spre deosebire de Piticu, nu știe să se decidă la timp pentru o soluție, întrevăzînd prea multe, reflectînd în loc să acționeze, mizînd (ce-i drept, cu finețe) pe concursul împrejurărilor în loc să-l determine. Casa lui Șuluțiu e un sonctuar, locul puterii tainice, de unde se trag firele misterioase ale unor acțiuni strălucite și ineficiente. În cele din urmă nu Șuluțiu îl va doborî pe Piticu, ci Grigorescu, prefectul comunist. Aceasta e al treilea personaj important în ordinea exercitării puterii. El e numit în locul profesorului Dăncuș (un om cinstit și idealist) în funcția de prim-secretar al județului de partid și, cîteva ore mai tîrziu, în aceea de prefect. Grigorescu, preia puterea în circumstanțe foarte grave: după uciderea a doi muncitori de către oamenii lui Piticu, se produsese o răscoală și muncitorii amenințau cu greva politică; Dăncuș pierduse controlul situației, riscînd să compromită partidul atît în ochii mulțimii înfuriate contra speculantului, cît și în raporturile cu celelalte grupări ale blocului democratic (sintem în 1946). Aici intervine Grigorescu: el elimină din poliție pe comisarul cumpărat de Piticu, numind un om al său, desemnează un procuror tînăr și ambițios să preia conducerea anchetei și în douăzeci și patru de ore, banda fiind lichidată, orașul redevine calm. Stilul de lucru al lui Grigorescu e de a nu face nici un singur pas fără să se consulte cu centrul: trei sferturi din timp vorbește la telefon. Este un om al acțiunii imediate, al aparatului, în ambele sensuri pe care le putem da aici cuvîntului, nu idealist și entuziast ca Dăncuș, ci acționînd înainte de a-și face scrupule morale, utilizînd oamenii de care are absolută trebuință înainte de a-i cunoaște, aminînd clarificările morale (care) după săvîrșirea faptelor urgente. Grigorescu guvernează prin decrete, e omul potrivit în momentul potrivit, comandînd și executînd, creier și mină.

R OMANUL e scris în general bine, cu formulări nete, tranșante, cu oarecare grabă, chiar, în a fixa oamenii și evenimentele. Autorul știe tot și (ceea ce e mai puțin bine) spune tot, analizile lui sînt fulgerătoare și irevocabile. Sub foiaia personajelor, sub pasionanta înălțare a întâmplărilor, ghicim schema, firul roșu conducător. E limpede că Alexandru Ivăsiuc trece istoria printr-o idee preconcepțată despre istorie (nu spun că greșită), că, în fond, pe el nu-l interesează atît **ce**, cît **de ce** se întîmplă ce se întîmplă, cauzalitatea înscrisă în evenimente, așa cum caracterul omului e înscris în trăsăturile feței. El face studiu de fiziognomie socială, ca un Lavater care ar avea în vedere nu firea insului, ci pe a societății. Legătura cu primele lui romane nu-i greu de bănuț, chiar dacă acolo spiritul teoretic și speculativ își scotea materia dintr-un domeniu el însuși teoretic, iar aici obiectul reflecției e practic, ține direct de istoria nemijlocită. **Apa** este, în unele pagini, un curat roman istoric, dar în care o anume perioadă din trecut a fost aleasă ca mostră, autorul putînd studia pe ea ideea care-l preocupă. Desele anticipări indică, pe de altă parte, că destinul personajelor va fi u-mărit și mai departe, în alte volume („Viitori demnitari care numai în cîțiva ani vor deține puterea mai ferm și mai hotărît decât orice alt partid politic din trecut, guvernînd destinele colective și individuale ale oamenilor de abia adaptați la munca legală, obosiți, nedormiți și adeseori flămînzi, se ocupau în acea vreme cu lucruri foarte importante etc... Doi viitori miniștri și un viitor colonel de securitate [...] au lipit toată noaptea afișe etc.”, p. 140. Sau, mai simplu: „Numai casa Dunca nu-și schimbă proprietarii vreme de aproape un veac, pînă ce nepotul Grigore avea s-o vîndă în 1966 unui medic mamoș”, p. 275). Procedeul e indicat cînd nu devine excesiv. Sînt două riscuri de luat în considerare.

Primul ar fi acesta: autorul se lasă prea ușor tentat de perspectiva lui, de astăzi, asupra lucrurilor, și, inevitabil, relațiile de acum treizeci de ani îi apar mult mai simple decît au fost realmente; și tîind cum vor evolua instituțiile și oamenii pe care-i descrie, începe să le reducă la schema lor funcțională. Încît, în loc să ne mișcăm printre ființe vii, ne mișcăm uneori printre ființe virtuale, ca într-un fel de pădure de stejari în stare de ghindă. Multe personaje sînt pregnante, adă, cu alte cuvinte, complexitate, viață, carnea care lipsea în **Vestibul** ori **Interval**, dar ele nu posedă decât două dimensiuni reale, a treia fiind numai posibilă. Vreau să spun că adesea reacțiile unor personaje sînt motivate din-spre viitor, ca și cum ar fi sigur că ele vor deveni ceea ce stă înscris în caracterul lor. Așa cum **commedia dell'arte** se folosea de un număr fix de măști, improvizînd în limitele lor, romanul lui Alexandru Ivăsiuc se folosește de un număr de caractere „istorice”, cu deosebirea că aici improvizăția este în timp, nu în spațiu; măștile anunță ce va deveni fiecare personaj, fără putință de abatere. Desigur, nu putem ști ce surprize va rezerva autorul fiecăruia în volumele următoare, dar e de notat că aceste surprize se vor datoră tot jocului de întreprinderi exterioare, și cu mult mai puțin psihologiei inefabile a personajelor. Căci, aici, istoria, precum, dincolo, regulile statice ale comediei itali-

nești, nu admit decât un număr limitat de ipostaze. Nu-i greu de bănuț ce va deveni birocrațul inteligent Sofronici sau tolerantul Dăncuș, fiindcă, în romanul lui Alexandru Ivăsiuc, nu e loc pentru altfel de metamorfoze decât acelea pe care le-am sugerat. Mecanismele evoluției sociale le subordonează pe acelea ale evoluției individuale. Autorul e mai puțin atent la destinele oamenilor ca indivizi (imprevizibili, particulari, paradoxali), decât la destinele lor ca instrumente ale forței istorice. **Apa** conține o lecție de istorie: ea ne învață mai mult despre o anume istorie decât despre ceil care o fac.

Al doilea risc e de o natură mai specială. Voi da un citat spre a-l lămuri: „Mathus a trecut prin fața casei fără s-o observe, nu știa că acolo stă Paul Dunca, nu auzise niciodată de fapt despre el, pentru băiatul tînăr și energic cu părul roșu și miinile aspre, pătate de pistru, nu era nici un fel de scandalosă mirare faptul că un avocat descendent al uneia din familiile românești, cele mai de vază ale orașului și regiunii, s-a înhăitât cu un bandit ca Piticu” (p. 225). E limpede că aici autorul e cel ce se oprește în fața casei Dunca, pe lingă care Mathus ar fi trebuit să treacă nesimțitor, de vreme ce-i era cu desăvîrșire necunoscută. Perspectiva autorului falsifică flagrant perspectiva personajului. Unghiul de relatare schimbîndu-se de multe ori, uneori pe aceeași pagină, de la un personaj la altul, autorul rămîne mereu prezent și, în fond, singurul unghi veritabil este al lui însuși. E de înțeles de unde provine senzația de studiu adînc și comprehensiv, de demonstrație a unei idei cu ajutorul faptelor concrete. Romanul lasă această senzație și în părțile lui foarte reușite, și în acelea mai slabe. Aproape tot ce e în legătură cu Piticu și Șuluțiu, cu familia Dunca e memorabil prin claritatea viziunii și pregnanța faptelor. Romancierul e un evocator și un istoric, descrie și comentează (deși paginile eseistice nu mai au întinderea și autonomia de altădată). Însă, alteori, acest rol de atotștiutor ne întoarce la artificiiile unei proze demodate. Există în roman un personaj care ar fi putut prelua de la autor sarcina de a nara și comenta evenimentele, micșorînd artificiiul stafetei perspectivelor: Paul Dunca. Autorul însuși îi atribuie rolul unui experimentator; Paul Dunca e consilierul lui Piticu și rudă cu Șuluțiu, sfîrșind prin a depune contra celui dintîi în ancheta procurorului Manea; e deci erou și martor, dar care prin inteligență ar putea deveni **raisonneurul** cărții. Nu știu de ce autorul a preferat unei formule moderne și unitare, una veche și dînd impresia de arbitrar (pe care Camil Petrescu o ironiza încă acum patruzeci de ani în **Noua structură și opera lui Marcel Proust**), cînd avea, la îndemînă, soluția cu Paul Dunca. Este o comoditate, desigur, de a explora nestînjinit toate conștiințele, toate mediile, toate subterfugiile; dar și o facilitate pe care, după Proust, o resimțim acut.

Apa este unul din cele mai puternice și mai originale romane din ultima vreme.

Nicolae Manolescu

*) Alexandru Ivăsiuc: **Apa**, Editura Eminescu, 1973.

„Poezia de lumină“

În ultimii ani Camil Baltazar*) și-a republicat versurile mai vechi din *Vecernii*, *Flaute de mătase*, *Reculegeri la nemurirea ta*, *Cina cea de taină*, *Intoarcerea poetului la uneltele sale*, *Tărîm transcendent* în culegeri noi sau în antologii haotice. În ciuda numeroaselor volume cu sumarul mereu schimbat nu există încă o ediție cu adevărat reprezentativă și unitară. *Glorie iubirii* este, după *Reculegeri la nemurirea ta* (antologia din 1972) a doua selecție din lirica sa erotică. Volumul repetă unele poeme și adaugă altele respinse în culegerea anterioară, fără argumente tematiche sau valorice. Această nouă selecție se sprijină în mare tot pe materia din *Reculegeri la nemurirea ta* (1925), *Intoarcerea poetului la uneltele sale* (1934) și *Tărîm transcendent* (1939), fără să modifice profilul cunoscut al poetului, mai mult încetșându-l. Dacă o antologie nu tinde să ofere cititorilor sinteza valorilor unei opere, ar trebui măcar să ambiționeze a releva trăsături nebanuite ale autorului, rămase ascunse privirilor critice și nicicum să le estompeze și pe cele deja comentate.

De altfel, în ceea ce-l privește pe Camil Baltazar critica a fost promptă în fixarea trăsăturilor caracteristice ale poeziei sale și pentru că a beneficiat de atenția lui E. Lovinescu, a cunoscut încă înainte de debutul editorial un punct de vedere critic de mare autoritate asupra producției sale lirice. Ceea ce nota E. Lovinescu în *Anticipații* („Sburătorul”, 1921) rămâne valabil și pentru ultimele poeme scrise de Camil Baltazar. Critica literară (Perpessiciu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Mihail Sebastian și mai recent Ov. S. Crohmălniceanu, I. Negoieșcu, N. Manolescu) a reluat în linii mari definiția lirismului autorului *Vecerniilor* de la cel sub auspiciile căruia s-a afirmat. Pe parcurs s-au adăugat observațiile impuse de înclinația poetului spre diversele mode — experiența eșuată a ermetismului în *Cina cea de taină*, alunecarea spre prozaismul confesiv și patetic în *Intoarcerea poetului la uneltele sale* — înclinație dictată nu de structura intimă poetică, ci mai degrabă de ambiții estetice și de mimetisme efemere.

*) Camil Baltazar: *Glorie iubirii*, Ed. Albatros, 1973.

Substanța interioară și gesticulația lirică a poeziei lui Camil Baltazar nu s-a modificat în timp, a acumulat doar o materie vie care a putut adînci trăsăturile portretului fixat de Lovinescu. Lectura cronicilor și analizelor critice de dinainte și de după război scoate în evidență nu numai unitatea opiniilor în fața originalității poetului, dar și consecvența acestuia, lipsa unei evoluții structurale.

Majoritatea comentatorilor operei lui Camil Baltazar au început prin a semnaliza împrumuturile din G. Bacovia, D. Iacobescu, N. Davidescu, Adrian Maniu, I. Barbu, din poezii talmăciți în românește de autorul *Vecerniilor*, Trakl, Else Lasker-Schiller etc., menționînd întotdeauna la acest capitol caracterul special al afinităților, forța de rezistență a poetului la influența propriilor săi idoli, universul particular al liricii lui Camil Baltazar.

Care sînt trăsăturile esențiale ale acestui univers liric? E. Lovinescu remarca tendința de înălțare spre seninătate, de ascensiune pe care elementele poeziei bacoviene o cunosc în poezia lui Camil Baltazar (peisajele sordide ale provinciei, cadrul jilav al toamnei, cimitirele desfundate, spitalul unde se sting de ftizie bolnavi smeriți etc.), „suava aspirație spre lumină și spre soare”. Starea aceasta de transfigurare devine, mai ales după primul volum, nota dominantă. Criticul găsea un nume „senzației de spiritualizare, de înălțare armonioasă, de luminozitate, de beatitudine” și termenul nu a fost ocolit de cei care au reluat analiza poeziei lui Camil Baltazar. Termenul era „serafism” și E. Lovinescu asocia prin el imagistica din *Reculegeri la nemurirea ta* cu arta lui Beato Angelico. Comparația a fost reactualizată de Ov. S. Crohmălniceanu în prefața la *Soare pe culmi*. Ea se justifică pe linia semnalată de Lovinescu — a luminozității și a conturelor subțiri și elevate ale figurației, mai puțin pe linia tensiunii mistice conținute în compozițiile picturii și a forței colorilor. Cum a observat de curînd I. Negoieșcu, într-un studiu publicat în revista „Argeș” (1972), Camil Baltazar stăruie în nuanțele albului: „Obținută după o alchimie subtilă, din nenufari și heruvimi, culoarea se irizează muzical, de la mat și lucios, la transparentul dur și arderea imaterială”. Culoarea ne-

prihănirii compune „ardenta fiziologică imediată și eterarea perpetuă”.

„Serafismul” a devenit leit-motiv al criticii poeziei lui Camil Baltazar. G. Călinescu, arătînd că universul manierist al debutului, „supunerea sincerității într-un sistem”, dădeau măsura originalității poetului, îl repeta. Poeziile din *Flaute de mătase* i se păreau a cultiva un serafism infantil într-un soi de Paradis miniatural, făcut din substanțe pure și grațios sonore. Și Pompiliu Constantinescu îl definea pe Camil Baltazar ca „poetul unei candori paradiziace”, autorul unei „poezii de lumină”.

Universul particular al acestei „poezii de lumină” s-a realizat în cel mai fericit mod îmbrățișînd tema iubirii. E. Lovinescu găsea firească înflorirea valorică a sensibilității lui Camil Baltazar în erotică, acolo unde „materia dispăre mai lesne și nu rămîn decît suflurile cu gesturi impalpabile”. Deși poetul, îndemnat de vocile critice, a încercat gama întreagă a poeziei de dragoste (cum se poate observa și din recenta selecție), de la cîntecul iubirii fragile, adolescentine, la cea a dragostei-prietenie, a iubirii-cunoaștere, și de la romanța suavă la revărsarea senzualității, reușitele rămîn în sfera erotice extatice. Poemele în care amănții aproape depersonalizați sub puternica vrajă a jocului candid, sentimental se tînguie melodios într-un decor stilizat sînt cele mai des citate de către critici. De pildă, această memorabilă *Seară de zăpadă*: „În umbra cea mai lină prejmuț / de albi mesteceni și de tineri plopi, / stă lacu-n vălul de extaz încremenit / Cu liniști albe peste brunii stropi. / Pășim la braț pe lingă lac, / Cu-argintăria mîinilor topite-ntr-o îmbrățișare, / Așa cum s-a topit cîntarea lunii / În alba lacului extaziare”. Sau în *Armonie planetară*: „Logodnă-n seara cu luceferi grei / De muzicală unduire; / Crai nou pecetluind polei. / Pe-mbrățișarea noastră fără de umbrire. / În miez de noapte, liniștea fu dangăt pur / De harfe și desăvîrșiri astrale, / Planetele rotiră împrejur / Adîncă despletire de petale”... Datorită unor asemenea versuri poetul a căpătat din partea lui Pompiliu Constantinescu titlul de „cel mai suav poet erotic al simbolismului nostru”.

S-a vorbit des (încă E. Lovinescu pune problema asociației cu oarecare

precauții necesare) de apropierea acestei poezii de conceptul „poezii pure”, elaborat de abatele Brémond, în sensul exprimării inefabilului unor stări sufletești profunde sau neorganizate încă „prin tehnica sugestiei și prin subtile muzici”. Versurile îi păreau lui Lovinescu a avea „o sensibilitate melopeică de litanie, adoptată esenței muzicale”. Pompiliu Constantinescu afirma că poetul deține „marea taină de a transforma pasiunea în rugăciune” și că poezia se realizează aici prin extaz: „În această hipnoză, care este și o supremă beatitudine, poetul se dispersează pe unde muzicale, pe tensiuni de puritate, într-o mistică adorare a simțirii”. G. Călinescu remarca „acustica fină, asociată cu fenomene fulgurante, într-o ritmică moale, încetinită...” Stilul a impresionat pe contemporani și și-a păstrat valoarea în timp, fără să-și piardă din prospețime. Muzica „minor dulceagă” a versurilor lui Camil Baltazar este apreciată de I. Negoieșcu și de Ov. S. Crohmălniceanu ca una din trăsăturile cele mai interesante și mai nobile ale acestui univers poetic.

Am preferat ca la apariția unei selecții de versuri ca cea din *Glorie iubirii*, în nici un fel deosebită de cele anterioare și pe alocuri defectuoasă, să ignor „zgura” (termenul aparține lui G. Călinescu) pe care poetul nu a eliminat-o și să încerc o sinteză a opiniilor critice de autoritate indiscutabilă. Impresia unitară pe care poezia lui Camil Baltazar a lăsat-o unor critici atît de diferiți unul de altul ne îndreptățește să credem că sîntem în fața unuia din acele puține cazuri aproape elucidate din lirica noastră. Critica și-a făcut datoria, evidențiind elementele de intensitate emoțională și de fragilitate muzicală cuprinse în poezia erotică și observînd împrumuturile, artificiozitatea, prozaismul și alte înclinații sporadice ale poetului spre structuri improprii formulei sale interioare. Mai rămîne ca acest poet să pătrundă în conștiința cititorilor la măsura valorii lui, prin antologii mai bine chibzuite, prin ediții fără „zgură”.

Dana Dumitriu

Toma George Maiorescu

Insula cu orhidee mov

Editura Cartea Românească, 1973

• ÎN pofida tonului voit programatic cu care-și începe discursul său liric („cultură fizică desigur ligamente jaz yoga / nervi algebră și de ce nu haltere / și cele 5 simțuri / captînd unde biocurenți sau vibrații / din orizont din bănuiele din iluzii / dar nu mai puțin / să ne cultivăm mersul după vînt după nori flulerat de fum / și firește după gesturi / și numai puțin după conul de penumbra al cuvintelor” — Algoritm), Toma George Maiorescu (autor, pînă acum, al altor treisprezece volume, dintre care șapte de versuri) este, în cartea ce poartă acest frumos nume, un autor la care matca poetică înregistrează un mozaic de procedee și de „teme” pe cit de variate, pe atît de pline de lumină și de umbre.

Ca o trăsătură generală a cărții ar fi de menționat, fără îndoială, tendința de modernitate atît în grafie (mergînd de la ignorarea totală a semnelor de punctuație și pînă la „așezarea” în pagină și culegerea cu litere diferite a unor cuvinte ori chiar a unor fragmente de cuvinte; vezi, în acest sens, poemul *Chagalliană*), cît și în însușirea unui anume „stil prozaic”, curgînd la nesfîrșit, în care metafora — atunci cînd apare — este pur și simplu accidentală. Edificatoare sînt poemele ciclului *Alb originar* din care, din lipsă de spațiu, îl vom cita pe cel mai scurt: „ce frumos înoți și bruce și crows / și-n jocul tău liber pari delfin / havuz sau tinerețea însăși / cu cită plăcere te afunzi în apa aceea grea / ca o torpilă •

fulgeri / mușchii îți sînt destinși și prelungi / ca o săgeată ești / (ce frumos!) / ca o săgeată albă pe o / mare de singe” (Ce frumos...). Alteori, modernismul se accentuează prin transcrierea unor versuri extraordinare de concentrate, aproape eliptice: „păsări / oarbe de spaimă / nu-și găsesc cuibul / lilieci / cu ochii scurși / în soare / bătăl de aripă / cuvinte / căutînd / sens” (Peisaj cu păsări). Desigur că o asemenea poezie nu este lipsită de interes, dar — după ce s-au scurs mai multe decenii de cînd unii poeți șocau prin asemenea formule, adesea cu mai mare succes decît o poate face astăzi un autor — atenția și spiritul cititorului modern se îndreaptă cu precădere nu atît asupra formulei în sine, cît asupra aspectului semantic, altfel spus al conținutului ce se ascunde dincolo de învelișul cuvintelor. Privită din acest unghi, cartea lui Toma George Maiorescu are cîteva poeme interesante, dar și pagini în care antilrismul, tonul ostentativ prozaic îi joacă farse autorului. În *Cînt de lebedă*, de pildă, dincolo de sensul comun și banal al cuvintelor, nu se mai află nimic: „și dacă / agresiv smerit / sau de-a dreptul ridicol / m-am agățat de cuvîntul nespun / sau de mișcarea neghicită a

pleoapelor / sau de un suris neschîțat / sau de nimic / cu nădejdea condamnărilor / în miracolul ultimei clipe / și cu disperarea inecatului / ce se prinde de firul de iarbă / tu nu te supăra / eu căutam să rețin / cu încă o clipă / Totul”.

Neunitar, și tocmai prin aceasta mai interesant la lectură, volumul lui Toma George Maiorescu se înscrie — în contextul poeziei noastre actuale — pe coordonate aparte, reușind să sugereze o ambianță originală.

Florentin Popescu

Proza

Un roman despre Bartók

În *Cantata profana* Szegő Júlia reușește să evite riscurile pe care și le asumă orice biografie romanțată. O meticulozitate „științifică” excesivă ar fi imprimat cărții o neplăcută ariditate; în schimb, excesul de literaturizare ne-ar fi îndepărtat și el de adevărata biografie a lui Bartók (așa cum se întâmplă, de pildă, în biografiile filmate în care viețile tuturor creatorilor seamănă nepermis de mult între ele)... Autoarea cărții pe care o discutăm l-a cunoscut pe marele compozitor maghiar, încât cartea a început să fie scrisă nu pornind atât de la documente răsfoite cu atenție în aerul închis al arhivelor sau bibliotecilor, ci mai ales de la amintirile proprii. Amintirea unui bărbat de geniu, ajuns la apogeul creației sale, interpretând pe scena Filarmonicii din Budapesta ultima sa capodoperă, *Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră*, obligând pianul să scoată niște sunete care păreau mai degrabă a fi smulse de niște „ghiere de oțel”. (Bartók roușea să obțină de la pian în acest concert efectele pe care le-ar fi putut obține de la niște instrumente de percuție); sau, de asemenea, amintirea unei întâlniri în Ardeal, cu care ocazie marele compozitor și savant se angajează în-

Szegő Júlia, *Cantata profana* — Romanul vieții lui Bartók, Ed. Kriterion, 1972.

tr-o foarte profesională discuție cu tânăra muzicologă, folosind tonul său firesc și modest de totdeauna. Autoarea biografiei vrea în primul rând să știe cum a rămas Bartók în sufletul oamenilor care l-au cunoscut. E și firesc ca romanul să înceapă cu cercetarea orașului în care s-a născut Bartók, Sini-colaul Mare, și cu constatarea, melancolică desigur, că „nicăieri n-au rămas urme ale vieții din trecut... Zadarnic am căutat printre copacii cu ramurile negre”... Lungi discuții va avea autoarea biografiei cu învățătorul Bușitia din Beiuș, prietenul de o viață al lui Bartók, în casa căruia acesta va poposi de atâtea ori: „Ajunși în mica gară a Beiușului, Bușitia îl duse pe Bartók acasă la el... Seara concertă în public cîntînd *Dansurile românești* și *Schițele* inspirate din melodii bihorene. Auditorii din sala de concert nu prea mare fredonară melodiile împreună cu el, fapt care îi prilejui lui Bartók o bucurie mai sinceră decît succesele repurtate prin marile orașe”. Mărturiile acestor oameni care l-au cunoscut pe Bartók (și care, probabil, fără intervenția autoarei s-ar fi pierdut), corespondența cercetată — o mare parte din scrisori fiind adresate unor prieteni români — documentele, de asemenea, utilizate, precum și studiul profesionist al operei lui Bartók, o ajută pe Szegő Júlia să realizeze portretul foarte preg-

nant al unui muzician de geniu în permanență luptă cu un mediu, în general obtuz și refractar muzicii sale inovatoare, portretul unui om de remarcabilă discreție, al unui savant a cărui inteligență și forță reușesc în cele din urmă să se opună și să învingă greutățile nu puține la număr... Folclorul nu va fi pentru Bartók doar element decorativ, o formă de evadare în exotice, ca la unii compozitori romantici — ci o realitate interioară. Prin folclor Bartók atinge cele mai elementare și mai profunde zone ale inimii omenești, prin folclor compozitorul maghiar recrează muzica pornind de la esența acesteia. La Bartók spontaneitatea cîntecului popular și forma savantă nu se resping, compozitorul maghiar realizînd aceea sinteză nesperată dintre formele cele mai primitive, cele mai brutale și în același timp cele mai elevate ale muzicii. Autoarea ni se relevă, așadar, nu numai ca o foarte pasionată cunosătoare a vieții lui Bartók, ci în același timp și ca o excepțională exegetă a muzicii acestuia. Evitînd în general comentariul prea profesionist, prea detaliat, principalele etape de creație ale autorului sînt marcate cu precizie, de la prima simfonie a acestuia, *Kossuth*, încă tributară influențelor, pînă la marile sale capodopere, *Mandarinul miraculos*, *Concertele pentru pian*, *Cantata profana*, *Muzică pentru orchestră*

de coarde, de percuție și celesta... „Viața particulară” a compozitorului este cercetată și ea, dar de data aceasta autoarea se lasă cuprinsă de o anumită „pudoare” (cu toate că în definitiv orice biografie nu poate fi decît indiscretă, somnul lor, al marilor creatori, fiind în permanență tulburat de priviri „indiscrete”, după cum bine se știe, de cercetări mai mult sau mai puțin „jenante”).

Ne-a trezit, de asemenea, interesul relatarea întîlnirilor dintre Bartók și marile personalități ale epocii — întîlnirea cu Thomas Mann, cu Stravinski, cu Enescu la București... Și nu putem să nu fim emoționați citind că în ultimii ani ai vieții, în momentele grele ale exilului de bună voie, marele compozitor se ocupa cu înfrigurare de editarea celor trei volume de cîntece românești, acolo, în America. Bartók cel care îi scrie, odată, prietenului său din Beiuș: „Mi-e dor de o vorbă și de un cîntec românesc”...

Sorin Titel

Prima verba

Gheorghe Azap și ceilalți

La editura timișoreană „Facla” a apărut de curînd, sub îngrijirea lui Anghel Dumbrăveanu, o antologie de versuri (*Uncori zborul*) ce cuprinde o selecție destul de largă din creația lirică a unor poeți tineri și foarte tineri, prezenți cu oarecare frecvență în paginile publicațiilor literare, dar al căror debut editorial independent nu s-a produs încă. Ideea editurii și a antologatorului mi se pare binevenită, mai cu seamă pentru rostul ei așa-zicînd propagandistic, gîndindu-mă la faptul că asemenea antologii, cînd sumarizează un șir de autori dozați, se constituie, pentru fiecare dintre ei, într-un fel de preambul orientativ al cărții ce va să vie, impunînd totodată eventualului cititor atenția cel puțin fîgăduită față de eventualele cărți individuale. Ce ne spun, deocamdată, cei șapte poeți incluși în antologia lui Anghel Dumbrăveanu?

Gheorghe Azap ale cărui producțiuni lirice le-am remarcat încă de la primele apariții publice în revista „Orizont” și, apoi, în coloanele Indexului „României literare”, îmi pare, de pe acum, un poet format și exprimat. Autor de poeme în descendență minulesciană, ronic și cu o mare apetență pentru asociații lingvistice insolite, Gheorghe Azap face poezie de celibatar aventuros ce se păstrează cu grijă și ceremonial quasi-folcloric la jumătatea disanței dintre boemă și asceză. Își reklamă cu voluptate dreptul de a crede în expresivitatea unor cuvinte aruncate

prea devreme la colțul cu deșeuri al poeziei; practică un soi de romantism al gesturilor adaptat condițiilor tehnice ale veacului, din care cauză lasă impresia că parodiază; se persiflează pe sine în atitudini galante imaginare în recuzită autohtonă barocă, și, — ceea ce face cît toate acestea la un loc — dezvoltă peste tot un simț al poeticului extraordinar. Ironicul poet paradează adesea în zeflemitor, ca să-și poată recunoaște fără stînjeneală sentimentalismul de truver emoționat de propria-i cîntare mai mult decît de obiectul ei („Ce să facem? Sîntem două atitudini bifurcate / Cum ar fi Lope de Vega și Sofocle par-egzemplu: / Vai ce mare osebire ne-a pîlit și ce păcat e / Că pierdem pe totdeauna un amor atât de amplu / / Mergem la vreo cotoroașă? Negreșit că ne vom duce, / Să ne pună-n ghips nădejdea, poate-o mai dura o clipă; / Cu speranțe gratuite umerii să ni-i astruce, / Pînă se tîmpește noaptea sub coregrafia de pipă, / / Mi-am bătut recordul iarăși, inhalînd singurătate / Nu cunosc nici o eschivă între dorurile mele; / Vai de ce nu vine-un inger să îmi facă dreptate; / Cu scuipatul lui sintetic, suferința să mi-o spele. / / Scorpionii disperării să-i mai pîcălesc o dată; / Poate-nvinețiți de foame vor crăpa fîr' să mă vadă; / Să mai desenez o vorbă, lingă un cercel de fată, / Care mi-a făcut pe lume cea mai mare debandadă”). Simțul enormului, muzicalitatea insinuantă, claritatea dicțiunii

sînt alte virtuți ale poeziei lui Gheorghe Azap. Dincolo de ecourile argheziene și minulesciene, poetul se va impune, fără doar și poate, cu timbrul său distinct, în peisajul poeziei contemporane. Nu cred să mă înșel cînd îmi permit să descifrez semnele unui destin pentru toate anotimpurile la un poet care este capabil să scrie poezii de factura grav-ironică a acesteia intitulată *Se sparge noaptea albă*: „Mai trece-o carenă de pasăre lehuza, / Tristețea-mi dă parola și mă trimite-n post. / Beau leușteanul toamnei. Visez o buburuză; / Și-i fur eternității un jugăr pe pomost / / Cu flori asfixiante pustiu mă aklamă / Madone descompuse-mi atîrnă la șerpar, / Dar mi se zbat în sînge luferi de aramă / Și-am să ajung, destoinic, în zorii zilei, iar. / Sub măciulii de clipe, vislesc peste durere; / Nici nu mai știu, de multă, vigoare cită port / Pitici și căprioare iubind cu precădere / Ie fac, din mina-ntînsă, pășune și confort / / Aracii dimineții își împlinesc ciorchinii. / Se sparge noaptea albă: vicleană Moby Dick / Ies în ogradă, vescl: să îmi salut vecinii, / Și nurilor de ziuă, prezența mi-o dedic”.

Gabriela Hurezean caligrafiază în vecinătatea modului Anei Blandiana, promițînd — are 20 de ani — mai ales în poemele de substrat meditativ unde reușește efecte surprinzătoare din subordonarea senzorialului, intenției reflexive: „Venea un om și parcă era o biserică / Atît era de înalt și alb, / Și parcă îi băteau în păr clopotele lumii, / O, avea în păr o iarbă nesăbuit de vie și bună, / Și-i creștea din ochi o atît de grea / Și copilăresc de albastru lumină / Încît uitam o clipă măruntele noastre destine, / desfăcîndu-ne pe drum cioburi blînde / precum vitraliile cu chipul sihastrului pedepsit / în rușinos de multe culori, / și venea omul rîzînd orbeste / și nu-l puteam iubi rîzînd așa de nepuțința noastră / și nu-l puteam iubi decît vîzîndu-l trist, / dar nu era, doamne, nu era, / nu venea încă timpul să știe de numele noastre...”.

Octavian Doclin, și el foarte tînr, hermetizează ușor în mîrginea unei sensibilități ce pierde prea adesea con-

tactul cu fenomenele. Poetul nu-și găsește încă expresia cea mai potrivită; mai adecvat în ordine lirică este în niște „false balade”: „De unde vine cîntecul nopții neîncetat mă întreb / Cîntec ce gheață neagră cu ochii goi îți păru, / mereu mă întreb și în zadar îți răspund, în zadar: / O, de peste noi da / de peste noi nu... / Prea bine știi că nu are stăpin, prea bine / și tocmai de aceea alît îți pare de trist / și nici unde merge și cîți îl aud nu se știe / și liniștită paharul îmi pregătești pentru vis”.

Olga Neagu, elevă încă de liceu, este într-un fel surpriza acestei antologii: înții pentru că numele ei îmi era ca și necunoscut, apoi pentru că adolescența ei se conjugă perfect cu modul liric în care e transcrisă. Poeta are o remarcabilă siguranță în exprimare și știe să vadă dincolo de impresii, nu descriindu-și, în poezie, sensibilitatea, ci căutîndu-i, în tot ce o împrejmuie, corespondențele: „Azi noapte / eram suspendați deasupra mării / ca două păsări aprinse. / Singele moștenit de-a dea frunze / trezit de glasul copiilor / ce se rostogoleau în noi. / Unul a căzut în marea aflată / dedesubtul nostru. / În cădere devenise / un simbre fosforescent / mirosind puternic a țărînă nouă / și niște pești ciudați / cu ciocuri și pene de cocor / speriați zburară spre sud”.

Ion Cădăreanu, Florin Dan Medeleț și Vasile Versavia își caută, fiecare, drumul propriu, reușesc parțial să sugereze o eventuală cale favorabilă, însă poeziile ce le scriu dînșii acum, corecte și într-un fel de modă a momentului, parcă le-am mai citit în atîtea zeci de variante indistincte prin revestele noastre. Pentru ei chestiunea care se pune este de a se despărți de locurile comune ale poeziei de azi.

Antologia lui Anghel Dumbrăveanu, înainte chiar de meritele ce le-am enumerat la începutul acestor note, are meritul de a se deschide cu Gheorghe Azap. De data asta criteriul alfabetic după care au fost ordonați cei șapte poeți a coincis fericit cu cel valoric.

Laurențiu Ulici

Critica

Critica expozitivă

PERSONALITATEA lui Camil Petrescu formează, în ultimii ani, obiectul unui interes neslăbit, materializat, de altfel, în ample lucrări de exegeză. Avem impresia că este scriitorul interbelic căruia critica de azi i-a consacrat cele mai multe cărți, un gest de apropiere ce probează via și mereu incitantă prezență a lui Camil în conștiința literară a momentului nostru. Desigur că se poate discuta despre valoarea acestor inițiative de cercetare, dacă noile eseuri și monografii dedicate lui Camil Petrescu își cercușează o perspectivă critică independentă, dacă o distanțează prin viziunea lor generală (sau fie numai prin nuanțări analitice) de exegezele anterioare, dacă îmbogățesc într-adevăr posibilitățile de interpretare a unei opere în jurul căreia s-a creștat îndelung și aprins încă în vremea producerii ei. Dincolo de aceste aspecte ni se impune totuși semnificația tentativei de apropiere, element doveditor, cum spuneam, al vitalității scriitorului, al resurselor nediminuate de a ne rămâne contemporan.

Din seria lucrărilor de care vorbim, una dintre cele mai recente*) e datorată istoricului literar ieșean I. Sirbu. Domnia sa procedează cu tehnica neapăsătoare a explorării de tip „monografic”, aspirând la cuprinderea integrală a manifestării scriitorului pe care îl urmărește pe trasee previzibile: „reconstituire biografică”, „profil moral”, „repere teoretice”, „poetul”, „dramaturgul”, „romancierul”, „nuvelistul” etc.

Desigur că în tiparele îndătinale ale cercetării se poate turna o materie nouă, hotărâtoare fiind nu tehnica, dar viziunea critică, ideile, prospețimea

*) I. Sirbu, Camil Petrescu, Editura Junimea, 1973.

percepției. Mărturisim că am început lectura monografiei lui I. Sirbu încredințându-mi în tot astfel de șansă, căci altfel pentru ce tot efortul?

Ne-am găsit în fața unei lucrări corecte în tot ce afirmă, utilă mai cu seamă prin aportul sistematizator, gândită echilibrat în toate compartimentele, neîndreptățindu-ne, în fond, să-i reproșăm altceva decât lipsa de relief. „Reconstituirea biografică” (primul capitol) e plată, iar încercarea de schițare a unui „profil moral” (desigur, capitolul cel mai pretențios) e timorată de aportul antecesorilor. I. Sirbu reia lucruri știute cînd vorbește despre „intensitatea organică” dintre „om și operă”, dar ceea ce i s-ar fi cerut nu era să răstoarne, numaidecît, aceste date într-adevăr definitorii pentru personalitatea lui Camil Petrescu, ci să le reactiveze printr-o argumentare proprie. Încercarea de a-l caracteriza sintetic pe Camil decade repede în locuri comune, impresie întărită, stilistic, de abundența unor sintagme de prea mare uz, ca acestea: „o solidă armătură teoretică”, „disponibilitățile multiple ale spiritului său creator”, „nota de elevație intelectuală” etc., etc. Excesiv de precaut cînd e vorba să avanseze o ipoteză proprie de interpretare, autorul se refugiază la adăpostul citatelor de autoritate, invocă mereu opinia criticilor premurgători, transcrie copios păreri de circulație notorie ale lui E. Lovinescu, Tudor Vianu, Ralea, Perpessiciu, Pompiliu Constantinescu ș.c.l., într-un montaj de citate care ajunge, în anumite secțiuni ale cărții, să acopere cu totul vocea timidă a noului exeget. Operație plină de risc, fără îndoială, ne-tactică, forțînd imprudent citirea în comparație.

Cînd este vorba să expună ideologia literară a lui Camil Petrescu (capito-

lul „Repere teoretice”), să distingă tema romanelor, să înfățișeze situațiile umane și ideile structuratoare ale pieselor, I. Sirbu e un comentator avizat și de mare scrupul, procedînd cu folos în spiritul unei critici expozitive cu merite ordonatoare de necontestat. Înadevrat în analiza poeziei, pe care o percepe numai tematic, această critică formulează limpede și cu metodă motivația filosofică a atitudinilor scriitorului, desprinde tendințele caracteristice și explică relațiile organice, de continuitate, dintre gândirea teoretică a lui Camil și opera sa de ficțiune. Raportările de rigoare la Bergson și Husserl, concepția noocratică, substanțialismul, teza „autenticității” etc., iată domenii în care criticul își valorifică fericit vocația sistematizatoare, realizînd un concept de indiscutabilă tinută și utilitate. În același spirit restituit, criticul întreprinde analiza pieselor, a romanelor și povestirilor, dînd pagini exemplare prin supunerea la obiect, prin răbdătoare încercare analitică a temelor fundamentale, prin dreptele caracterizări ale eroilor, prin justa definire a tehnicilor artistice. Analizele năzuiesc peste tot către cuprinderea integrală a operei, prin epuizarea tuturor sensurilor, prin insistente acțiuni de reconstituire, prin confruntări numeroase cu elementele de sociologie sau de cadru istoric (cum sînt atîtea cînd se discută, de pildă, despre Danton, despre Un om între oameni sau despre piesa Bălcescu). Lucrarea documentează nuanțat și generos asupra mediilor umane și a realităților social-istorice care au generat lumea de ficțiune din opera lui Camil Petrescu și în această latură contribuția criticului este de nețîgăduit.

G. Dimisianu

Cronica limbii

O familie bogată

APROPIEREA anului nou îmi aduce aminte de un grup de cuvinte latinești, reprezentate la noi mai ales prin neologisme, dar și prin cîteva cuvinte moștenite care fac parte din fondul nostru principal lexical. Este vorba de verbul **calare**, care însemna „a striga”. De aici e derivat substantivul **kalendae**, care denumea primele zile ale lunii, pentru că era obiceiul ca în fiecare lună să se „strige”, adică să se anunțe în public, în a cîtea zi a lunii se termină calendele și începe seria următoare de zile, numite **none**. Este clar că de aici vine derivatul, împrumutat și de noi, **calendar**. Mai puțin clar este poate faptul că, prin filieră slavă, cuvîntul a ajuns la noi sub forma **colindă**, de unde și verbul **a colinda**.

Deoarece adunînd zilele din toate lunile unui an se ajungea la o sumă ceva mai mică decît 365, se mai adăugau zile și chiar cîte o lună în plus, care erau „strigate” în public, și de aceea au căpătat numele de **intercalare** adică „strigate la mijloc”.

Românii care îndeplineau o magistratură sau candidau la o sarcină pu-

blică se simțeau obligați să zică pe nume compatrioților pe care-i întîlneau. Ca să facă față acestei necesități, erau însoțiți peste tot de un sclav care avea datoria să cunoască pe toată lumea și să șoptească stăpînului numele celor pe care-i vedea. Acest sclav se numea **nomenclator**, partea întîi a cuvîntului fiind **nomen** „nume”, iar a doua, verbul **calare**. Evident, de aici am împrumutat și pe **nomenclatură**.

De la **calare** s-a mai format derivatul substantival **concilium**, care însemna normal „chemare la un loc”, deci „adunare”, de unde apoi apare un nou verb, **conciliare**, care, pe lîngă înțelesul primitiv de „a aduna la un loc”, ajunge și la acela de „a uni”, deci „a împăca”; dar sensul vechi se întrevade din alt derivat, **conciliabulum**.

Toate cuvintele pe care le-am văzut pînă aici au fost împrumutate de noi, mai demult sau mai de curînd. Dar există, din aceeași rădăcină, altfel de formații, pe care, cel puțin parțial, le-am moștenit: un verb **clamare** „a striga”, transformat de noi în **a chema**; bineînțeles, și de aici avem și neologism-

me, formate cu prefixe: **aclama**, **declama**, **exclama**, **proclama**, **reclama**; înțelesul lor se depărtează de cel primitiv, dar sunetele, cum e normal pentru neologisme, au rămas mai apropiate de cele latinești.

E foarte probabil că din aceeași rădăcină este adjectivul **clarus**, care la început se aplica numai la sunetele scoase de oameni, apoi a început să se folosească și pentru ceea ce se vede. Și pe acesta îl avem ca neologism, clar, și de asemenea în forma derivatului **a declara**, care la început însemna „a face clar”.

Dar de la **clarus** avem și cuvinte moștenite, modificate nu numai în ce privește pronunțarea, ci și sensul. Adjectivul a devenit în românește **chiar** și a ajuns să fie folosit numai ca adverb; înțelesul a fost la început „limpede”, apoi a ajuns o simplă întărire a cuvintelor vecine. Dar la început a fost și adjectiv, cu sensul primitiv; fiind păstrat numai în anumite expresii și numai la feminin, s-a pierdut valoarea primitivă și legătura cu adverbul, astfel că a ajuns să fie pus în legătură cu un adjectiv de origine turcească: **chior**. Se spunea la început **apă chiară**, adică „apă limpede”, **para chiară**, apoi s-a trecut la **apă chioară**, **para chioară**.

Revenind la sensul primitiv, calendaristic, să-mi fie îngăduit să urez cititorilor, cu prilejul calendarului lui ianuarie, ani mulți și fericiți.

Al.Graur

SEMNAL

EDITURA MINERVA

Ion Barbu — POEZII. Antologie, postfață și bibliografie de Dinu Flămând. Colecția „Arcade”. 198 p., lei 6.

EDITURA ALBATROS

Camil Petrescu — TEATRU (3 vol.). Studiu introductiv de Aurel Petrescu. Colecția „Lyceum”, lei 17.

EDITURA ION CREANGA

Trimie Străuț — ALUNGAREA BALAURULUI (povești). Ilustrații de Ecaterina Draganovici. 84 p., lei 6.

Ion Vlasu — GHICITORI. Desene de G. Burschi. 48 p., lei 2,75.

Petofi — JANOS VITEAZUL (Ediția a II-a). Traducere de Eugen Jebeleanu. Ilustrații de Florica Cordescu. 120 p., lei 12.

Ion Simionescu — DIN ALE NATURII. Ediție îngrijită, prefață și note de Călin Dimitriu. 336 p., lei 14.

*** — VIRSELE PRIMAVERII (versuri ale copiilor). Prefață de Virgil Teodorescu, postfață de Veronica Forumbacu și Claudiu Vodă. 224 p., lei 12.

*** — CAUTĂTORII DE COMORI (proză aparținînd scriitorilor maghiari din România). Colecția „Lecturi școlare”. Prefață, selecție și note explicative de Farkas János. 392 p., lei 4,50.

EDITURA MERIDIANE

*** — MICHELANGELO, PICTOR. Antologia textelor și a ilustrațiilor cronologice de Marin Matei Popescu. Cuvînt înainte de Grigore Arbore. Colecția „Clasici picturii universale”. 94 p., 65 ilustrații alb-negru și color, 6 desene, lei 40.

EDITURA EMINESCU

G. Călinescu — VIAȚA LUI EMINESCU. Colecția „Biblioteca Eminescu”, lei 8,50.

G. Călinescu — ION CREANGA (Viața și opera). Colecția „Biblioteca Eminescu”, lei 7,25.

Titus Popovici — PUTEREA ȘI ADEVĂRUL. Colecția „Rampa”, lei 4,25.

Sever Iuliu Utan — UN PUMN DE LUMINA (povești). 138 p., lei 5,25.

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Ieronim Șerbu — VITRINA CU AMINTIRI, lei 12,50.

EDITURA FACLA

Alfred Heinrich — TENTATIA ABSOLUTULUI (personaj și compoziție în opera lui Dostoevski). 180 p., lei 7,50.

EDITURA KRITERION

Iaureșul Fulga — ALEXANDRA ȘI A POKOL (ALEXANDRA ȘI INFERNUL). Traducere de Bodor Pál. 384 p., lei 11,50 (broșat) și lei 15 (legat).

*** — AZ UTAZAS DIVATJA (MODA CALĂTORIEI). Colecția „Teka”. 204 p., lei 7.

Sóni Pal — AVANTGARDE SUGARZAS (AVANGARDA ÎN LITERATURA MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA). 280 p., lei 11,50.

Galambos Lajos — ISTEN ŐSZI CSILLAGA (O STEA DE TOAMNĂ FIER, roman). Colecția „Horizont”. 232 p., lei 7,25 (broșat) și lei 12 (legat).

Jordáky Lajos — IRODALOM ÉS VILÁGNEZET (STUDII LITERARE). 232 p., lei 10,50.

Chr. D. Grabbe — NAPOLEON — HANIBAL — SCHERZ, SATIRE, IRO- NIE (Teatru, în lb. germană). Colecția „Biblioteca școlară”. 340 p., lei 8.

Istoria — știință inefabilă

ESEUL Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică reia problemele din Tehnica criticii și a istoriei literare reproducând aproape identic unele pasaje, dar într-o altă ordine și într-un context mai larg. Considerind și de data aceasta că istoria literară este „cu anume condiții proprii, un capitol al istoriei generale”, autorul se întreabă dacă istoria este o știință în stare de a formula raporturi necesare și a prevedea, sau o fabulă cu obiect real, însă accidental, neinteresată în căutarea de cauze sau egi. Antichitatea a cunoscut istoria apodictică, întemeiată pe noțiunea necesității, cit și istoria pragmatică, cu narativă, timpurile moderne vorbesc de istoria genetică („totalitatea manifestărilor de activitate și de gândire umană, considerate în succesiunea lor, în dezvoltarea și raporturile lor la conexitate sau de dependență”, după Gabriel Monod). Geneticienii acceptă cauzalitatea, însă numai pe linia particularului, insistând asupra noțiunii de proces istoric prin cercetarea contiguităților. Încă Hegel observase că logica și istoria sunt momente corelative, că logica se revelă în istorie, istoria fără inteligibilitate fiind neantul nsuși. Orice descriere se face prin raportări continue la universale și nici o propoziție particulară nu e valabilă dacă nu se poate converti mental în una universală. Prin urmare, descrierea în istorie e un congres de judecăți necesare, singulară fiind interferența universalelor. Științele naturii, zicea Xenopol, se ocupă de fapte de repetiție, în istorie avem fapte de succesiune care nu se pot grupa în legi, ci numai în serii fenomenale. De fapt, repetiția e chiar istoria, desigur, nu o succesiune de momente dispartate, ci ubordonate unui program logic. Spengler și alții concep istoria ca un proces biologic evolutiv, prin cicluri culturale închise care apar cu o necesitate fatală. Insumarea faptelor în cicluri sau tipuri poate interesa ca eseu, pentru farmecul speculațiilor unui autor, nu exprimă însă faptele nude, ca să putem noi medita asupra lor.

Mai departe, G. Călinescu discută piniile celor care trec istoria printre științele culturii având drept obiect aptul concret și individual, înțeles numai prin raportare la un sistem de valori. Heinrich Rickert este filosoful care propune scrutarea faptului particular istoric din perspectiva unei valori și aprecierea lui prin stabilirea apropierii sau depărtării de valoare (explicație teleologică). Un fapt istoric devine astfel semnificativ sau reprezentativ, iar pentru aceasta istoricul operează o alegere. Un adept al lui Rickert este sociologul Max Weber

care judecă faptele istorice în funcție de niște „tipuri sociale ideale”, obținute din studiul operelor literare, prin ridicarea la rang de normă a unor fenomene particulare. În spiritul lui Rickert este și Herbert Cysarz care practică un paralelism între științe și arte, ocupându-se de obiecte spirituale individuale, transmutate din regimul particularului în acela al duratei prin spațializare. Valoare înseamnă la Cysarz a hărăzi viață postumă prin rețineră, nu prin idealizare. Geniul e un simbol al morfologiei unei lumi și, descriindu-i structura, sugerăm dimensiunile lumii căreia îi aparține. În sfârșit, Ernst Troeltsch e un teoretician al istoriei literare, având drept criteriu valoarea etică, prin care spera să înfrângă haosul devenirii. Observăm că toți teoreticienii istoriei sînt în căutare de concepte, încît s-ar putea spune că fără concepte istoria e un coșmar, după cum fără absurditate istoria e proverb.

Nu există o istorie a evenimentului pur, continuă G. Călinescu, o istorie fără concepte nu se poate închipui. Orice istorisire afirmă o esență și istoria pune cam aceste trei ipoteze: empiricul are o finalitate, demonstrează un substrat; empiricul conține o semnificație, deci o valoare; empiricul e revelarea fenomenală a unui raport universal. Istoria fiind chipul cum conceptul se desprinde din concret, istoricul evită ineditul sistematic și totodată fuge de tipologia prezumțioasă care simplifică orice complexitate. Nu poți expune materialul în vederea unui sistem, dacă n-ai dinainte sistemul, așadar istoricul insistă asupra accidentalității cu conștiința universalului. Unde nu e sugestie a universalului, nu e istorie.

Partea a doua a eseului tratează despre obiectivitate în istorie. Sînt expuse iarăși opiniile teoreticienilor. După Georg Simmel o percepție presupune totdeauna o aperccepție, o anticipație. În istorie faptele nu sînt izolate ca în realitate, formează o imagine, prin urmare, spre a obține această imagine este necesară o sinteză a fanteziei, un proces de condensare. Faptele fiind complexe, imposibil de diferențiat, nu putem formula legi, ne servim numai de niște principii, de anticipații orientatoare. Faptele sînt o construcție a subiectivității noastre care le cristalizează teleologic, punînd în ele un ideal, acordîndu-le un sens. Ele sînt actualizate printr-un interes care rezultă nemijlocit din existență. După Dilthey, omul de știință explică un eveniment prin antecedentele lui cauzale, în vreme ce istoricul încearcă să-l înțeleagă semnificația. Înțelegerea pentru Dilthey e un proces în mod necesar individual și subiectiv. Ne cunoaștem ca obiecte istorice în valorile

pe care le-am creat. Lumea ne apare sub forma culturii pe care o contemplăm în același timp ca obiect și subiect (*Gegenstand*). De fapt, cunoașterea la Dilthey înseamnă viață, și categoriile prin intermediul cărora are loc se numesc: trăire (*Erlebnis*), temporalitate, semnificație, structură, valoare. Fundamentală e trăirea, și anume trăirea de la un anumit orizont. Cuvîntul orizont, ne atrage atenția G. Călinescu, a făcut carieră. În filosofia lui Dilthey fiecare epocă își are orizontul ei din care vede unilateral universul, lumea fiind viața trăită în orizontul subiectului-obiect. Regăsim ultima idee la Benedetto Croce. În prima fază a activității sale, acesta identifica istoria cu arta, în considerația că istoria, ca și arta, nu e desfășurare și narare a faptelor procesului, ci faptul nud. Mai tîrziu, considerînd că obiectul istoriei e valoarea și calitatea istorică a faptelor rezultă din alegerea făcută de subiect, Croce identifică istoria cu filosofia, întrucît istoria n-ar fi decît gîndirea, cerebralizarea documentelor. Același punct de vedere, printr-o evidentă înfrîurire a lui Dilthey, îl susține adversarul lui Croce, Giovanni Gentile, pentru care viața e pură actualitate, constă, ca produs al libertății noastre, din spiritualizarea universului. Concepții înrudite întîlnim la antidiltheyanul Johannes Thysen (faptul istoric e ales de la nivelul prezentului) și Erich Rothacker (pentru aceasta istoria are a studia culturile, ținutele spirituale din anumite poziții ale oamenilor, stilul lor de viață). În sfîrșit, Ortega y Gasset vede faptul istoric ca simplă alteritate, cită vreme n-a fost rețrăit prin centrul perspectivei noastre unde se înfrumesc toate eurile. Din faptul că în concepția lui Ortega y Gasset comunicarea se face prin aducerea celorlalte euri la orizontul nostru și toate perspectivele sînt absolute în sine, toate viziunile istorice sînt egal de îndreptățite.

„Deci istoria, conchide G. Călinescu, e o disciplină în care legile n-ajung la

formulare și se însinuează direct. Se înlătură cu desăvîrșire pentru o minte analitică pretenția că istoria redă faptul așa cum este el, adică cum a fost. Istoria este în înțeles filosofic subiectivă, întrucît obiectul ei se constituie ca atare numai după ce subiectul s-a infiltrat în el și l-a declarat obiect...”.

Autorul citează din nou pe Henri Massis în chestiunea necesității unui punct de vedere în istorie, delimitîndu-se de spiritul catolic, dar analogia dintre scenariul epic care leagă elementele printr-un nex dramatic și psihologia formei așa-numită Gestaltpsychologie o consideră acum de prisos. Distingînd încă o dată între cauzalitate și contingentă, între document și fapt istoric, G. Călinescu ajunge la încheierea că „epica istoricului se cuvine să fie seacă, limitată la coliziunea documentelor în fapte istorice...”.

Concluzia privind istoria literară merită citată în întregime:

„Istoria literară se aseamănă cu istoria generală prin aceea că, deși nu poate fi compusă decît de un critic formulator de valori, ea are nevoie de un cap epic care să scrie o epopee (fie de forme, fie de destine personale). Nu trebuie să pară un paradox că în istoria literară sînt mai puțin importanți scriitorii în sine, cît sistemul epic ce se poate ridica pe temeiul lor. Astfel, propunerea cuiva de a întocmi o istorie literară cu școli, texte inventate pe de-a-ntregul, nu-i fără filosofie... O istorie a literaturii e o adevărată comedie umană, luînd ca pretext scriitorii și se întîmplă uneori, în literaturile noi, că nu poți să scrii, pentru că n-ai suficiente acte, cu intrări și ieșiri (școli, curente, generații), nici o galerie suficient de complexă de eroi...”.

În încheiere, putem formula concepția noastră istoriografică astfel: Istoria literară este o știință cu legi inefabile și o sinteză epică”.

Al. Piru

Revista revistelor

NUMĂRUL 4/1973 al revistei trimestriale REVUE ROUMAINE își consacră majoritatea articolelor, traducerilor și comentariilor asupra tricentenarului Dimitrie Cantemir (de remarcat tălmăcirile în franceză semnate de André Fleury ale unor fragmente din Descripția Moldaviei, Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea, Istoria hieroglifică, Cronica vechimii romano-moldo-vlahilor și versiunea franceză a versurilor lui Nichita Stănescu din Cartea de recitare, inspirate de limbajul expresiv și poe-

tic al cărturarului moldovean) și aniversării a 125 de ani de la Revoluția din 1848 în Țările Române (D. Păcurariu face o succintă prezentare a curentului pașoptist în literatură, Al. Hantă se ocupă de ideologia literară a epocii: se publică fragmente traduse din opera contemporană închinată Revoluției de la 1848, aparținînd lui Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Titus Popovici, Adrian Păunescu). Paginile dedicate literaturii actuale cuprind cronici la volumul *Miorița* (editie în șase limbi, Editura Albatros), la volumele de versuri semnate de Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Ileana Mălăncioiu, Violeta Zamfirescu, Nichita Stănescu și Petre Stoica, și la cele de proză semnate de Platon Pardău, Petru Vintilă, Romulus Guga, Nicolae Tic.

Remarcabilă ținuta grafică, în general.

NUMĂRUL pe noiembrie al ASTREI, ne informează, între altele, despre proiectele poetei Verona Brateș care a debutat acum 35 de ani (să facem socoteala: în 1938 deci), „cu o poezie, aici, la Brașov”, și va publica în 1974 la Cartea Românească „în ordine numerică, al șaselea volum”. Nu știm, de exemplu, în ordine alfabetică al citela va fi, dar e bine că

în ordine numerică e al șaselea. Ne-a atras atenția o mărturisire, pe care poeta o face citeva rânduri mai jos, în discuția consemnată de I. Bălan: „După trei decenii și jumătate de muncă literară, făcînd bilanțul bucuriilor și amărăciunilor recoltate, trebuie să recunosc — și nu fără satisfacție — că împlinirile (prin aceasta înțeleg ecoul pozitiv al cântărilor mele aici și pe alte meridiane), da, împlinirile au fost neașteptat (sic!) de multe și de mari”. Ne bucurăm și noi din suflet de satisfacția pe care poeta o încearcă, deși, mărturisim cu rușine, nu avem cunoștință de aceste împliniri și ecouri. Vor fi fost mai ales pe alte meridiane? Da, se poate, căci, altfel, ar fi trebuit să fi auzit și noi ceva, cit de cit.

DIN sectorul de critică al FAMILIEI (nr. 11) reținem continuarea studiului despre Mateiu Caragiale al lui Ovidiu Cotruș (pe care l-am semnalat și cu alt prilej) și cronica literară a lui Gh. Grigurcu, avînd, de această dată, ca obiect, două cărți de poezii, de Ileana Mălăncioiu și Mihail Ursache. Pretențioase în ton și cam găunoase ni se par în schimb Parantezele deschise lunar de Valentin Tașcu. Ultima se întitulează *Sentimentul criticii* și începe cu citeva considerații generale despre un pretins „sentiment tragic al

criticii” spre a ajunge la cele trei cărți (monografia lui Mircea Zăciu despre Agârbiceanu, studiul lui Emil Manu despre *Reviste românești de poezie* și culegerea de publicistică a lui Petru Popescu) pe care își propune să le examineze. Cu excepția celei din urmă, elogiată fără măsură pe baza unor argumente fără finete, celelalte sînt examinate onorabil. Rămîne problema introducerii, însă, pe care nu știm de ce tînarul critic a crezut-o necesară spre a putea vorbi de cei trei autori. Fiindcă în ce constă în definitiv sentimentul cu pricina pe care criticii îl trăiesc, fără, vai, să-și dea seama totdeauna? „Mai întîi, socialmente vorbind, critica înstrăinează (?), izolează fără vrere pe cel care o practică. Dacă e onest și nu și-a definitivativ programatic lista de amici și inamici, riscă să-i piardă pe primii și să rămînă numai cu cei din urmă. Dacă e dispus să facă anumite concesii, față de unii sau de alții, se autodesființează, se elimină, oricît momentul i-ar da satisfacția unei alte impresii”. Ei, asta era va să zică?! Nouă (mărturisim în taină) ni se pare că lucrurile nu sînt chiar așa de grave. Se descurcă ei, criticii, binișor, și cu amicii și cu inamicii, dilema nu-i chiar de luat în tragic. Să nu exagerăm cu sentimentul tragic al vieții de critic, sînt ele, altele, mai rele pe lumea asta.

r. e. d.

Proiecte

Cu ce lucrări intimpinați Anul Nou?

Ce vă gândiți să scrieți în 1974?

Aceste două întrebări le-am adresat, în pragul încheierii anului, mai multor scriitori. Să-i ascultăm:

Ion Bănuță

În anul '30 al eliberării de sub jugul fascist, al eliberării mele din închisoare, doresc în primul rând, ca dintotdeauna, înflorirea patriei. Și dacă înfloresc România, este sigur că va înflori și scrisul meu. El va înflori prin tot ce va reuși să dea țării, un produs de muncă ce se va concretiza, poate, în noul volum din ciclul „Olimpul diavolului”, proiectat pentru zece cărți.

În intimpinarea lui 23 August 1974, prezătesc **Panorama cîntării Bucureștilui**, al patrulea volum din ciclul amintit. Aceste pagini vor să surprindă unele tablouri din nemăpomenit de frumoasă capitală a țării noastre, orașul de unde a început marea revoluție românească de acum treizeci de ani.

Profira Sadoveanu

Am de gând să încep o carte destinată Editurii Ion Creangă, în care să prezint mai multe **Povești cu Sadoveanu**, în care să evoc, între altele, neuitate petreceri în casa noastră de la Copou, cu toate obiceiurile acelor vremi. Pe urmă, de ce crezi că-mi doresc în anul 1974? Pe lângă volumul de versuri **Bălării**, aflat la Editura Cartea Românească, și volumul de poeme în proză **Ploi și ninsori**, de la Editura Minerva, zic să întregesc **Cîntecele lui Ștefan Vodă**, pentru Editura Ion Creangă, — unde, de asemenea, scot la iveală numeroase colturi celebre de țară, cum e Cotnarul — și, în sfîrșit, să găsesc niște editori pentru cîteva romane pe care le-am scris mai demult și care vor să zburdească din sertare...

Anghel Dumbrăveanu

Primul meu gând este să termin volumul de tălmăcirii din poetul iugoslav Dušan Matić, pe care l-am făgăduit Editurii Albatros, volum la care lucrez în colaborare cu Slavco Almajan. Pe urmă, să încep o altă selecție de tălmăcirii, pentru Editura Univers, din un alt prestigios poet iugoslav, Stevan Raičković. Aștept, totodată, să-mi apară volumul de publicistică pe care l-am intitulat **Spiritul vremii**, aflat sub tipar la Editura Facia, în care am adunat o serie de tablete despre scriitori contemporani, unele dezbateri pe marginea citorva importante probleme de cultură și note de drum despre Cuba și Iugoslavia.

Ben. Corlaci

Lucrez mereu la romanul pe care l-am mai anunțat de cîteva ori, **Café de la paix** și mă gîndesc că ar fi vremea să-l termin în 1974. Altfel? Zic să văd apărute cele două volume traduse din Leon Negruzzi — **Gangsterul și Politicianul** — în colaborare cu Dana Konye Negruzzi, — cărți ce fac parte din ciclul mai mare **Extraordinairele aventuri ale lui Rodolphe Durant**. În prezent, mai mișălesc pe ultima formă a acestor tălmăcirii. Mai plănuiesc să predau Editurii Dacia o selecție de eseuri intitulată **Scrisorile colegiale**.

Domokos Geza

Să asist la premiera filmului **De bună voie** și nesilit de nimeni, realizat după scenariul meu, de către Casa de filme nr. 5; să duc la bun sfîrșit un alt scenariu cu problematică de actualitate pe care l-am început; și să... încep un amplu volum de confesiuni despre frumusețile Bucureștilui.

Romulus Guga

Anul 1974 l-aș dori sub semnul speranței că vom reuși să rămînem în tot ce avem mai bun, mai al nostru. Acest gând m-a patronat în scrierea noului meu roman **Dragostea noastră cea de toate zilele**, pentru Editura Eminescu. În noul an, aștept și apariția altei cărți — **Adio Arizona** (Jurnalul unui naiv), la Editura Dacia.

Corneliu Ștefanache

Plănuiesc să scriu un scenariu de film după o idee desprinsă din romanul meu, **Ziua uitării**, pe care să-l predau Casei de filme nr. 4. Și să văd în vitrinele librărilor romanele **Așteptarea aproapelui**, aflat la Editura Junimea și **Speranța care ne rămîne**, încredințat Editurii Eminescu.

Dumitru M. Ion

Mai întîi și mai întîi doresc ca și în 1974 să fiu sănătos, să pot umbla, cunoaște și scrie. Să-mi apară **Antologia poeziei georgiene** predată Editurii Minerva. Și să duc la bun sfîrșit romanul la care lucrez asiduă. **Moartea vizitului**, pe care intenționez să-l încredințez Editurii Eminescu.

Consemnări de AL. RAICU

UNIUNEA SCRITORILOR

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRITORILOR

În prezența tovarășilor **Dumitru Ghișe** și **Ion Dodu Bălan**, vicepreședinți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, vineri, 21 decembrie 1973, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi:

- Dare de seamă asupra activității Uniunii Scriitorilor pe anul 1973;
- Aprobarea planului de activități ale Uniunii Scriitorilor dedicată celei de a 30-a aniversări a eliberării României;
- Despre participarea scriitorilor, prin mijlocirea cărții editate, la cinstirea anului jubiliar 1974;
- Informare asupra modificărilor aduse Regulamentului de organizare și funcționare a Fondului literar al scriitorilor;
- Informare despre coordonatele planului de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor pe anul 1974;
- Unele probleme organizatorice și curente.

În afara membrilor Consiliului, au mai participat la plenară, ca invitați, comitetul de partid și birourile organizațiilor de bază de la Uniunea Scriitorilor, comisia de revizii a Uniunii, redactorii șefi ai revistelor editate de Uniune și alți colaboratori de cultură din țară, birourile secțiilor Asociației scriitorilor din București, directorii de edituri. Au fost, de asemenea, prezenți tovarășii **Vasile Nicolescu**, director în C.C.E.S., **Mircea Săntimbreanu**, director adjunct în C.C.E.S., **Valeriu Bucuroiu**, instructor al secției organizatorice din C.C. al P.C.R.

Documentele de bază ale problemelor înscrise în ordinea de zi au fost prezentate Consiliului de **Laurențiu Fulga**, prim vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Aurel Martin**, director al Editurii Minerva, **Ioanichie Olteanu**, președinte al comitetului Fondului Literar, **Traian Iancu**, director administrativ al Uniunii.

Pe marginea acestor documente au participat la dezbateri scriitorii: **Ioan Grigorescu**, **Vladimir Colin**, **Romul Munteanu**, **Nina Cassian**, **Dan Dușescu**, **Alexandru Paleologu**, **Dan Deșliu**, **Fănuș Neagu**, **Szász Janos**, **Alexandru Papilian**, **Gheorghe Tomozei**, **Virgil Teodorescu**, **Aurel Covaci**, **Mircea Radu Iacoban**, **Alecu Ivan Ghilia**, **Hara-lamb Zineă**, **Romulus Guga**, **Al. I. Ștefănescu** și **Constantin Chiriță**.

În încheierea lucrărilor, au luat cuvîntul tovarășii **Ion Dodu Bălan** și **Dumitru Ghișe**.

Lucrările plenarei Consiliului Uniunii au fost conduse de **Laurențiu Fulga**, prim vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BRAȘOV

● La Uzinele „Tractorul” și la Liceul „Unirea”, Asociația Scriitorilor din Brașov a organizat două dezbateri la care au participat uteciști și elevi, în cadrul cărora **Mihail Nadin**, **Nic. Stoic**, **Dan Tărbilă** și **Mircea Tomuș** au răspuns numeroaselor întrebări puse cu privire la șantierul lor literar și problemele literaturii contemporane.

Colocvii asemănătoare s-au desfășurat la căminul cultural din Rîșnov, la școala de măistri militari și la liceul „Ludwig Roth” din Medias, cu participarea scriitorilor **Mihail Gavril**, **Iv. Martinovici**, **Georg Scherg**, **Nic. Stoic** și **Dan Tărbilă**. De asemenea, la Casa Armatei din Brașov, Asociația scriitorilor din localitate a înființat o consfătuire cu membrii cînaclurilor literare militare din întreaga țară.

ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN IAȘI

● În sala mare a Palatului Cultural din Iași a avut loc o interesantă dezbatere pe marginea prozei contemporane la care au participat: **Mircea Iorgulescu**, **Bujor Nedelcovici**, **Platon Pardău**, **Florin Mihai Petrescu**, **Alexei Rudeanu** și **Horia Ziliu**.

ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN TIMIȘOARA

● Membrii Asociației scriitorilor din Timișoara au participat la următoarele întîlniri cu cititorii, cu prilejul unor noi apariții editoriale: **Anghel Dumbrăveanu** (volumul de poezii „Singurătatea amiezii”), **Mircea Șerbănescu** (romanul „Cerc și dragoste”), **Ion Maxim** (culegerea de eseuri „Atitudini critice”) și **Alexandra Indrieș** (romanul „Saltul în gol”), la librăriele „Concordia” și „Ion Slavici” din Arad. La Timișoara și I.A.S. Varias au avut loc șezători cu tema „Poezie și umor” la care au participat: **Anghel Dumbrăveanu**, **Alexandru Jebeleanu**, **George Drumur**, **Dușan Petrovici**, **Traian Dorgoșan**, **Laurențiu Cernet**, **Ion Velican**, **Damian Ureche**, precum și umoriști din București — **G. Moroșan**, **T. Maricar**, **D. Mazilu**, **S. Teodorescu**, **V. Hilmu**, **Fl. Ca-**

Iafteanu. La invitația Comitetului județean U.T.C., întîlnit cu tinerii elevi din Arad **Anghel Dumbrăveanu**, **Mircea Șerbănescu**, **Dorian Grozdan**, **Ion Maxim**, **Al. Ștefănescu** și **Alexandra Indrieș**, iar la Biblioteca municipală din Timișoara iubitorii de literatură i-au ascultat pe **George Drumur**, **Anavi Adam**, **N.D. Părvu**, **Vladimir Iov** și **Aurel Turcuș**, într-un program de lecturi înt „Harfele patriei”.

INTILNIRI CU CITITORII

Geo Dumitrescu, la Casa de Cultură a Sectorului Capitală, în cadrul Cînaclului revistei „Flacăra”; **Bănuță** și **Violeta Zamfirescu**, la Uzinele „Republica Capitală”; **Gheorghe Sidorovici**, **Gheorghe Damian** și **Zeke Rudeanu**, la Casa de Cultură a sindicatelor din Ceauș; **Virgil Cărianopol**, **Stelian Filip**, **Constantin Găescu**, **Aurel Mihale**, **Stelian Păun**, **Ion Petriche** și **Raicu**, la cluburile din Oltenița și Buftea, în cadrul tîrîrilor „Prezențe ilfovene”; **Vasile Băran**, **Gheorghe Istrate**, **Ion Pușca**, **Ion Sofia**, **Manolescu** și **Valentin Șir**, la cinematograful „Viitorul” din Capitală; **Al. Mit**, Cercul de dramaturgie al Cînaclului literar de la „Gheorghe Lazăr” din București; **Dumitru Almaș**, **xandru Gheorgescu**, **Ovidiu Papadima**, la „Casa Priei Româno-Sovietice” din București; **Emanoil Cob**, **Irena Pușchilă**, **Florin Saioc** și **Ion Potopin** la „Club”, în cadrul Casei Tineretului din sectorul 7 a pitalei; **George Lesnea**, **D. I. Suchianu**, **Ștefana V. Teodorescu**, **Barbu Alexandru Emandi** și **Romulus pescu**, la Muzeul literaturii române, în cadrul „Rot 13”; **Al. Dima**, la Facultatea de filologie a Universității din Iași; **George Drumur**, **Anghel Dumbrăveanu**, **Albeleanu**, **George Moroșanu**, **Teodor Maricar**, **Du Mazilu**, **Gabriel Teodorescu** și **Dușan Petrovici** la Cînaclului C.F.R. Timișoara.

● **Tiberiu Utan** la Cercul literar al Liceului „Ștefa Mare” și Casa de cultură din Tg. Neamț; **Petre G**, Grupul școlar de construcții, Liceul „Decebal” și I. Pedagogic din Deva și Liceul nr. 1 din Hunedoara.

Rezultatele concursului anual al Editurii Eminescu pentru debut în volum

La concursul anual de debut în volum lansat de Editura Eminescu au fost primite 1.300 manuscrise — format din: **Constantin Chiriță**, **Ov. S. mălinceanu**, **Șt. Aug. Dolnas**, **Nicolae Dragoș**, **Lațiu Fulga**, **George Ivașcu**, **Ion Hobana**, **Mircea Ilescu**, **Nicolae Manolescu**, **Aurel Martin**, **Al. Piru**, **gil Teodorescu**, **Dragoș Vrâncanu** — a decernat mătorele premii:

POEZIE

Premiul I: MIRCEA FLORIN ȘANDRU — rec — București, pentru manuscrisul **Elegie** pentru pu orașului; **CAROLINA ILICA** — studentă — I resti, pentru manuscrisul **Neimblînzită ca o stea la**
Premiul II: DINU ADAM — student — Bucu pentru manuscrisul **Patria**;
Premiul III: GEORGE FLORIN COSMA — st — București, pentru manuscrisul **Oglinzi în rouă**

ROMAN — NOVELĂ — POVESTIRE

Premiul I: DORU DAVIDOVICI — ofițer de a — București, pentru manuscrisul **Căli de la Voron**
Premiul II: DUMITRU BUZNEA — ziarist — I Neamț, pentru manuscrisul **Noi și pămîntul**;
Premiul III: MATHE ȘTEFAN — asistent medi Sibiu, pentru manuscrisul **Colivia**;
Mențiune: **FLORIN BANESCU** — medic — pentru manuscrisul **Să arunci cu pietre în soare**

REPORTAJ

Premiul III: DAN BIȚICA — ziarist — Pitești, tru manuscrisul **Pe Argeș în sus**;
Mențiune: **PAVEL PERFIL** — ziarist — Bucu pentru manuscrisul **Cu fața spre lume**.

Calendar literar

● 25 decembrie — se împlinesc 125 de ani de la nașterea (1848) lui **Hristo Bolev** (m. 1876).

● 25 decembrie — 1817 — s-a născut **Ion Ghica** (m. 1897) ● 1921 — a murit **V. G. Kolenko** (n. 1853).

● 25 decembrie — se împlinesc 10 ani de la moartea (1963) lui **Tristan Tzara** (n. 1896).

● 25 decembrie — se împlinesc 35 de ani de la moartea (1938) lui **Karel Capek** (n. 1890).

● 26 decembrie — 1771 — a murit **Helvetius** (m. 1715) ● 1867 — s-a născut **Julien Benda** (m. 1956) ● 1944 — a murit **Romain Rolland** (n. 1866).

● 27 decembrie — 1896 — s-a născut **Luis Bromfield** (m. 1956). ● 1897 — s-a născut **Tudor Vianu** (m. 1964). ● 1897 — s-a născut **W. Broniewski** (m. 1962).

● 27 decembrie — se împlinesc 125 de ani de cînd a fost reprezentată la Iași (1848) „Baba Hîrca” de **Matei Millo**.

● 28 decembrie — se împlinesc 70 de ani de la nașterea (1903) lui **Ilarie Voronca** (m. 1946).

● 28 decembrie — 1945 — a murit **Theodore Dreiser** (n. 1871).

● 29 decembrie — 1882 (stil vechi — 12.I.1883, stil nou) — s-a născut **A. N. Tolstoi** (m. 1945) ● 1894 — a murit **Ion Păun-Pincio** (n. 1868).

● 29 decembrie — se împlinesc 100 de ani de la nașterea (1873) lui **Ovid Densusianu** (m. 1938).

● 29 decembrie 1946 — **Tudor Arghezi** și **Gala Galaction** au fost sărbătoriți, la Ministerul Artelei, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de activitate literară.

● 29 decembrie — împlinește 70 de ani (n. 1903) **Sergiu Dan**.

● 29 decembrie — 1926 — a murit **Reiner Maria Rilke** (n. 1875).

● 30 decembrie — 1842 — s-a născut **Iacob Negruzzi** (m. 1932) ● 1865 — s-a născut **Rudyard Kipling** (m. 1936) ● 1870 — s-a născut **L. A. Bassarabescu** (m. 1952).

● 31 decembrie — 1795 — s-a murit **Vasile Fabian-Bob** (m. 1836) ● 1872 — a murit **Aleksis Kivi** (n. 1834) ● 1889 — a murit **Ion Creangă** (n. 1837) ● 1936 — a murit **Unamuno** (n. 1864).

Dialogul Gide — Martin du Gard

Cartea
străină

MICHEL BUTOR

Interval

Ed. Gallimard, 1973, 162 p.

Roger Martin du Gard și André Gide

N-A deschis ochii, dar îi țineam mina înghețată în mina mea și am simțit foarte distinct o stringere a degetelor care dovedea că auzește și înțelesese. Era ultimul semn pe care îl primise Roger Martin du Gard de la prietenul său André Gide care închisese ochii pentru a nu-i mai deschide niciodată.

Se cunoșteau de o viață. Își scriau de aproape patruzeci de ani. La 7 noiembrie 1913, mai tânărul Roger Martin du Gard îi scria lui André Gide: „Mă aflu pentru câteva zile în trecere prin Paris. Ar fi oare cuviincios din parte-mi dacă aș profita de ocazie înfățișându-mă dumneavoastră?” Gide citise cu interes cartea lui Du Gard, Jean Barois, îi scrisese lui Jean Schlumberger despre asta, se interesase de autorul ei care-i era necunoscut și, mai ales, măturase că nu-l poate aduce nici o critică. Aproba lucrarea „fără rezervă”. Apoi cei doi s-au cunoscut în librăria lui Gaston Gallimard la una din recepțiile casei. Du Gard va relata în două-trei pagini (dintre cele mai bine scrise de el) felul în care s-a desfășurat acea primă întâlnire în prăvălia din rue Madame. Vor rămâne pentru totdeauna prieteni.

Sint corespondențe în care unul dintre parteneri are o valoare (literară!) incomparabil mai înaltă decât a celuilalt, sau a celorlalți. Astfel, doamna de Sévigné scriindu-i fiicei sale, doamna de Grignan, ca și tuturor corespondenților ei. Ne-am obișnuit să o ascultăm pe ea, și partea ei dintr-un dialog epistolar sună pentru noi ca un monolog continuu. Dar sint câteva cupluri de corespondenți (puține!) în literatura universală, ale căror scrisori, ca într-un duel dus de ambii luptători cu puteri egale, reprezintă cu adevărat un dialog. Astfel, relația epistolară între Schiller și Goethe, spirite profunde, diferite, dar de o egală valoare. Între Gide și Du Gard distanța, existența desigur, nu se simte, atunci când citești corespondența lor (excelent tradusă și prefată de Angela Cismas). Totul, sau aproape totul, ar fi putut să-i separe. Or, tocmai ceea ce i-ar fi putut dezuni îi unește în prietenia lor. François Mauriac o spune prea bine, folosind chiar o imagine perfect adecvată: „Însăși deosebirea dintre ei îi lega: în-tocmai ca vultura și ca lederea. Gide înfășura spiritul valid și drept al lui Martin du Gard...”. Ca orice imagine „adevărată” și aceasta e grăitoare în mai multe sensuri.

Citind scrisorile pe care cei doi le-au schimbat între ei ani de-a rândul, adeseori ești inclinat să găsești mai multă substanță în trunchiul solid al celui care a scris Les Thibault, decât în viscul aparent fragil, dar abundent și mereu vered al spiritului gidian. Substanța aceasta toată, bunul simț evident al unui om care a știut să construiască un vast op, virtuțile sale toate sint însă, în această corespondență, parazitate oarecum, absorbite de persoana celui care a știut, ca nimeni în acest secol, să facă din sine o operă vie de artă. Căci, să nu ne înșelăm. Deși citim corespondența aceasta cu egal interes pentru spusele celor doi epistolieri, doar unul dintre ei ne interesează cu adevărat. Doar Gide. Chiar și scrisorile lui Roger Martin du Gard le citim pentru Gide, de parcă, neconștient, i le-am atribui acestuia. E o nedreptate aceasta, desigur, față de cugetul drept al celui dintii, dar, oare, e singura nedreptate pe care o comite — cu sau fără voie — Gide, singura în care implică, în raporturile cu amicii săi?

Deși, cu excepția diferenței politicoase a lui Du Gard din primele scrisori, toată relația epistolară între cei doi se desfășoară sub semnul comunicării între spirite egale. Ba chiar, departe de a urma un mentor mai vîrstnic, bucurîndu-se de un incomparabil prestigiu, Du Gard își admonestează nu o dată prietenul. De pildă, Gide a împlinit optzeci de ani. Sintem în noiembrie 1949. Iar Roger îi scrie consternat, în legătură cu publicarea de către Gide a unor scrisori din corespondența sa cu Claudel, în ziarul „Figaro”: „Mărturisesc că mi-a făcut tare rău să văd etalindu-se o corespondență de natură asta în publicațiile discului ziar, fatalmente, importanța discuției și calitatea scrisorilor dumitale dispără în fața impresiei că intenționat ai urmărit scandalul... Greu le mai faci misiunea prietenilor!” Du Gard vorbește aspru despre această „teribilă de inutilă gafă!” Îl acuză pe Gide de a-și fi compromis poziția morală, de a face voit „jocul dușmanilor”. Aduagă: „Vorbesc așa nu din prudență născută, pe asigur, ci din grija pentru „ținută”, pentru demnitatea dumitale...”. Și încheie: „Iartă-mi sinceritatea, dar cine altul să-ți spună toate astea dacă nu eu?” Se poate medita în delung asupra acestor scrisori. Grija prie-

tenului pentru „ținută”, pentru „demonstrarea” octogenarului Gide este înduioșătoare și puțin ilariantă.

Cine, mai puțin decât autorul lui Corydon, a ținut seamă de „ținută”, de „demonstrare” — în sensul burghez, acela pe care Martin du Gard îl dă acestor cuvinte. Cine, mai mult decât el, a riscat totul — „onorabilitate”, „bună faimă”, pentru a-și juca vreunul din rolurile dificile pe care și le asumase. Desigur, a urmărit scandalul, firește, a savurat exhibarea intimităților sale. Pentru un cunoscător al lui Gide (dacă există cunoscători posibili a unei făpturi proteiforme) răspunsul său la scrisoarea lui Du Gard putea fi prevăzut: „...nu izbutesc să-mi văd greșeala: ori să regret ceva”.

ICI, în acest punct, în această lipsă de regret, întrezărim ceva din firea goetheană a lui Gide. Nu în zadar a fost atât de mult atras de chipul marelui weimarian, pe care a încercat uneori (cu uimitoare stângăcie pentru un spirit atât de abil) să-l imite. Dar niciodată nu e mai departe de modelul său ca atunci când încearcă să-l urmeze. Dacă există însă o constantă în tribulațiile existenței lui Gide, aceasta este o amor fati pe care o împărtășește cu Goethe. Werder du bist — cum spune germanul — să devină cel care este, aceasta a fost o obsesie, subiacentă gesturilor omului și actelor de creație ale artistului, atât în cazul lui Gide, cât și în acela al lui Goethe. Încă în perioada Caietelor lui André Walter, Gide își propune nu să devină un altul decât este, ci tocmai și numai cel care este. Pentru aceasta însă își propune (urmînd firul unei dialectici puțin comune) să se altereze. Aceasta în toate înfățișările, dintre care cel mai comun, acela al alterității, al înstrăinării. „Choisissons les influences” — să ne alegem înstrăinările — își propune el. Acea a lui Nietzsche o precede pe aceea a lui Goethe, Nietzschean în revolta contra puritanismului, a moralei creștine, și în adoptarea unui anarhism al eului. Tînărul Gide face profesiune de credință individualistă. Este ciudat, deși explicabil, că atât Gide cât și Claudel pornesc de la un anarhism pe care o viață întreagă se vor strădui să-l reducă. În ceea ce-l privește pe Gide, Goethe va fi mentorul său în procesul înlocuirii individualismului absolut printr-unul „serviabil”. În timpul călătoriei sale prin Congo, Gide citește Faust II și visează la înlocuirea ferovarelor prin moderație, a neliniștii prin liniște. De fapt, marele neliniștitor nu era un mare neliniștit. Nimic într-însul din profunda sciziune de care suferă Nietzsche, din tragica neputință de a alege, simultan cu imperioasa obligație de a alege a lui Kierkegaard. În fond, la antipodii acestora, Gide se consideră un fericit ales.

Conștiință eminentamente estetică. Pînă și textele sale cu substrat moral sint jocuri etice. Arta lui Gide nu este un simplu divertisment. În fond, din clipa în care — asemenea lui Macbeth — Gide decide (în forul său cel mai intim): de acum încolo nu va mai fi nimic serios în viața mea, din acea clipă toată seriozitatea protestantului, a burghezului, a fratezelui, a fiului unei familii etc. — de care se leapadă — se refugiază în literatură. Altfel decât Kafka (pe care l-a înțeles mai repede decât mulți francezi), dar cu aceeași intensitate putea

Gide să exclame: „Eu nu sint decît literatură și nu vreau să fiu decît literatură”. Cit de literatură este existența lui Gide o înțelegem citindu-i Jurnalul și Corespondența (îndeosebi aceasta cu Roger Martin du Gard). În ultimă esență, Gide a încheiat un pact cu un Mefisto literat și tinerețea pe care o redobîndeste iarăși și iarăși este o tinerțe în literatură.

Iată-l scriindu-i lui Du Gard: „Bine faci vorbindu-mi de lecturi, asta-mi îngăduie să te însoțesc puțin...” Dar așa îl însoțim și noi, cînd ne vorbește despre lecturile sale. Nicînd nu ne este mai aproape decât atunci cînd spune: „Zgomotul și furia e unul din rarile Faulkneri pe care nu-l cunosc. Mi-l împrumut?” Sau: „Fericit că Steinbeck ți-a plăcut... Cit despre mine sint cufundat într-o operă pe care demult doream s-o cunosc. Simplissimus de Grimmels-hausen... Sint plin de cartea asta. Da, plin de admirație; iată de ce îi consacru întreaga mea atenție de-o lună încoace... Aștept să termin Simplissimus, ca să reiau Roșu și negru”. Si așa mai departe.

Fericit Gide! Mereu plin de admirații livrest, mereu increzător în singura putere care — ca să folosesc o expresie franțuzească, ne lui a jamais fait défaut — nu i-a lipsit niciodată, nu l-a părăsit și nu l-a trădat niciodată. El însuși, infidelul infidelilor, i-a rămas credincios acestui unic altar al literelor. Cel care a refuzat pînă la sfîrșit să opteze definitiv, cel care a refuzat mereu să conchidă, nu s-a refuzat nicînd literelor. În această privință a găsit Roger Martin du Gard un admirabil acolit, și, de ce nu, un complice perfect. La 12 decembrie 1928 — acesta îl scrie lui Gide: „Mare prieten! Ai publicat în N.R.F. pagini despre Flaubert, care m-au lovit în chip cumpit. Am plins ieri seară, citindu-le, înainte de culcare. E o adevărată crimă, vai! Și ce să fac?” Și nu sint doar exclamații retorice. Oamenii aceștia care își propuseseră să nu se înduioșeze, plîng citind o pagină care îi se pare nedreaptă despre un scriitor pe care-l iubesc, cum plîng citind o pagină — a altuia! — scrisă așa cum ei înșiși ar fi voit să o scrie. S-ar putea spune despre oamenii aceștia că trăiesc într-un paradis artificial al literelor și artelor. Da, este ceva paradisiac în această petrecere a timpului, după cum este și ceva profund artificial. Dar aceasta nu înseamnă că literații aceștia sint doar mandarinii unei specii în agonie, că nu este într-însii o umanitate de care atîția homo faber, ca și alte specii aparent hominiene, în fauna secolului XX, n-au păstrat-o. Nici gloria, nici apucăturile publicitare ale civilizației moderne nu le sucește capul. Iată-l pe Roger scriindu-i lui Gide după ce a fost înștiințat că i s-a acordat premiul Nobel: „Dumneata ar fi trebuit să ai acest premiu, dragă prietene” (tot restul scrisorii din 12 noiembrie 1937 este admirabil ca modestă recunoaștere a propriilor limite). Tot ce-si propune în această împrejurare este: „Să rămîn eu însumi”. Este ceea ce au izbit și unul și altul, în pofida avatarurilor unei existențe care presupune înstrăinarea. Sau poate tocmai datorită ei.

Nicolae Balotă

A CUM citiva ani, un regizor de film îi povestește lui Michel Butor următoarea temă: „Un bărbat și o femeie, care nu se cunosc, se întîlnesc, între două trenuri, în sala de așteptare din Lyon-Perrache, discută vreme de o jumătate de oră, apoi pleacă fiecare pe drumul său”. Filmul nu s-a mai turnat niciodată, dar tema a fost dezvoltată, reluată de foarte multe ori, iar această carte înmănușează diferitele stadii de concepere ale acestei teme.

Michel Butor scria în ale sale „eseuri despre roman”, făcînd diferența între povestire veridică și roman: „Pe cînd povestea veridică se bazează, se referă întotdeauna la o realitate exterioară, romanul trebuie doar să dea viață la ceea ce descrie. Iată de ce el este domeniul fenomenologic prin excelență, locul în care putem studia, prin excelență, modul în care ne apare sau ne poate apărea realitatea; iată de ce romanul este laboratorul povestirii”. Acest roman, înțeles în termenii lui Butor, nu este decît un interval care spațiază realitatea într-o serie de straturi a căror descriere o face separat și succesiv, lectorului revenindu-i sarcina de a reuni ansamblul într-un tot coerent pe care apoi trebuie să-l interpreteze. Practic, este sarcina lectorului să formuleze povestirea veridică (în cazul nostru tema pe care cineastul i-o povestește scriitorului), dar, reia argumentarea Michel Butor, o astfel de acțiune este secundară, tocmai din cauza infinității posibilităților de combinare a intervalelor. Căci acestea nu sint, la rîndul lor, decît fișii izolate ale unei duble realități — pe de o parte, realitatea „exterioră”, și, pe de altă parte, realitatea „interioară”, dar termenii nu sint decît niște expresii convenționale, pentru că stările se combină, iar un adevărat interval, așa cum încearcă să-l definească Michel Butor, este o infinită orchestrare (senzitivă și intelectuală) a unei realități date. „Ceea ce trebuie în această orchestră de acompaniament — scrie autorul — este ca melodia să treacă de la o voce la alta, ca rolurile să se transforme unul într-altul, rămînînd însă distincte, ca solistul să se transforme brusc în cor, dar diferența între ei să fie menținută astfel încît lectorul să aibă o surpriză, chiar și post factum. Cîntărilor, de ce n-al adăuga acestui al doilea jurnal (sau chiar după al treilea dacă nu voi putea să-l evit) propriul tău jurnal de lectură, deasupra rescriiturii?”

Aceste procese se petrec, exclusiv, în domeniul scriiturii, în sala de așteptare a gării Lyon-Perrache: autorul dă personajelor sale în mod conștient o existență exclusiv literară, mai bine spus, literală, referențială, căci personajele există în raport cu două texte „literare clasice”, *Aurélia și Description de San Marco*. Aceste două texte au un raport direct (căci mediul creației literare nu-l preocupă pe Michel Butor) cu realitatea, căci *Aurélia* a fost, sau a putut fi (presupuneri egalizate în romanul modern), iubirea lui Nerval. *Veneția* este al doilea punct de contact cu realul, căci eroii lui Michel Butor sint obsedați de o posibilă plecare într-o *Veneția ideală*, blocată într-o așteptare care parodiază într-un anume fel pe cea a eroilor beckettieni.

Acest *Interval* este o rescriere a unui precedent roman al lui Butor (*Description de San Marco*), luînd ca punct de plecare dorința de a pleca a celor două personaje. De aici, zeci de impresii notate în ordinea — întâmplătoare — a succesiunii lor, revenînd mereu la imaginea *Veneției* („Amsterdam al sudului”) pe care o vor refuza mereu, pe care destinul le-o refuză prin acel leit-motiv repetat de toate personajele care intră în această sală de așteptare: „Nu, nu, dragul meu, e absolut imposibil”. Dialogul între personaje se suprapune peste dialogul, la fel de artificial, între cele două cărți, din care autorul alege fragmente pe care le inserază, ca pe niște intervale, în spațiul noului roman. Experiment interesant din punctul de vedere al scriiturii, care, în această viziune, are multe elemente simboliste (panouri „verbale” albe, verzi etc.), volumul lui Michel Butor se vrea deschis tuturor acelor care caută să perfecționeze stilul unei limbi care, nemaifiînd literară, caută să aibă amprenta unei veridicități spirituale, a unei căutări psihologice noi.

Cristian UNTEANU

MARIN PREDA

PROMISIUNEA

ZUJA trecu și se stinse pe nesimțite asemeni unei luminări a cărei viață nu era nici mai lungă nici mai scurtă decât cea dintre răsăritul și apusul soarelui. Parizianu, muiera lui, și bătrîna dormeau, cînd o voce se auzi pe după gardul apropiat de prispă al micii curți... Ștefan, care dormise mult și stătea treaz, o auzi, se ridică în capul oaselor, se dădu jos de pe prispă și se îmbracă în cîteva mișcări. La poartă, ca o momie, îl aștepta o fată. Parcă îi vorbi întunericul cînd el ieși și se chiorî la ea să vadă cine e: cerul era plin de stele, dar noaptea care se lăsase era încă neagră, ochiul care fusese în timpul zilei orbit de lumina soarelui nu se învățase încă cu întunecimea care se lăsase parcă pe neașteptate...

— Vezi, mă, că te așteaptă Ioana, du-te pe la ea...

Era o mirare, un reproș și un gînd vesel, amestecate: să ai un astfel de noroc să te aștepte o fată și tu să stai ca un prost și să aștepti să trimeată ea pe cineva să te cheme. Al lu' Parizianu parcă mîrîi, uimit și neîncrezător, luat parcă fără veste:

— A... Cum... Unde...

— La ea la poartă! Unde ai vrea?

Și fata plecă pe lîngă gardurile liniștite, spre casă, sau poate spre altă poartă unde o aștepta și pe ea cineva, dar nu departe de casa părinților, fiindcă... Trebuia să fi fost vreo vecină... Ștefan se urni și el de îndată și plecă și el pe drumul lung al satului. Era liniște mare, sporită de șoaptele care se auzeau de prin curți sau tinzi. Nimeni nu vroia să fie auzit ce-i spune muierii sau copiilor și de aceea vorbeau încet, uneori nu se auzea decât un fel de murmur... Și de gîlgîitul cîte unui fluierat care clocotea în depărtări topindu-se parcă într-o suferință fără speranță. Era neliniștea dorinței care știa că e oprită în aceste fluierături scoase prin simpla îndoire a limbii între dinți, încît fetele, asemeni celei care fusese trimisă la poarta lui Parizianu, puteau merge liniștite în întuneric de la o poartă la alta, cu știri tainice și secrete apărute chiar de ei, flăcăii care le chemau astfel să iasă afară din casele părinților: o vorbeau urît pe aceea dintre ele care le-ar fi făcut pe plac... Se îngrămădeau pe ea la poartă, dar nu se grăbea nici unul să se însoare cu ea... Ștefan nu vroia să se însoare, dar pusesese și el ochii pe una, Ioana Radei, o fată nu prea frumoasă și lipsită și de apărare, maică-sa era văduvă... Numele bărbatului acestei muieri și chiar numele ei de Rada era adesea uitat și înlocuit prin cuvîntul Cărmămidă. Într-adevăr, femeia vorbea greu și lat, parcă i-ar fi ieșit din gură nu cuvinte, ci cărămizi. C-o fi, c-o păți, făcea ea rar și îndesat și în clipa aceea vorbitul îi semăna și cu statura, care era mică, dar noduroasă. Șchiopăta... Cu mulți ani în urmă îi intrase în talpa piciorului un cui sau un mărăcine gros, nimeni nu știa, și piciorul i se obrîntise. Nu mai avea formă, arăta ca o copită. „Nu te doare, ga Radă?” o întreba cîteodată cîte cineva. „Mai mă doare”, răspundea ea cu vorbele ei grele... Și nu mai adăuga nimic și nici cel care o întreba nu mai avea vreun chef s-o compătimească, cu toate că femeia nu făcuse nici un rău nimănui. Era atît de săracă încît vara aduna struguri de bozi de prin bălării. Ce făcea ea cu aceste fructe de iarbă negre și

otrăvite? N-avea nici măcar o capră! Avea însă vreo două oi și creștea găini... Da, găinile astea îi ieșeau frumoase, grase și cu pene strălucitoare, și-era milă să le tai, se pricepea la ele și la ouălele lor, cum le puneau la lumină între ușa, cu mișcări parcă ar fi ingenunchiat, să le descopere bănuțul... Într-adevăr, ținea oul în mînă ca și cum ar fi fost de aur și cînd îl dădea găzarului să-și cumpere și ea petrol pentru lampă gestul îi era reținut, ezitant și expresia prăpădită, ai fi zis că îi dă ăluia cine știe ce avere și ea cu ce mai rămîne? Trăiau muncind pe la alții, adică fata, fiindcă mamei îi ajungea trei colaci pe săptămînă, pe care îi căpăta, ca orice muieră, duminica spre ziuă de la alte muieri, cînd se ducea la cimitir să-și jelească bărbatul și făcea schimb de colaci. Ai ei erau mici și gloduroși, negri și tari... Se pricepea la găini, dar nu știa să fa-

că piine și cînd muiera care îi primea îi găsea în cușnița ei acasă, îi recunoștea: ăștia sînt de la Cărmămidă!... Fata era mai pricepută, dar întîi trebuie să descoperi că un lucru nu e bun și abia pe urmă să-l faci tu altfel și cum să poți să-l descoperi dacă n-are cine să te învețe? Ioana era mică, avea abia șapte-sprezece!... Cu o vară în urmă o zăpăcise un băiat șoptindu-i că vrea să se însoare cu ea și ea îl crezuse... Pe urmă, după ce acela o făcuse atît de timpuriu să nu mai fie fată mare, îl drăcuise, dar nu cu obidă prea mare, se vedea că tot mai ținea la el, dar nu mai era atît de proastă încît dacă el s-ar fi întors să-l creadă și să se ducă iar cu el în grădină... De-atunci nimeni n-o mai văzuse la poartă și zadarnic o fluierase unul care zicea că ține la ea și ar vrea s-o ia... Putea fi adevărat, ei și? Dacă ținea la ea, de ce n-o căuta la horă, ca pe toate fetele?

Băiatul auzi și începu să stea ea la horă. Dar ea se uita înainte. După horă știa ea ce i luatul batistei și fluieratul se poartă ca să ieși să țî-o dea. poți pe urmă să mai faci dacă mîna pe tine și începe să te însuie în stîlpul porții?... Îți capul, uiți de tine, în timp ce uită și îți ridică fusta... Un batjocoritor îi întindea colțul în timp ce el îi ținea mîna și alături de ea în horă. Nici nu vorbea prea mult cu el... Și ce sînt vorbele, și ele te ameștălează... Și pe urmă, între ei, încep să laude... Să se ducă să facă întmăta, să-i scrie de-acolo, să le nă fraților și surorilor lui să cu ochii pe ea, ei să nu i se urma pe unde trece, să-i răspundă la scrisori, să-i trimeată o flucrată de mîna ei... Pe urmă, ce se întoarce, dacă și atunci doi ani mai ține la ea, atunci

să-l creadă, nu cînd i-o șopti
 ara la ureche cu glasul fierbinte,
 ziua la prînz în casa mamei, că
 ea s-o ia de nevastă, că o s-o ia...
 ana avea o prietenă, una din fetele
 lui Birică, cel cu mulți copii și
 fratele lor cel mare, Ion, care se
 surase cu Polina lui Bălosu. De la
 eastă fată învățase Ioana cum să
 poarte de-aici înainte cu flăcăii,
 ea la ea fiindcă ea era curată și
 șteaptă fără să fi pățit nimic,
 și îi licăreau și ei ochii și i se fă-
 au deosebit de frumoși cînd băia-
 l cu care era în vorbă o lua de
 înă și intra cu ea la horă. Așa e
 ad sînt mulți într-o casă, unii în-
 ță de la alții, în timp ce pe ea, pe
 ana, cine să fi învățat-o? Maică-sa
 i spusese nimic, n-o oprise să
 să seara la drum, de frică să nu
 mină nemăritată. Fiindcă și asta
 adevărat... Multe se țin minde-
 stau ele închise în casă, dar și
 căii parcă încep să aibă ponogul
 inilor: se uită la ele, văd că sînt
 minți, dar le ocolesc... Și într-o
 surata asta a lui Birică îi spuse:
 ă, tu te-ai uitat la asta al lu' Pa-
 zianu, alde Fănică? La toate hore-
 vine aproape de noi și face ce
 ce și zgîiește ochii la tine!!!
 e ce nu la tine?! se mirase Io-
 a. De unde știi că la mine? „Păi
 i vorbit cu el, l-am întrebant în-
 o zi: „Bine, Ștefane, asta înveți
 la școală, să te uiți la fete? Ce
 zi tu că e o fată? Să-ți rîzi tu de
 ?” „N-are importanță!” îl aud că
 e. „Cum, mă, n-are importanță?
 are pentru tine, dar pe ea ai în-
 bat-o dacă îi place să te chiorăști
 la ea?” „Dar tu ai întrebant-o,
 e, dacă are nevoie de avocat?”
 zi al naibii! „Lasă-l în pace,
 spunea Ioana, se uită și el, e flă-
 1...”

și iată că deodată, la un an după
 este cuvinte, Ioana îi șopti aces-
 prietene a ei necrutoare: „Su-
 ă, am să te rog ceva, dar să nu
 i la nimeni.” „Bine, n-am să
 n.” „Treci diseară pe la Ștefan
 lu' Parizianu și spune-i că îl aș-
 t la poartă.” „Bine, dar dacă a-
 Vasile ce te faci? Nu-ți mai pla-
 Vasile?” (Asta era băiatul răb-
 or care aștepta să-și facă armata
 apoi să se însoare cu ea.) „Ba îmi
 ce, îi răspunse Ioana, dar dacă
 n-o să spui nimic nimănui, n-are
 n să afle...” „Eu n-o să spun, dar
 reaba ta!”

Chemat la poartă de către aceas-
 fată a lui Birică, al lu' Parizianu
 era mai puțin uimit decît ea...

PE DRUM se întîlni cu
 grupuri de băieți care
 se băgau în el să vadă
 cine e. A, da, al lu' Pa-
 zianu și treceau mai
 departe. N-aveau nimic
 el. Nu se ducea pe furie la vreo
 i care nu era a lui... Era adevărat
 îi spusese Niculae, toată lumea
 ica, „al lu' Parizianu” cam în
 și la școala primară fusese în-
 s în registru Parizianu Ștefan.
 a la liceu secretarul de-acolo se
 uriasse. „Cum Parizianu, cînd pe
 te cheamă Paul?! Sau nu-ți
 e? Crezi că Parizianu e mai
 az? Asta e numele bunică-ți,
 ă numele lui taică-său, din Ri-
 fiindcă n-a fost căsătorită.” Ște-
 însă, căruia nu-i plăcea pore-
 tot nu se împăcase cu numele
 Paul și nu se știe cum făcuse că
 se înscris în catalog cu numele
 Paulescu. Crezuse că o să-i mear-
 dar secretarul îl urmărise pînă

în pinzele albe și în cele din urmă
 Ștefan trebuise să accepte numele
 său adevărat. În realitate însă și nu
 în registre, pe bunică-sa, sora pri-
 mei neveste a lui Moromete, o che-
 ma Tila, după numele tatălui. Ale
 lui Tilea, li se spunea în Rîca, Paul
 fiind un nume cu totul șters.

Ioana nu era în poartă, dar apăr-
 undată ce el se opri pe podișcă.

— Bună seara, Ștefane, sau n-ai
 gură, zise ea de lingă stîlp văzînd
 că el tace.

Al lu' Parizianu nu răspunse, dar
 se apropie de ea pînă nu se mai
 văzu că erau doi. Urmă o tăcere pe
 care tot ea o rupse:

— Am auzit că pleci! Și se miră
 cu o voce șoptită și batjocoritoare:
 Ei, cum, pleci, și nu-mi spui și mie?!
 Aștepți să trîmit eu pe cineva să te
 cheme?

— Cum să n-aștept? îi șopti Ște-
 fan. Să spună pe urmă prietena ta
 că... De mai mult de-un an de zile
 vin la horă să vorbesc cu tine și tu
 te faci că nu mă vezi... De cînd te-ai
 făcut mare ai uitat... Te faci c-ai ui-
 tat...

Drept răspuns, fata se feri din fața
 lui și sări șanțul cu o mișcare iute
 și liniștită, încît ai fi zis că și-a ridi-
 cat și și-a lăsat brusc niște aripi in-
 vizibile. O luă pe drum înainte fără
 să se uite îndărăt și Ștefan după o
 șovăială se urni din loc și porni în
 urma ei. Merse astfel multă vre-
 me.

— Ce, zise fata întorcînd la un
 moment dat capul, n-ai mîncat în
 seara asta, de abia te miști?

— Nu, de ce, murmură al lu' Pa-
 rizianu.

— Păi mergi lingă mine, ce mergi
 în urma mea? zise fata.

Unde îl ducea? După un timp ea
 coti pe cealaltă parte a drumului și
 se opri în dreptul unei porți. Dar
 nu era o poartă de casă, ci de loc,
 fără nimic pe el, lat de vreo zece
 pași și lung de se pierdea undeva în
 vilceaua satului. Fata desfăcu un
 lanț din spate, ridică poarta și trecu
 dincolo. Ștefan o urmă. Locul era
 plin de trifoi și pe margini avea
 salcîmi înalți. Era al ei, rămas de
 la taică-său, singura avere pe care
 i-o lasase...

De astădată fata o luă înainte
 fără să-l mai îndemne, fiindcă
 numai ea știa acum unde
 îl ducea. Merse aproape tot locul
 la vale pînă ce prin apropiere nu se
 mai văzu nici un fel de casă sau
 curte a cuiva. Nu mai era decît pu-
 țin pînă la gîldăul care se ghicea în
 fundul acestei mici grădini, unde
 un dud mare cu coroana bogată îm-
 piedica parcă locul să nu se verse
 în rîu. Ioana se opri, ezitînd. Unde
 să stea? Se așeză deodată jos și
 își trase fusta. Ștefan se lăsă și el în
 genunchi și din aceeași mișcare se
 întinse cu fața în iarbă cu capul a-
 proape de ea. Își rezemă fața pe
 brațe și rămase astfel clipe nesfir-
 șite. Tăcerea se așternu. Fata își ți-
 nea genunchii cu mîinile. Minutele
 care urmau nu fură stingherite de
 nici unul. Tăcerea curgea liniștită
 peste capetele lor în noaptea mereu
 neagră, ca și cînd s-ar fi întîlnit
 amîndoi acolo anume ca să nu-și
 spună nimic prin cuvinte. În înal-
 tul salcîmilor băteau țințarii și
 încă ceva nedefinit, ființe miste-
 rioase care trăgeau de liniștea nop-
 ții ca de o pradă care în zori avea
 să piară și trebuia devorată înainte
 ca răsăritul să le-o smulgă din stă-
 pînire a lor. În depărtare, într-un
 neconținut orăcăit, de parcă ar fi
 înghițit neîncetat apa care gîlgia,
 se auzeau broaște, deși apă era și

alături. Fata nu-și schimbă cu un
 deget locul și stătea atît de firesc
 și de îndelung nemișcată încît ai fi
 zis că e o statuie, care prin miracol
 era vie, dar nu putea să arate asta
 decît prin voce. Or, voce nu avea.
 Începuse însă să se audă cît era de
 vie: Respira ușor, rar și regulat și
 această respirație începu să crească
 pe nesimțite. Dar nu se mai știa,
 era a lui sau a ei? Flăcăul făcu
 deodată o mișcare nu atît bruscă,
 cit imperioasă, îi ridică fusta, i-o
 trase peste genunchi. Liniștită, cu
 o mișcare la fel de hotărîtă ca și a
 lui, fata și-o întinse la loc fără
 să-și fi modificat șederea ei ciuda-
 tă. El însă o apucă de umeri. I se
 supuse, încetinînd însă doar bruta-
 litatea gestului lui printr-o împotri-
 vire care nu ceda total impulsului
 care îl împingea pe el s-o culce pe
 spate. Se lăsă, și atunci el îi ridică
 iar fusta și ea nu se mai împotrivi.
 În întunericul grădini trupul ei, cu
 fața în sus, avea lucirea pinzei de
 prin poieni, pe care el îl acoperi cu
 o mișcare flămîndă, ai fi zis că
 vrea s-o omoare, urcîndu-se pe ea...
 Pieiră parcă împreună în somnul
 ierburilor și al salcîmilor neclintii...
 Nu se auzi nici o șoptă, nici un
 murmur; tăcerea dintre ei doi în-
 cepu să se consume într-o încordare
 știută numai de pămîntul pe care
 spinarea fetei îl făcea să ardă și de
 ierburile strivite, care se încălziseră
 și ele și îi învăluiau cu mirosul lor
 puternic, de sevă bogată, ținșită
 din tije fragede... Curînd, zbaterea
 ierbii se potoli și fata se ridică în
 capul oaselor și începu să-și drea-
 gă părul în dezordine. Avea un ba-
 riș, se îmbrobodi cu el legîndu-l la
 ceafă. În felul acesta i se dezvelea
 obrazul și i se vedeau bine ochii
 strălucind în întuneric. Între timp
 noaptea se mai limpeze și cerul
 plin de stele începuse să alunge în-
 tunericul gros de seară, care aco-
 perise, curînd după apusul soarelui,
 pămîntul. Se vedea bine oriunde
 te-ai fi uitat. Mult timp țin-
 imbroboditul și dezbroboditul fetei. Al
 lu' Parizianu părea să-și fi pierdut
 graiul, își pusese capul în poala ei
 și nu zicea nici el nimic, ca și cînd
 mișcările ei liniștite și parcă ritua-
 le nu trebuiau tulburate. Deodată
 ea chicoti:

— ...Și pe-acolo pe la școală tu
 n-ai învățat să sîruți, Ștefane?

Nu era un reproș, ci o curiozitate
 în chicotitul ei. Sau poate își dădea
 și ea seama că atît de mult se do-
 riseră din clipa cînd el sosise la
 poarta ei, că uitaseră amîndoi de
 asta?

— Cum să nu, zise Ștefan.

Ea aștepta cu un suris în colțul
 gurii, care însă pieri sub sîrutul lui,
 ca și luminile ironice din ochi, peste
 care se lăsară pleoapele.

— Și ce-o să faci tu acuma, Ște-
 fane, că nu te mai dă tac-tău la
 școală?, zise ea, făcîndu-se că parcă
 n-a băgat de seamă că a fost sîru-
 tată și că s-ar fi putut ca lui să
 nu-i ardă în clipa aceea de altceva.

— Mă duc la București! răspun-
 se el.

— Asta știu. Nu eram noi doi a-
 cum aici, adăugă ea, dacă n-aș
 fi știut că pleci la București...

— Așa, murmură el. Și eu care
 ținam la tine de cînd erai mică.

— Nu mai spune! Cît de mare
 ești tu? chicoti ea din nou. Mai
 bine zi că eu am ținut la tine... De
 cite ori treceam pe drum spre bi-
 serică, te vedeam... Într-o zi ai ieșit
 pe prispă cu piinea în mînă.

El începu să ridă:

— Ha, ha, ha!... Cu piinea în
 mînă! Mare brînză!

— Mare, exclamă ea cu un glas
 curat, acoperind un gînd.

Ce anume? Poate vruse să spună
 că ea îl văzuse, în timp ce el nu
 știa, n-o văzuse pe ea?

— Aveai o carte în mînă și te-ai
 dus sub salcîmi și te-ai întins cu
 spatele în sus. Într-o mînă țineai
 cartea și în alta piinea. Tocmai o
 seosese maică-ta din țest: nu rupe,
 mă, zice, că se încruzește, am auzi-
 t-o din tîndă, dar tu ai ieșit pe ur-
 mă cu colcovarul în mînă...

— Și tu unde te duceai? zise al
 lu' Parizianu cu un glas intrigat de
 această amintire a ei care părea în-
 tr-adevăr îndepărtată. Cîți ani a-
 veai?

— Cîți aveai și tu, răspunse ea
 ferindu-se, ca și cînd n-ar fi vrut
 să dezvăluie un secret atît de nepa-
 truns al vieții ei.

— Și dacă eu aș fi plecat la
 București fără să afli tu, niciodată
 nu mi-ai fi spus că țineai la mine?
 zise al lu' Parizianu.

— De ce? se miră ea. Crezi că
 lumea e așa mare? Ai fi aflat tu!

Îi dăduse capul la o parte și îi
 reluase felul ei de a sta, schimbînd
 însă poziția: ținea picioarele retrase
 într-o parte, în timp ce corpul i se
 sprijinea într-o mînă aplecat în cea-
 laltă parte, dar la fel de nestinghe-
 rit, fără alte mișcări; cuvintele îi
 ieșeau din gură la fel de firesc, ai fi
 zis de nesimțit cum îi era trupul in-
 doit spre flăcău.

— Așa este, zise al lu' Parizianu,
 dar dacă eu te-aș fi uitat?

— Cu atît mai bine, zise ea... A-
 dică nu că ar fi fost bine, dar aș
 fi aflat și eu că m-ai uitat și te-aș
 fi uitat și eu. Adică de uitat nu
 te-aș fi uitat, de ce să mint, dar
 mi-aș fi luat gîndul de la tine...
 Și-așa o să mi-l iau, că tot pleci, a-
 dăugă ea deodată cu resemnare par-
 că veselă.

— Mai ții minte cum ne-am jucat
 într-o toamnă de-a mița?

Ea nu răspunse și atunci el con-
 tinuă să-i reamintească:

— Eram în grădina lui Mărin al
 lui Matei și alergam după voi prin-
 tre glugile de coceni, să vă găsească,
 să vă ating cu coceanul de floriceică
 ... Nu știu de ce, te căutam pe tine
 și tu parcă ai fi știut, ai ieșit de un-
 de te pitești, te-ai uitat la mine și
 ai luat-o la fugă spre finarul lui
 nea Matei. M-am luat după tine și
 am intrat amîndoi în finar. Am a-
 runcat bățul, am început să vin spre
 tine și tu te-ai dat îndărăt dinain-
 tea mea pînă ai ajuns cu spinarea
 de perete... M-am apropiat de tine...
 Ți-am ridicat fusta... Să fi avut nouă
 sau zece ani...

— Ce mai îmi bătea inima, mă-
 turisi ea deodată. Ai zice că ce știam
 noi atunci!... Uite că știam...

— Știam, zise el, dar nu puteam...
 N-ai să mă crezi... Parcă visez că se
 poate face pe lumea asta ceea ce
 îți luaseși gîndul pentru totdeauna,
 că se poate... ceva... care nu trăieș-
 te decît în visurile noastre... Pînă
 mai acum un an tot mai credeam
 că într-o zi o să ne întîlnim noi
 iar ca în finarul lui nea Matei... Și
 pe urmă cînd am văzut că parcă
 nici nu mă cunoști, la horă cînd mă
 uitam la tine, îmi spuneam: ea nu
 mai știe, e fată mare, a uitat un
 lucru petrecut într-o joacă de copii...

— Cum să... Ștefane, zise ea. Ai
 dreptate, uitasem, dar cînd ai înce-
 put tu să te uiți la mine așa ca flă-
 cău, nu ca un copil, mi-am adus a-
 minte de tot... Dacă te-ai fi grăbit
 aș fi vrut să... n-aș fi vrut să...

Ea tăcu, bilbindu-se, dar el înțe-
 lese: ar fi vrut să se întîmple prima
 oară cu el, și n-ar fi vrut să se fi
 petrecut cu altul. Nu-și mai spusese
 nimic multă vreme...

În acea clipă satul sări par-
 că în sus de țipete de cocosi
 ...Unele erau treze și rele pre-
 vestitoare de cine știe ce întîm-
 plări care pîneau casele oamenilor,
 altele adormite, prelungiri parcă
 ale somnului tuturor, a căror răgu-
 șeală ai fi zis că venea astfel din
 adîncurile viselor...

— Ștefane, șopti ea speriată. a-
 gătîndu-se de omărul lui, uite unul
 care se uită la noi.

(Continuare în pagina 18)

PROMISIUNEA

(Urmare din pagina 17)

- Unde îl vezi tu ?
- Uite-l colo !
- Nu e nimeni, o liniști el, e un brusture.
- Du-te și te uită.

CIND el se întoarse, ea nu mai era acolo, coborise spre riu. Al lui Parizianu se așeză jos și se întinse cu ochii spre cer. Era în puterea nopții, carul mare se mișcase, dar găina nu se vedea. Fata se întoarse și de astădată se întinse alături de el. Se îmbrățișară amândoi în aceeași clipă, cu violență și începură să se sărute. El scoase într-o vreme un soi de muget, parcă de părăsire, o scăpă din mâini și începu s-o muște de soldurile ei încă nedeplin arcuite. Ea ridea, chicotea cu un glas inocent dar puțin tremurător, și îl împingea să se dea la o parte, s-o lase, dar fără convingere...

— Ștefane, zise ea iarăși înspăimântată și se ridică într-un cot cu fața spre micul deal al grădinii.

Se înveli cu gesturile hotărâte și spontane care ne rămân multă vreme neatrinse de ceea ce ni se întâmplă.

- Se face ziuă ! murmură ea.
- Unde vezi tu ? Mai e până la ziuă

Intr-adevăr, o lumină stranie începuse să lucească peste satul adormit și care era parcă a pământului, a salcîmilor și a ierburilor. străină de cerul îndepărtat. Nu era lumina de ziuă de care se temea ea, albastră spălăcită, care vestește zorile.

— Să știi că mi-e frică să nu mă vadă cineva, dacă mă prinde dimineața pe-aici și mă întorc singură acasă pe ulițe, zise ea. Ai grijă.

— Nici o grijă, murmură el cu răsuflarea încărcată și se îmbrățișară iar tăvălind iarba.

...Întru tîrziu ea rămase nemișcată cu fața în sus, în timp ce doar minile i se înfingeau în umerii lui și rar trupul ei avea o țîșnire care îl ridica pe el în sus cît era de greu. Nici gemete, nici șoaapte nu ieșeau din gurile lor, ci li se auzea doar respirația înăbușită, egală și trează. Ea chiar încetă curînd orice mișcare și întinse brațele în lături, ai fi zis că nu i se mai întâmplă nimic, dar nu-l gonia din pricina asta pe el, ar fi putut să stea astfel ceasuri întregi... Peste ei cîntăra a doua oară cocoșii, în timp ce pe cerul înalt strălucneau și mai tare stelele, gonind cu lumina lor de pietre vinete lumina albicioasă care acoperea. asemenea unei cețe misterioase, satul prăbușit în somn. Deodată, amîndoi, întii el, apoi după el și ea, scoaseră strigăte de uluire. Se agătară unul de altul. Ea se arcui de la pămînt de cîteva ori tremurînd și murmură cu un glas care îi cerea lui parcă s-o apere de ceea ce simțea pentru întia oară :

— Ștefane, Ștefane !...

Și fețele lor se striviră una de alta, ca într-un chin îndelung, care cerea unul de la celălalt eliberarea... Închiseră ochii și rămaseră îmbrățișați, cu obrazurile lipite și parcă uitate, în timp ce găina, de care se temea ea, apăruse ca o spuză de lumina la marginea cerului... Întru tîrziu el ridică fruntea, apoi se ridică în capul oaselor.

Mai e nițel și se face ziuă, îi șopti cu un glas de țăran care își trezește cu grijă tinăra lui muiere, la care ține atît încît ar dori din tot sufletul s-o cruțe de treburi,

dar n-are încotro și trebuie s-o ia la deal, fiindcă îi așteaptă porumbul și îi așteaptă griul...

— Ei, și ? zise ea deodată nepăsătoare. Sint pe locul meu și stau pe el cît vreau. Ștefane, continuă ea cu un glas care parcă ar fi glumit... Să nu mă uiți ! Știu că te duci de tot și că n-o să te mai întorci în sat, și cînd ți-o fi bine n-o să te mai gîndești la mine... Da' măcar gîndește-te și tu cînd ți-o fi rău și adu-ți aminte că...

Se opri și chicoti. Nu mai vroia să-i spună gîndul ei ?

— Asta înseamnă că îmi dorești răul, zise el.

— Aha !

— Te lauzi ! Ești o fricoasă ! Dacă nu plecam, în viața ta n-ai fi ieșit noaptea cu mine în grădina asta.

— Și tu ești un fricos. De ce nu-mi spui că te duci la București

al cărei nume după bărbat era adevsea uitat și i se spunea Cărămidă ? Cea mai săracă din sat ?

— Ce rost are o muiere dacă nu poate să facă nimic pentru un bărbat ? Mai bine să stea nemăritată.

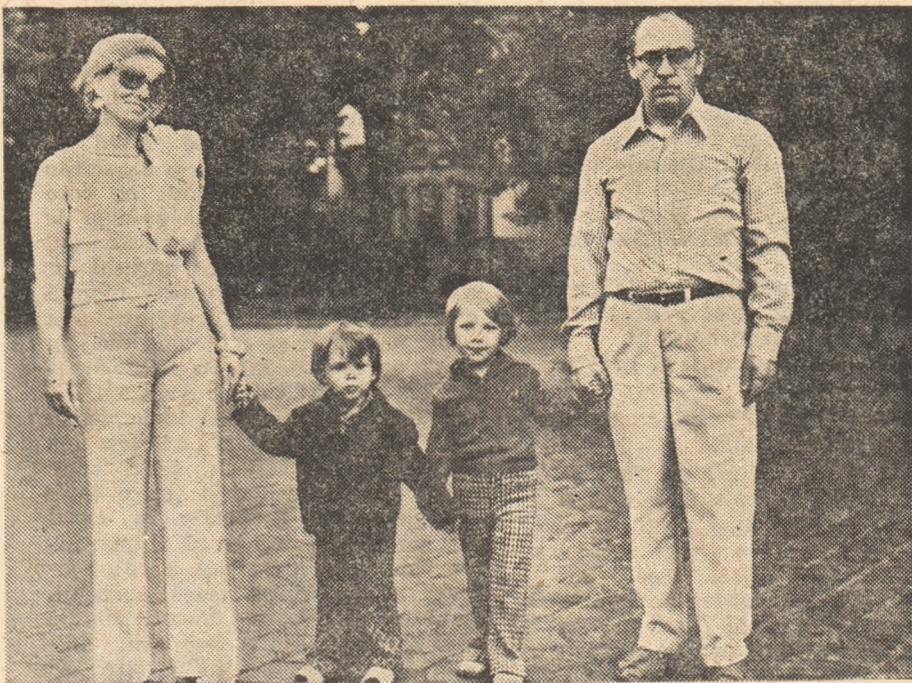
— Și dacă eu aș rămîne în sat, ce-ai face, Ioano ! ?

— Aș munci, mă !

— Bine, ai munci, dar ce ți-ar plăcea ție să fiu eu în sat ?

— Să fii și tu învățător ! Ce, n-ar fi frumos ? Ți-aș face copii, pe care i-am da pe toți la liceu, pînă ar ajunge oameni mari...

Avea o nostalgie în glas, ca și cînd și-ar fi dat seama chiar în clipa aceea că chiar și așa, chiar cu un astfel de vis împlinit, ei doi ar fi rămas oameni mici... El nu-i răspunse. Și ar fi putut, măcar prin cuvinte dacă nu prin tot gîndul, să-i spună că ar fi fost într-adevăr frumos să se în-

Fotografii de Vasile Blendea

și cînd ți-o fi bine o să mă chemi ?

— Îți spun, zise el. Cînd mi-o fi bine te chem. Da' mă aștepti ?

— Te aștept doi ani, zise ea gînditoare. Se vedea că mai dinainte îi dăduse ea acest termen. Pe urmă, zise, nu te mai aștept. Mă mărit, mă !

Și avu în clipa aceea, în glas, o bucurie care era parcă o promisiune pentru el.

— Așa ar trebui să facem, zise și el pe gînduri. Tu să mă aștepti, eu să te chem... Dar cine poate ști ce-o să ni se întâmple ? Mă duc la București și îți spun că atunci cînd o să-mi fie bine o să te chem. Și dacă n-o să-mi fie bine ? Înseamnă că nici pe tine n-o să pot să te chem...

— Așa e, zise ea. Ce rost ar avea ?

— Ar avea un rost, zise el dibuind...

— N-ar avea nici un rost, Ștefane, spuse ea foarte hotărîtă. Ce să fac eu pentru tine la București ?

NUMAI aici putea să facă, însemna glasul ei, și anume să-l aștepte doi ani. Că așa era chiar timpul în care și Vasile, acela care stătea și el lîngă ea la horă de un an, avea să-și facă armata și să se întoarcă în sat, era o potrivire de care putea fi învinuită ? Nu era oare timpul ei să fie aleasă de doi flăcăi, oricît ar fi fost ea fata Radei

mult pe gură încît îi tăia răsuflarea și pe ochi de era aproape s-o orbească ?

...Totuși nu-și pierdu atît de tare capul încît să nu bage de seamă în chiar timpul cînd el o iubea astfel, să vadă, uitîndu-se într-o parte, pe cer că se apropie zorile și că trebuia îndată ce el avea să se desprindă de ea să se ridice negreșit și să plece ! Era el locul ei, cum spusese mai înainte, dar prea departe de casă, să nu înțeleagă cei care ar fi văzut-o plecînd la un astfel de ceas al dimineții ce ispravă făcuse ea în noaptea aceea pe acel loc...

...Se înveli brusc și de astă dată nu mai pierdu atît de mult timp pînă își dresă părul și se îmbrădă. Totuși nu pleca... Își luase obrazii în palme cu acea mișcare de mîngiere pe care o avem cînd ne ard, ca și cînd am dori astfel să-i potolim și stătea iar nemișcată... Părea, acum cînd trebuia să se despartă de el, coplesită, dar nu de păreri de rău, ci de gînduri senine și încrezătoare, care chiar dacă o apăsau puțin, puterea inimii, la anii ei, era atît de mare încît putea crede că și răul era spre bine... Ei și ce ? Dacă ți-era dat să-l trăiești, n-aveai încotro : pe această lume bucuria și suferința sînt împărțite și schimbătoare, nu se poate să aibă cineva tot binele sau tot răul, asta nu s-a văzut : cei bogați au grijile lor negre pentru averea lor, cei săraci uită mai ușor de ei, doborîți de povara muncii și cînd vremurile sînt bune și ies și ei la porțile lor mici, speranța care li se citește pe chipuri e mare și curată... Dovadă ea, care era atît de săracă, o iubeau doi flăcăi și dacă în anii care aveau să vie va trebui să și pătimească, amintirea acestei nopți o s-o ajute să mai și surîdă. Și unde era scris că partea ei va fi cea rea ?

ÎN clipa aceea, de pe o uliță îndepărtată a satului, cineva, un flăcău întîrziat care se întorcea și el acasă tot așa, dintr-o grădină, începu să cînte din foită. Era, pesemne, foită de leandru, care nu plesnea fiindcă se urca în noapte cu mare putere, în timp ce de sub tipătul ei înalt răzbătea o nostalgie sfîșietoare, des întreruptă și reluată cu o forță sporită, tăcerea nopții întîrziată năvălea parcă asupra cîntecului și parcă vroia să-l înăbușe... Flăcăul nu era fericit, sau era coplesit de o fericire prea grea, amenințat de o temere obscură... Cîntecul lui se pierdu în depărtare și nu se mai auzi cînd se stinse : fu coplesit de cel al cocoșilor, care, de astă dată, izbucniră fără răgușeala adîncă dinainte de miezul nopții, tipau și ei, se făcea ziuă...

— Trebuie să plec, Ștefane, șopti Ioana hotărîtă. Mergi cu mine, dar nu alături, mergi mai în urmă și ține și tu capul în jos dacă te întîlnești cu cineva. Așa cum mă îmbrădodesc eu, continuă ea desbrobodinindu-se și acoperindu-și apoi obrazul așa cum fac muierele, legîndu-se sub bărbie și nu la spate, nu mă cunoaște nimeni, dar pe tine te cunoaște, că ai părul mare... Cînd ajungem la răspîntie la Bibina, rămii în urmă și mă lași... Să ajungi bine la București, Ștefane, chiar dacă din pricina asta o să mă uiți, continuă ea și glasul îi tremura vizibil, de emoție sau poate de răcoarea dimineții. Poate nu mă uiți ! Să ajungi om mare, fiindcă am ghicit eu, de-aia nu vrei să mă iei cu tine, fiindcă vrei să ajungi mare. Să ajungi ! Îți urez, na ! Dar dacă nu ajungi, întoarce-te, Ștefane ! Eu am să te aștept...

Și se ridică și o luă spre poartă, fără să se grăbească, dar și fără să se mai uite înapoi. El o urmă îndepăroape, în tăcere. Nu-și mai spusese nici un cuvînt și la răspîntia despre care pomenise ea, el se opri și o urmă nemișcat pînă ce silueta ei subțire coti deodată pe o uliță și nu se mai văzu...

(Fragment de roman)

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

Recentul laureat al concursului de debut lansat de Editura Eminescu (premiul I) este una din vechile cunoștințe ale cititorilor „României literare”. Tânărul poet a fost publicat prima oară în paginile Atelierului literar de către Geo Dumitrescu.

Dor

Cimpuri vagi se ating de fereastră
Străveziul timpan al orașului se aude vuind
Cineva îți trimite semn de departe
Om sau sălbăticiune sau ce va fi fiind
Ard gropile orașului la margine ca un amurg
Intr-o zi un dor de pădure te va răzbi
Vei tresări dintr-o dată și vei atinge
Sticla ferestrei și te vei răni
Atunci, infrigurat de răminerea singelui pe
zăpadă,
Ai să aprinzi la capătul orașului un chibrit
Noapte de noapte, întrebându-te pentru ce
De peste lacuri, de peste fața lucie a
pământului
Intr-o seară, în prag, cineva ți-a adus o
creangă.

Vîrsta

Păsările orașului au neobosite aripi și calde
O lumină văratecă le-mpresoară fiecare suș
Cînd cutreieri tinăr străzile neumbrate
Îți ating umărul pe furis
Cum se zbat în plasa aerului, cum se înecă
Pînă în marginea minții o simți prin eter
Între acoperișuri și turlă lucește o mare
Ies păsări din clopote și se-aruncă în cer
Peste parcuri filiiie pinza lor lucitoare
Cu ciocul în limba ceasurilor bat
Pînă cade frunza mai repede, pînă
Apare o dungă pe fruntea mea de băiat
Cineva mi-a zis că voi crește cu păsările
deodată
Sub scurta lor fulgerare orașul pare mai blind
Filiiie peste umeri pletele mele
Dulcea chemare a vîrstei se aude bătînd.

Orașul

Ești cîteodată la marginea cimpiei și auzi
Cum cad hulubii triști în pilnia orașelor
Ca o înceată ninsoare de funingine
Ca o horbotă de sunete plînsul lor va cădea
De ce se vede de pe o colină orașul pilpiind
Ca un tăcut incendiu învăluind seara
Ca o zare arsă în fața ierbii jucînd
Peste înalte acoperișuri de fontă vom urca
odată
Ca niște haine jilave aduse de vînt vom dansa
Nostalgice stîndarde ale cimpiei vom sfinți
aerul
Pînă cînd, obosiți de bucuria aceasta adîncă
Ca o ploaie de flori în pilnia orașelor vom
cădea.

Freamăt

E păcat să te cuprindă melancolia fără să te
gîndești
Cînd treci cu perechea ta palidă un hotar
neumblat
Orașul îi iartă pe adolescenți să umble
aiuriți și desculți
Peste lacuri undeva un zarzăr încearcă să
zboare neînvătat
În grădina cu cai, acolo dragostea nevăzută se
aprinde
Caii caută sprijin în aer și ne trimit în orbite
pielea lor de var
Prin floarea de măr împărăteasa albinelor
face trecerea fructelor către ființă
Între ierburi se bănuiește o cavalcadă
începută doar
Femeie să știi, vom privi caii pînă ni se va
face dor
Botul roșcat să ne caute orb în palmă pînă va
istovi
Un închipuit negustor să vină și să ne facă
semn
Să cumpărăm un cal cum ai cumpăra un
pahar de rouă într-o zi.

GHEORGHE LUPAȘCU

Dunaris

Ferice strig, ferice,
Cînd în ființa fluviului mă pierd
Și călătoresc între maluri
Ca însăși ființa de sîdef și nisipuri
Ce se zbate sub tălpi.
Ferice de fluviu,
Binecuvîntînd fierul navelor
Ca și cînd pe zarea de ape
Fruntea mea ar pluti,
Și mulțumescu-ți adevărurile, Dunaris,
Că-mi încerci viața, cum în ostroave
Încerci astrele,
Și mă încredințezi infinitului silabisit
de păsări.
Pretutîndeni să-mi dorească țărîmul!

Candoare

Pămîntul tău s-a revărsat din soare
Și se rotește zilnic țara mea,
În inima de-azur a ciocirlei
Și noi urcăm sub clopotul de cîntec
Din rădăcini stelare, ca un cosmos,
Încît de căutăm adîncului un capăt
Găsim un brav strămoș păzînd
de veacuri
Vetrele vechi cu inimi de izvoare.

VIRGINIA MUȘAT

Ție și numelui tău, Țară

În numele cel mai sfînt care-nseamnă
Legea mea și porunca strămoșilor
De-a rămîne-n picioare
Ești Tu, Țară blindă
Cu ore subțiri și secunde bogate.
Mîngietor de cald e grumazul tău
Împodobit cu faguri de soare
În apele tale revărsate-n poeme
Pînă la glezne
Și pînă la gît mă hrănesc
Cu fructul pereche-al iubirii supreme
Și mă răsfăț după o zi ocolită de-albine
În liniștea suavă și neclintită a gîndului
Că am o țară ca tine,
Că am un pămînt
Din care respir ninsori fierbinți
Și-mi odihnesc zimbrii, caprele negre
Și urșii cumînți.
Ție și numelui tău, Țară,
Le închin primul și ultimul meu cuvînt
Mărul domnesc al credinței
Candoarea de mijloc
Și ploaia luminii de vară.

Dragostea ta, Țară

Dacă-ți dăruim slava puterilor noastre
Și cu părul iubirii
Îți sărutăm miinile
Dacă Mările Negre le facem albastre
Și pînă la tine
Ne-ntîndem iedera de rod în lumini
Să-ți crească stele pe rădăcini
Dacă atotputernicia ta
Pe infinit o-nălțăm
Și cu ochii răspunderii
Cu trupurile noastre prefăcute în munți
Îți păzim Poarta Soarelui
Din părinți în părinți
Altă răsplată mai mare nu ne poți da
Decît nesfîrșită dragostea ta.

DUMITRU STANCU

Cîntec pentru plopi

Cînd toamna, sub ropot de ciută, cîmpia
Tresare și-a timpului zare despică,
Din hăuri de veacuri aud România
Cum dorul pe-aripa de clipă ridică.

Cînd cerbii se pierd în delir de iubire,
În care există pămînt împrejur,
Eu nu știu prea bine al lumii contur,
Cred însă că toate se-ascund între fire.

Eu știu ce-i țăranul, țăranul român
E-a timpului sfîntă și dulce icoană,
E cel mai de seamă rege străbun,
Născut din pămînt pe-a istoriei geană,

E țărîmul la care și steaua se pleacă,
El ară cu gîndul tot cerul,
E susurul doinei ce sufletu-mi sapă,
În el e ascuns giuvaerul.

Și-atît de român e țăranul român,
Din roiul stelar a născut România,
E plopul din vatră, e dreptul istoric
De la facerea lumii e glia.

Cînd toamna sub ropot de ciute tresare
Cîmpia Română,
Stă plopul acesta la țărîmul de dulce
închinare,

De sute de ani țăranul e-o vie înălțare
Iubirea de țărîna, tărîa și fala străbună.

De aceea-i sărut idealul, sărut România,
La țărîmul de ape și doine noi suntem
Români,

Avem Istorie mare, avem bărbăția
Un soare de glorie și Pace, de-aceea
mă-nchin.

Va fi toamnă

Se aud castanii nopții murmurînd,
Sub foșnet de stele și lună
Vom fi singuri iubito, vom fi
Lîngă a mării blindă cunună.

Toamnă și toamnă, se aud plîngînd
Frunze în foșnet de ceară,
Plouă pe-a mării întindere blind
Surîsul soarelui ultima oară.

Va fi toamnă iubito și plîng
Legănat de focul stelar,
Multe clipe în mine se sting
Pe o umbră de viață, pe o umbră de jar.

Va fi toamnă, se-aud castanii plîngînd,
Nopți de-a rîndul toamni va fi,
Peste al mării catarg murmurînd
Pe-o undă de jar vom trăi.

TEATRUL NAȚIONAL

Seara primă și solemnă

Un cântec de victorie

In seara de joi 20 decembrie a acestui sfârșit de an, pe un frig greoi, în fața unei clădiri monumentale ale cărei contururi erau șterse de ceață, s-au adunat cetățenii Capitalei, formind o masă compactă de umbre. Și dintr-odată a fost lumină, se vedeau înăuntru coloane de mărgean strălucind ici și colo. Apoi s-a auzit glosul multimei strigând urări de bucurie. Ușile s-au deschis pe un cimp de marmură albă pe care pluteau scările — eșorfe din aceeași marmură, părind, în imobilitatea lor aeriană, că se leagănă undulind vertical. S-a umplut holul imens de cei care au avut bucuria să asiste la inaugurarea Teatrului Național, edificiu demn de a simboliza arta literară în capitala țării. Toată construcția în interior pare a fi inspirată de imagini ale vieții marine. Sala mare are forma scoicilor din apele tropicale, numite „conque”. Candelabrele, lampadarele albe și aurii apar ca niște cristalizări de mărgean din „attolul” insulelor din Pacific. Foarte sus, clipește misterios lăcăriri palide, loja centrală este largă, în dreapta și stînga altele mai mici rotunjesc armonios acest omfiteatru, atât de perfect calculat, încît din ultimul rînd vezi tot atît de bine ca din primul, pentru că parterul este proiectat în perspectivă înălțătoare a unui cântec de victorie al creației artistice. Iată ce este teatrul nou, **un cântec de victorie românească**. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a inaugurat acest nou loc de cultură, tăind cu foarfeca panglica întinsă la intrarea în sală, gest simbolic repetat de atîtea ori de domnia-sa și care îi leagă numele de uriașele înfăptuiri din țară. Emoția generală s-a răspindit și pe scenă. Marele nostru artist George Calboreanu a fost măreț în rolul lui Stefan cel Mare. Aveam impresia unei reîncarnări. Jucînd în ultimele două acte din *Apus de soare*, toți actorii în jurul lui Calboreanu au fost excepțional de înflăcărați. *Sinfonia patetică* de Aurel Boranga, din care s-a reprezentat o parte, descrie ultimele lupte pentru Eliberare. A fost interpretată cu multă vioiciune. Radu Beligan specialist al nuanțelor care definesc un „tip”, a creat un „Mayer-Bayer” de o înțeleaptă ironie. Marietta Sadova, cu greaua sarcină a regiei, a impus ritmul și tempo-ul potrivite în diferitele scene dramatice din piesa lui Delavrancea.

Această nouă, magnifică ineztrare a țării, alegorie a demnității și puterii de creație artistică, va fi cuibul „tuturor celor care vor da glas, prin arta lor pe această scenă, sentimentelor și năzuințelor poporului nostru” — așa cum a urât tovarășul Nicolae Ceaușescu în calda sa cuvîntare.

Cella Delavrancea

NUMIND inaugurarea noului Teatru Național din București o sârbătoare a întregului popor, de-
finim încă o dată faptul că instituția e profund populară și de o înaltă însemnătate națională. Ea a fost gândită astfel de la început, constituind unul din punctele de program ale partidei de cîrturari luminați și viteji, care-și propusese, în deceniul al patrulea al veacului trecut, să grăbească progresul țării, s-o rînduiască, prin reforme structurale, între statele civilizate ale lumii. Școală a moravurilor, universitate a limbii, for de cultură, generator de artă și loc geometric al artelor, Teatrul Național a fost totdeauna simbolul unei cauze. Cei ce au lucrat aici s-au simțit exercitînd un sacerdoțiu laic, de civicism substanțial, indiferent de vicisitudinile care le-au stingherit cîteodată nobila misiune.

Această însemnătate considerabilă i-a fost recunoscută cu prisosință de puterea populară, noul regim republican dînd mandat directorului Zaharia Stancu să întocmească trupa cu cele mai bune forțe artistice ale țării, să asigure montărilor condiții optime, să-i confere vestitului lăcaș, în fapt, tot prestigiul la care avea dreptul. După ce s-a pus piatra fundamentală a noii clădiri, aici, la Piața Bălcescu, s-au căutat în continuare soluții arhitectonice, urbanistice, tehnice ale monumentului, această căutare — chiar dacă suferind de unele discontinuități — fiind prezidată de dorința de a înălța o catedrală a spiritului, menită a înnobila peisajul citadin, a reprezenta cu strălucire ideea determinantă, a fi un așezămînt de artă la dimensiunile pe care le are azi arta dramatică și la exigențele pe care le incumbă spectacolele dedicate marilor mulțimi.

Inaugurarea a constituit un moment fast și înălțător. Prin televiziune, la ea a participat întreaga națiune, vîzîndu-se, totodată, reprezentată de conducătorul partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care, tăind panglica inaugurală, scriind înalta sa apreciere pe prima filă a Cărții de Aur, și rostind discursul de deschidere a marcat din nou importanța excepțională a acestui teatru, și a teatrului

în genere, ca artă capabilă a contribui la împlinirea țelurilor societății, la formarea comunistă a conștiințelor.

Vorbînd ca artist, un foarte mare artist, și ca poet al profesiei sale, Radu Beligan, directorul instituției, personalitate de prim plan a artei dramatice românești, președintele organizației teatrale mondiale, a exprimat, în numele tuturor oamenilor de cultură, sentimentul de grațitudine pentru acest impresionant dar, ce va iradia în veac lumina geniului românesc.

NU dispunem de date precise despre felul cum s-a desfășurat inaugurarea primului Teatru Național, în 1852. S-a dat atunci un spectacol amestecat, cu o piesă scurtă, ocazională, cîntece și dansuri, recitări — totul, firește, într-o atmosferă foarte insuflețită. Acum, la 20 decembrie 1973, s-a organizat un spectacol-compus: ultimele două acte ale piesei *Apus de soare* de Barbu Delavrancea, lucrare aflată în repertoriul teatrului din anul premierei ei, 1909, și ultimele două acte din *Sinfonia patetică* de Aurel Boranga, versiune augmentată și revăzută a piesei sale *Arcul de triumf*, a cărei premieră a avut loc în 1954, la Teatrul „Bulandra”.

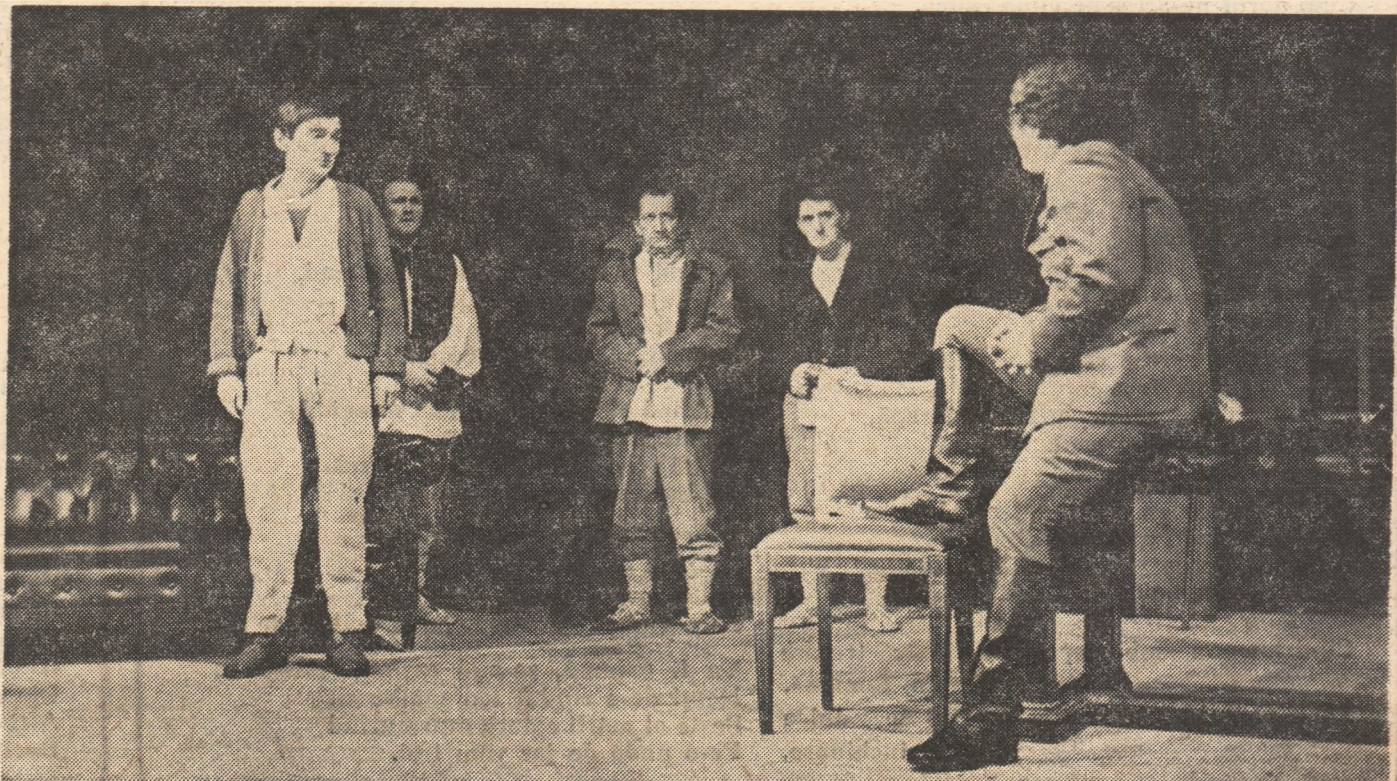
Acest spectacol compus a avut, desigur, un sens programatic, reunind, într-un arc al patriotismului eroic, luptele pentru independență și libertate, conduse de mari voievozi în istoria îndepărtată, cu luptele pentru independență și libertate, conduse de comuniști în istoria încă atît de apropiată. Drama lui Delavrancea înfățișînd un crepuscul impunător, fulgerat de ideea de continuitate în apărarea patrimoniului național, s-a alăturat lucrării lui Baranga, evocînd un început biruitor, bizuit pe îndelungate și aspre jertfe. Spectacolul a avut înțeles programatic și din punctul de vedere al politicii repertoriale a Naționalului: el va fi și mai departe casa dramaturgiei naționale vechi și noi, cultivînd, deopotrivă, într-o cuprindere selectivă, dar cutezătoare, creațiile de frunte ale literaturii universale de ieri și de azi, în așa fel încît tot ce înseamnă cultură teatrală a umanității să poată fi înțîlnit aici, în producții reprezentative, alcătuiind o antologie

vie, permanentă, capabilă a oferi mari desfătări artistice.

Firește, nu s-a putut face și o relație stilistică, între cele două lucrări, una fiind montată de Marietta Sadova, un regizor dornic a dobîndi grandoarea prin imagini de templu proiectate pe bolți imense, cealaltă fiind pusă în scenă chiar de dramaturg, atent mai ales la rostiri și culoare a ambianței. Totuși, spectacolul a demonstrat că trupa e cîștigată pentru o monumentalitate simplă, de orientare modernă, și că există o unitate remarcabilă de joc între actorii diverselor generații. Alături de acești admirabili actori ai Naționalului, Radu Beligan și Florin Piersic, Alexandru Giugaru și Ilinca Tomoroveanu, Ion Fintescu și Mihai Fotino, Emil Bolta, N. Brancimir, Marcel Anghelescu, Geo Barton, Irina Răchiteanu, Maria Voluntaru, Marcela Rusu, Matei Alexandru, Draga Olteanu, Dem. Rădulescu, C. Rautchi și mulți, foarte mulți alții, au apărut și actori de prima mărime ai altor teatre — Toma Caragiu, Fory Etterle — precum și regizoarea amintită, sugerînd că acest teatru e deschis și, în fond, aparține tuturor actorilor, regizorilor, dramaturgilor, scenografilor, întregii mișcări teatrale a țării.

La inaugurare, edificiul nu a putut fi văzut în întreaga sa splendoare. Fațada e încă neacoperită de fresca ce-i e destinată, ușile de cristal sînt provizorii, două din cele trei săli ale acestui vast complex se finisează încă, pereții interiori mai urmează a fi împodobiți cu tapiserii și alte ornamente. Holurile de marmură sînt absolut impresionante prin eleganță și vastitate. Scările, cu balustrade de lemn stacojiu, aduc calde racursuri în acest peisaj somptuos. Mochetele roșii, fotoliile de plus, banchetele dau o senzație odihnitoare. Candelabrele verticale, de cleștar chihlimbariu, într-o ciudată arborescență, conferă simetrie și disimetrie originale interiorului.

Sala e un amfiteatru în pantă repe-
de, cu scaune caisii în rînduri strînse. Lojile laterale și cea din fund stau suspendate, ca niște cuiburi vulturești. Scena e enormă, ascunzînd nemaipomenite mașinării și posibilități de mo-

Moment din actul al treilea al spectacolului *Sinfonia patetică*. În prim-plan: C. Rautchi (stînga) și Toma Caragiu

George Calboreanu (Stefan) și Elvira Godeanu (Maria Doamna) în Apus de soare

delare a spațiului. Sonoritatea (și stereofonică), iluminatul, proporțiile sînt ireproșabile.

Se aflau, în acea sală a primei serii, cîștigați de emoția momentului, de sentimentul participării la o clipă istorică, membrii Comitetului Central al Partidului Comunist Român, membrii Consiliului de Stat, membrii guvernului, alți demnitari, arhitectul, constructorii, oameni de cultură, scriitori, artiști, ziariști și, bineînțeles, cîțiva din acei devotați, împătimiți slujitori ai teatrului românesc, redactorii fierbinți și zîl-nici ai istoriei sale, cronicarii teatrali. În locul din mijloc al băncii întîia se afla Cella Delavrancea.

I-am ovaționat, în picioare, pe conducătorii partidului și statului, la intrarea lor în loja centrală, i-am mulțumit încă o dată, prin frenetice aplauze și urale, tovarășului Nicolae Ceaușescu. S-a stins lumina, au rămas în întunericul compact numai licuricii rubinii ai scărilor și ochiul fosforescent al camerei de televiziune. S-au luminat stemele de bronz ale Partidului și Republicii, din dreapta și stînga scenei, cortina grea, de culoarea mierii, cu frumoase motive populare stilizate, și-a deschis aripile larg, făcîndu-ne să simțim filfirea răcoroasă a acestui început de zbor, s-a ridicat cortina interioară, de catifea cenușie și a apărut singur, meditativ, cîntînd spre înfinit, într-o maiestuoasă liniste, voievodul Ștefan, actorul George Calboreanu, el însuși un voievod al scenei românești. Aplauzele vibrante l-au salutat pe el, statornic și temeinic stîlp al Naționalului și, în același timp, i-au omagiat pe toți actorii care au fost și sînt Teatrul nostru, iubitul și falnicul, nepieritorul, sublimul nostru teatru. După un moment de tăcere, ilustrul artist a rostit — așa cum și-a dorit — primele cuvinte pe scena nouă, replica întîia din actul III, chemarea către doamnă: „Vino, Maria!”. A apărut, în toată frumusețea și eleganta ei calmă, Elvira Godeanu și noua existență a Naționalului a început.

APUS DE SOARE a fost reevaluat scenic de mai multe ori pe scena Naționalului, decantîndu-și treptat grandilocvența, dezbrăcînd mereu șubele și căciulile, le-ădînd fierăria, demolîndu-și chioțele. Viziunea actuală a Mariettei Sadova (și a scenografului Mihai Tofan, precum și a compozitorului Paul Urmuzescu) e esențialmente contemporană, sensibilizînd mai puternic nucleul dramatic, — după cum am văzut și în reprezentarea integrală din seara următoare — creînd valori noi umanului, căutînd relația inefabilă dintre istorie și personalitate nu numai în apariția

singulară a protagonistului, ci și în complexitatea relațiilor și, mai ales, în ideea majoră ce a guvernat actele sale. Așadar, nu mai avem de-a face cu un spectacol de bravură, ci oarecum de problematică istorică, fin raportată, uneori, la prezent. Zece forme elipsoidale înalte, argintii, sugerează interioare și exterioare de castel, turnuri și cre-neluri, ogive și vitralii; în planul ultim se ridică, la un moment dat, grădinele cu oșteni; ambianța e de basm, dar acțiunea e, evident, de politică lucidă și clarvăzătoare. Poate că în acest cadru simbolic, reușit simbolic, n-ar fi fost necesare cîntecele aievea ale privighetorilor și cucilor, precum și diferite efecte ale figurației (în care, de altfel, grupul boierilor complotiști era nespun de rău și dezvelit jucat), dar, oricum, atenția era concentrată asupra personajului central și el rămîne, în continuare, pentru generațiile actuale, în efigia săpată de George Calboreanu.

În personificarea acestuia, Ștefan cel Mare e o voință titanică, o conștiință patriotică lucidă, un conducător genial, cu intuiții iuți, extraordinare și o tot atît de extraordinară capacitate de deducție, de la totalitatea fenomenelor, cuprinse în ansamblu, la fenomenul

particular semnificativ. Vorbirea sa e răs-picată și tandră, de o șugubeție moldovenească fermecătoare, hotărîrile sînt rezezi și ferme, privirea ascuțită. Solemn fără înțepenire și poză, familiar fără sfătoșenie, tenace fără încă-păinări inutile, iubitor fără gingășii galeșe, biruitor, minios, generos, Ștefan — Calboreanu și-a trăit pe scenă amurgul măreț și cumplit, cu scepticismul omenesc al senectuții și decizia aprigă a eroului disprețuitor de alcătuirea sa omenească.

SIMFONIA PATETICĂ (punctată muzical de simfonia „Eroica”) a mișcat multe din elementele de natură a compune fundalul amplu al războiului și insurecției naționale armate, autorul dorind a arăta, cît mai explicit, că istoria piesei e un fragment concludent al istoriei generale. Orașelul în care trăiesc personajele cunoaște zbiri și eroi, hahalere comice și oameni simpli, cu putere de sacrificiu, ceasul opțiunii fundamentale obli-gîndu-i să aleagă și să acționeze. Cele două acte din seara inaugurală au ară-tot încă o dată virtuțile dramaturgu-lui. El ironizează direct și foarte corosiv politicianii burghezi răsu-flați și agenții de poliție imbecili în cruzimea lor, militari obtuși și femei placide, dar în același timp minuieste cu o dexteritate deosebită zeflemeaua în interiorul dramei, făcîndu-l, de pildă, pe teribilul colonel Mirzacu, slu-jit cu nerv de Toma Caragiu, să se autoparodieze sau dîndu-i anticarului Mayer-Bayer (jucat cu mult spirit de Radu Beligan) un haz acid în scena în-fruntării dramatice cu trimișii Gesta-poului. Apoi e și umorul blind, al prieteniei și omeniei, sau surîsul tăios as-cuns sub replica banală. Poate că o montare profesionistă ar fi nuanțat mai bogat în spectacol aceste virtuți de co-mediograf ale scriitorului și ar fi dat mai mare profunzime scenelor drama-tice, acum întrucîtva pripite și, citeoda-tă, cam declarative, fără fiorul ce-l ai la lectură, sau pe care ne amintim a-l fi avut la premiera de odinioară. Fi-nalul n-a fost destul de amplu orches-trat și nici organizat scenic. Din cite am văzut, George Motoi (trădătorul), Mar-cela Rusu (organizatoarea de partid), Draga Olteanu (o provincială), Dem. Ră-dulescu (un agent de poliție), Olga Delia Mateescu (o tinără luptătoare), N. Gr. Bălănescu (un activist în ilegalitate), Constantin Stănescu (un agent cu voce dogită), Traian Stănescu (un erou tinăr) s-au acomodat bine cu rolurile și au conturat, împreună cu cei ce au mai fost amintiți, imaginea scenică a unei clipe istorice unice, clipa revoluției.

După cortina finală s-a adus, pe sce-nă, un coș de flori roșii, din partea conducerii de partid și de stat și, în jurul său, s-au adunat, venind și din laterale, toți artiștii glorioasei trupe. I-am aclamat, în picioare, multă vre-me, pe acești oameni minunați, care au, acum, casa ce o merită și care, sub această cupolă de bronz și în această incintă de marmoră, ne vor dărui creații memorabile, prin artă lor, azi recunoscută și consacrată în lume, fă-cînd să strălucească pînă departe culorile patriei și să se veșnicească în timp faptele cutezătoare ale poporului român.

Valentin Silvestru

Un dar măreț

DESCHIDEREA noului local al Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București a dat un sentiment de mîndrie tuturor actorilor, dar și de gravă răspundere. Sînt de 25 de ani în teatru. N-am apucat vechea clădire a Naționalului nostru distrus de naziști; am fost deci siliți să joc în săli improvizate: la Sf. Sava, la Studio sau chiar în sala Teatru-lui Comedia, unde condițiile noastre de lucru au fost de foarte multe ori extrem de grele. Avem astăzi un teatru cum sînt puține în Europa și puține în lume. O sală somptuoasă cu 950 de locuri, cu acustică perfectă, o scenă înzestrată cu tot ce poate tehnica modernă să pună la dispoziția teatrului, ateliere în care oamenii lucrează omenește și ca-bine pentru noi, actorii, perfect utilitate.

Am primit din mîna Partidului și a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal un dar nesperat de an nou. Cum să-i mulțumim? Cred că într-un singur fel: interpretînd magistral rolurile primite, dacă sîntem actori, pregătînd spectacole realiste, de mare anvergură, inspirate, captivante, emoționante, dacă sîntem regizori, scriind piese înflăcărâte, dacă sîntem dramaturgi și purtîndu-ne în teatru ca niște cetățeni conștienți și devotați, dacă vrem să cinstim monumentul de cultură cu care am fost înzestrați. Îmi vine greu să-mi exprim bucuria de a fi jucat în Simfonia patetică, la spectacolul de deschidere a teatrului, îmi vine greu să-mi traduc în cuvinte emoția ce mă stăpînește încă. Făgăduiesc însă ca emoția asta să devină creatoare și să se vadă în viitoarele mele interpretări.

Marcela Rusu

Teatru

Un spațiu scenic deschis viitorului

INTR-UN moment cînd teatrul își caută cu înfrigurare un nou statut de existență (ținînd seama de presiunea tot mai puternică a filmu-lui, a televiziunii și mai ales a „reprezentățiilor în direct” oferite de actualitate), într-un moment cînd teatrul e chemat să ia în seamă propria sa evoluție ce l-a împins să-și remanieze op-tica despre conflict, personaj și sur-sele tensiunii dramatice, într-un mo-ment cînd se prospectează febril noi spații de joc și se caută punctul de confluență cu formulele artistice ale trecutului, iar liniile despărțitoare între genuri sînt hotare mișcătoare, mi se pare plin de interes să reflectăm, fie măcar și o clipă, la concepția care pre-zidează noua construcție a „Naționalu-lui”.

Evident, mărimea și forma unui loc de joc nu determină tiranic nici dra-maturgia, nici reprezentarea, iar ca să izbutești o piesă și un spectacol, nu-l nevoie nici de o mașinărie scenică cu ample posibilități și nici măcar de un podium sau de o cortină. E suficientă autenticitatea unei pasiuni și dăruirea unei inventivități. Însă tot atît de ade-vărat rămîne că geografia spațiului de joc condiționează viața teatrului. In-fluențînd asupra profilului literarului dramatice, al reprezentăției, în general, asupra formei de relații dintre artă și spectator. Mai e nevoie oare să repet că tragedia antică, opera shakespearia-nă sau clasicismul francez sînt într-o mare măsură datorate unei anumite concepții arhitectonice despre teatru?

Din acest punct de vedere, noul „Na-țional” se ferește să impună restricții, impietînd în vreun fel asupra drama-turgiei și spectacolului. Practic sînt posibile toate formele de reprezentare cunoscute (italiană, elisabetană, arenă), iar cea de a treia sală e gata să adă-postească reprezentațiile ieșind din aceste tipare.

Practic, noul „Național” îngăduie și spectacole panoramice, de largă respi-rație, înălțate pe un vast promontoriu, cu multiple pulsații ale locului de joc, și spectacole unde scena e ocunată de la primele pînă la ultimele replici de un dialog între două personaje, și spec-tacolele unde interpretii se amestecă printre spectatori abolînd frontierele tradiționale.

Această variată funcționalitate a să-lilor (toate înzestrate tehnic) și care ține seama nu numai de necesitățile de astăzi ale teatrului, dar și de aceea ce pot aduce descoperirile de mîine într-o artă aflată în plină transformare este mai mult decît o reușită arhitectonică. Este concretizarea unei viziuni deschi-să viitorului.

Horea Popescu

Astăzi se deschide Cinemateca

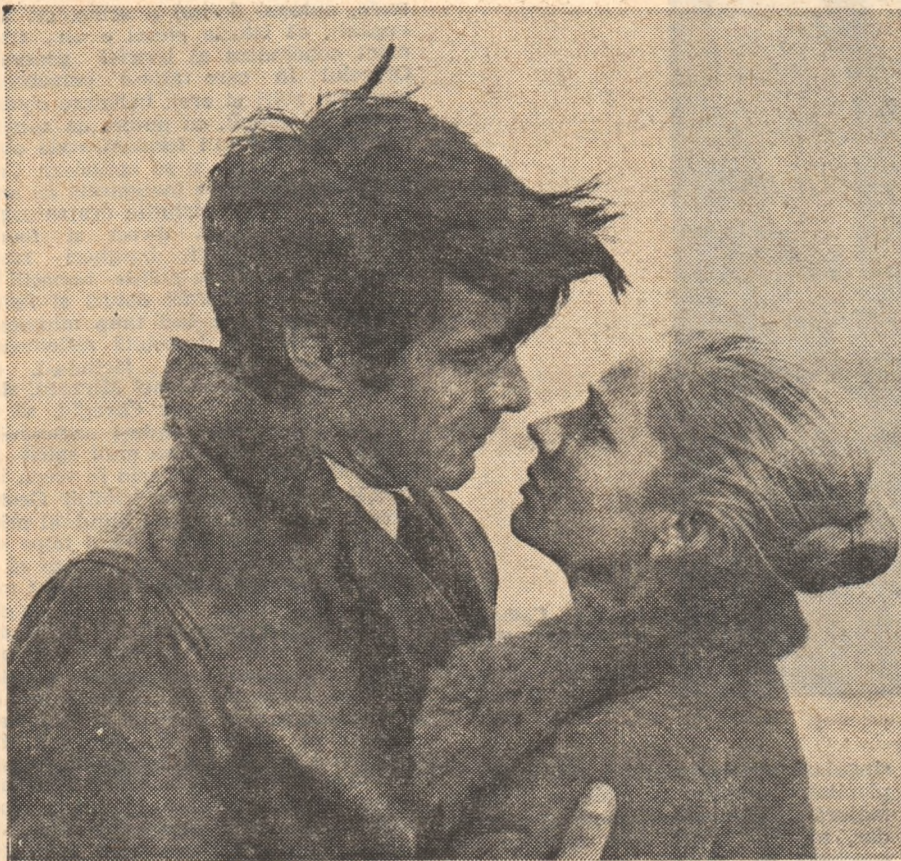
O NOUĂ stagiune a Cinematecii începe astăzi, 27 decembrie; este o stagiune deosebită din toate punctele de vedere: repertoriul cuprinde grupaje tematice interesante, filmele sînt selecționate cu grijă, adresindu-se în același timp și cinefililor cultivați, dar și viitorilor spectatori fideli, noilor generații de pasionați ai celei de a șaptea arte.

Atractivă este selecția de seriale intrate deja în istoria filmului; prețios este și grupajul comediilor cinematografice din perioada 1930—1945; pretutindeni acum în lume publicul se îngheșuie în sălile unde se reiau producțiile acestei perioade. O suită de profiluri regizorale ne vor prileji întâlnirea cu cinești de prestigiu, mai cunoscuți în România (ca Dreyer, John Ford, William Wyler, Wajda) sau mai puțin cunoscuți (precum Lupu Pick, reprezentant principal al unui moment de înflorire a cinematografului german — a kammer-spiele-ului —, regizor și actor de origine română; precum Kenji Mizoguchi, autorul a numeroase pelicule — aproape o sută — din care multe i-au asigurat pe de o parte consacrară pe plan mondial, iar pe de altă, s-au constituit ca elemente esențiale ale gloriei internaționale a școlii japoneze). O importantă epocă — cea a filmului rus din 1908 pînă în 1918 — dar pe care specialiștii înșiși au studiat-o doar în cărțile de istorie va fi dezvăluită tuturor într-o suită de proiecții elocvente.

Reținem de asemenea atenția acordată creației naționale. Operele semnate de cineaștii români își găsesc locul în cicluri ample: **Valurile Dunării**, **Secretul Cifrului** sau **Serata**, împreună, de pildă, cu pelicula sovietică **Pace noului venit**, cu **Pasagera** lui Muncă, cu filmul iugoslav **Kozara**, sau cu **Speranța** lui Malraux (am enumerat doar cîteva titluri) vor alcătui o succesiune reliefînd reflectarea luptei antifasciste în cinematografie. Nu lipsește nici retrospectiva dedicată, în întregime, începuturilor filmului românesc, cuprinzînd încercările și operele de valoare realizate între anii 1898—1948.

Se anunță, așadar, o stagiune exemplară (nu trebuie să omitem nici detaliile organizatorice — s-au reintrodus, în sfîrșit, abonamentele, vor exista pliante cu generice detaliate); o stagiune care onorează aniversarea a 10 ani de existență a cinematografului de arhivă. Cinemateca se auto-sărbătorește prin capodoperele celei de a șaptea arte, făcînd publicul să descopere creatori, actori și genuri importante ale istoriei celei de a șaptea arte.

I. C.

O premieră românească a anului viitor, un film de autor semnat de Malvina Ursianu: **Trecătoarele iubiri**. Protagonisti: Silvia Popovici și George Motoi (în imagine)

1 973 E UN AN cinematografic destul de nou, în sensul că pentru prima oară filmele bune străine sînt în număr aproape egal cu al celor românești. Numesc bun filmul care are o temă originală, și numesc original ceva care nu mai fusese spus pînă atunci. Și înțeleg să folosesc adjectivul „nou” numai dacă noutatea se poate dovedi cu fapte.

Dar iată cele două liste paralele. Pentru filmele străine: **Solaris**, **Omul din la Mancha** (Don Quijote), **Dacă e marți e Belgia**, **Structura cristalului**, **Nunta**, **Binecuvîntați animalele și copiii**, **Efectele razelor Gamma asupra crăștelor**, **Andrei Rubliov**, **Distratul**. Pentru filmele românești: **Nunta de piatră**, **Ciprian Porumbescu**, **Despre o anume fericire**, **Veronica**, **Viforita**. O sută de lei, lumea se distrează, Ceața, Zestrea.

Deosebit de aceste două serii, se mai poate semna o bună duzină de filme onorabile, adică bine făcute, plăcute de văzut, dar care, toate, tratează cam aceleași probleme, fără însă ca ele să se repete pasiv unele pe altele. Ba chiar se poate vorbi de o anumită, curioasă, ca să zic așa, semi-originalitate. O originalitate globală, de ansamblu sau, mai exact, a ansamblului. Căci toate au drept temă acea foarte recentă întreprindere a politiciii cu delincvența, sub ambele forme: politicienii comit abuzuri fiindcă s'protejați de o poliție de ei corupți, iar pe de altă parte poliția își permite acțiuni odioase fiindcă se știe apărută, a-coperită de guvernanti, de înalți demnitari. Această simbioză între oamenii politici și organele polițienești este un fenomen nou, adică semi-nou, fiindcă e un fenomen azi la modă într-o anumită cinematografie și pentru că moda (cum spune sociologul Gabriel Tarde) este un curios amestec de imitație și noutate. Aceste filme reiau tema unele de la altele, dar destul de variat ca să rămînă și acel buchet de inițiativă proprie care caracterizează spiritul de invenție al iubitorilor de mode. În anul acesta, am văzut o nuzderie de filme care ne înfățișau o politicianistă logodnă între infractor și sancționator, deveniți complici. Dar nu numai atît, căci, pe deasupra acestei teme, se afla o altă, încă mai pasionantă, aceea a adevărului politic, adică întrebarea: cine are și cine nu are dreptate? Printre filmele de anul acesta, românești și străine, șaisprezece din ele (și fiecare altfel) tratează această temă a adevărului, a adevărului ascuns. Astfel au fost **Joe Hill**, **Candidat la președinție**, **Poliția mulțumește**, **Departamentul**, **Cazul Mattei**, **Conspirația**, **Mafia albă**, **Rondul de noapte**, **Stare de**

asiedu, **Torino negru**, **Cosa nostra**, iar în fruntea listei: **Clasa muncitoare merge în Paradis**.

SĂ ne întoarcem însă la filmele cu originalitate nu generală, ci individuală. Iată de pildă filmul românesc **Viforita**, de o senzațională originalitate (îmi măsoară bine cuvintele). Un activist important de la raion este pedepsit fiindcă dăduse cutărui sat dispoziții irealizabile și deci păgubitoare prestigiului partidului și încrederei oamenilor în planurile acestuia. Pedepsa va fi că vinovatul va fi trimis ca simplu activist în satul cu pricina, unde va avea sarcina să ducă la bun sfîrșit tocmai propria sa idee. Că ideea lui fusese proastă, asta se dovedea deja cu faptul că nu fusese deloc executată. Dar nu numai fapte în trecut, ci chiar și viitorul va confirma caracterul greșit al planului. Asta se va dovedi concret, însărcinînd pe însuși autorul planului să-l ducă la reușită. Va eșua desigur, și prin asta va arăta că a greșit. Dar iată acum o originalitate și mai mare. Surghiunitul nu eșuează. Spre surprinderea tuturor, își îndeplinește sarcina cu cel mai strălucit succes! De ce? Foarte simplu (de spus). Pentru că fostul vinovat, în contact cu realitățile din sat, va fi devenit alt om, va fi descoperit în conștiințele lui o seamă de greșeli, pe care le va corecta și odată cu asta va reuși să întoarcă cu 180 de grade opiniile întregului sat.

IATĂ și o altă originalitate individuală, într-un film de la care nu v-ați fi așteptat la așa ceva, căci este o feerie-balet, unde „anecdotică” nu-i decît folosirea unor personaje clasice de basm, în speță a unor dobitoace de fabulă. Este filmul **Veronica** (în două episoade). Corbul, furnica, și greierul sînt supuși la un tratament de recondiționare. Furnica nu va mai fi harpagoana hapsînă, egoista meschină, obtuză care nu știe alta decît să capitalizeze și n-are pic de simțire pentru nevoile altora, din altă rasă decît ea. În filmul **Veronica**, furnica devine ceea ce n-ar fi trebuit niciodată să înceteze a fi, anume ființa muncitoare, harnică și solidară, iar nicidecum cîrpănoasă.

Același lucru cu greierul, pe care tradiția lafontaine-iană îl descrie ca pe un trîntor, parazit, pierde-vară, vagabond, lăutar fără de căpătîi. În povestea **Veronica** el este, din contra, artistul, poetul, binefăcătorul omenirii căreia îi aduce cîntecele, jocul, zîmbetul, veselie, fericirea. El e inginerul sufletului. Iată de ce furnicile îl adăpostesc în împă-

rația lor cînd îl văd cum se prăpădește, suflat de crivățul aspru, învelit în ghețuri și zăpezi. Iar Regina Furnicilor îl poartă să petreacă iarna la ele, la căldură și odihnă și mîncare pe săturate. Dar mai ales important e că Greierul refuză invitația. Căci a primi însemna a trăda, a-și trăda misiunea, destinul său, de a colinda lumea largă pe orice vreme pentru a aduce pretutindeni mesajul său de frumusețe, de spiritualitate, de poezie, de noblețe sufletească. Și va pleca, în ciuda viscolului care îi încovoie spinarea.

Dar cea mai senzațională rectificare anti-lafontaine-iană va fi (cum ar zice Fudovkin) „priza de conștiință” a Corbului, care va începe o viață nouă, care își va interzice de-a pururi înainte să mai fie fudul și timpit, de a cădea în capcanele vanității, înfumurării. Vulpia celei șirete el îi trimite prin poștă nu cașcavalul din gură, ci o firavă felie, adică de doi bani cașcaval bacșiș.

DAR mă opresc. Am explicat mai pe larg aceste cazuri, dar vă rog să mă credeți că și celelalte filme românești socotite de mine originale merită deopotrivă acest adjectiv. Dovezile „de fapt” le-am adus în cronicile mele anterioare. Așa că să ne întoarcem la palmăresul anual de filme străine. Trebuie să mărturisesc că direcția difuzării filmului în România ne-a răsfățat în anul acesta. În ciuda dificultăților de tot soiul, am avut filme de o înaltă valoare spirituală. Iată, de pildă, extraordinara poveste sovietică de science-fiction: **Solaris**. Este numele unei planete care are și n-are ființe vii și cugetătoare. Este compusă dintr-un Ocean, iar în mijlocul lui o substanță organică, deopotrivă fiziologică și psihologică, în stare de a se „realiza” concret în orice ființă vie și gînditoare, inclusiv în oameni, ba chiar în cutare om determinat, ca un fel de nu zic dublură, ci aller-ego, cu exact același suflet. **Solaris** va intruchipa oameni-replică a unor persoane cunoscute de astronautii nepoștiți, invadatori, și anume acele persoane care, pe Pămînt, le otrăviseră (sau otrăveau încă) existența. Un fel de diabolică pedeapsă pentru acești indivizi care își viră nasul unde nu le fierbe oala. Și într-adevăr, pe toți cei de pe orbită îi nenoroceste. Unul se sinucide, altul se apucă de băutură, dar unul din ei nu se descurajează, deși acestuia **Solaris** îi trimisese pe propria lui nevastă, moartă de supărare, fiindcă el nu o iubise destul. El însă regăsind-o o va iubi de o sută de ori mai tare ca pe cealaltă și, dacă nu se poate altfel, dacă nici pe Pămînt, nici pe **Solaris** viața pentru ei nu e permisă, va rămîne pe veci pe orbita dintre cele două planete.

Reacția ei e tot atît de interesantă. Încă o dată puterea dragostei va fi mai tare decît scamatoriile științei. Deși știind că ea este doar „dublul” soției adevărate, un amar imens o va cuprinde, care o va face să înțeleagă că nu-i poate aduce iubirii decît nefericire, o existență stranie, incompletă, sinistrală. De aceea se sinucide, pentru că el și-și reia, pe planeta Terra, o viață normală cu (cine știe? Cînda?) o fericire posibilă.

Doau lucruri sînt fascinante de originale în această producție sovietică: iată arătată știința cea mai înaltă pusă în serviciul explorării cosmosului, dar nu pentru a funda trusturi de petrol în Lună sau pentru a construi centrale electrice pe Marte, ci pentru a descoperi adevăruri sufletești, taine de psihologie și, mai ales, pentru a demonstra că este mult van orgoliu în pretențiile de superioritate... culturală a superplanetei **Solaris**, și că regele creației universale, pe tot întinsul cosmosului, este vechiul brav umanism, este acel amestec de mîndrie, curaj și înștiințabilă poftă de a gîndi a bunului, vechiului, bravului prieten al nostru: **Omul**.

Dar iarăși va trebui să mă opresc pentru a vă aminti că în cronicile mele scrise aci despre filme ca: **12 oameni furioși**, **Efectele razelor Gamma asupra crăștelor**, **Binecuvîntați animalele și copiii**, **Nunta**, **Andrei Rubliov**, **Omul din la Mancha**, (adică Don Quijote), veți găsi faptele doveditoare ale înaltei valori de originalitate și umanism ale acestor opere. Mai ales cu privire la Don Quijote, Cavalierul Tristei Figuri, despre care s-au scris atîtea, dar despre care niciodată ca aici nu s-a fost roșit cu atîta precizie, cu o precizie de teoremă de geometrie, formula înaltului său secret.

D. I. Suchianu

Carlo Zecchi la Filarmonică

DE ani destul, Carlo Zecchi e o bucurie a stagiunilor noastre. Rar ne-a fost dat să vedem o orchestra mai ridicată spre muzică. Iar cînd Filarmonica crede în zeul de la pupitrul, se face deodată foarte mare, ca în ultimele două concerte, avînd în Zecchi sistemul ei nervos. Din nou ne-a însămintat dirijorul italian nostalgia pentru Joseph Haydn, acel tînăr și uimitor în invenții Haydn — ca în *Simfonia 49* — pe care, fără să știm bine de ce, concertele noastre nu îl prea iau în seamă. Poate și fiindcă trebuie să fii din clasa artiștilor supremi ca să arăți cine a fost cu adevărat Haydn, să poți jongla cu atîtea linii de forță și să nu pierzi nici una din pulsațiile care fac din cea muzică o chintesență de vitalitate. Ca dirijor, gestul lui Zecchi încarnează stilul anti-spectacular (ca să nu spunem anti-monden), ascuns îndărătul muzicii, adresîndu-se orchestrei și numai cît se poate de puțin publicului, care are a-l discerne numai și numai din modelajul materiei sonore. Aici arsenalul lui de expresii e pe măsura universului uman, inepuizabil în nuanțe înăuntrul schemelor tipologice. Interpretarea lui Carlo Zecchi e motivată cu minuție, regăsînd de fiecare dată cite o filieră de cauzalități, adică tocmai ceea ce nu a îngăduit clasicilor nici o notă de prisos. Așa, marea anacruză din *Simfonia 4* de Beethoven, aproape ea însăși o mișcare, am simțit-o în apăsarea ei gravă dată de Zecchi, cu puternice nuanțări de creșteri și întîrzieri, presă-

rată de premonițiunile dramei ce avea să urmeze. După cum, în arta de a construi o culminație, Zecchi e imprevizibil. Apogeul imensului arc care tensiona prima parte a simfoniei, realizat magistral la începutul reprizei, a fost, e drept, mai degrabă surprinzător prin amploare. Însă în mișcarea lentă nu aveam de unde ști cum se poate face momentul de virf al părții numai din intensitatea unui simplu solo de clarinet. Împotriva lipsei de imaginație a programelor, care stăruie în același repertoriu, dirijorul italian a venit cu ineditul. *Serenada a doua pentru orchestră, în La major, opus 16* de Brahms, nu ne-o prea aminteam din concerte. Ciudat este că un autor nelipsit de pe afișele noastre este ignorat în momentele care totuși îl definesc. *Serenada* nu e capodoperă, dar ce importantă a devenit ea, așa cu viorile trecute în dreapta și făcute toate flaute, oboae și clarinete, ca punte între tradiția renașcentistă a unor foarte diverse grupări de instrumente și gîndirea timbrală a unui Mahler sau Stravinski. Și cine spunea că Filarmonica nu are suflători de nădejde? În fine, cea mai pilduitoare imagine despre capacitatea de a renova o piesă devenită rutinieră în concerte, am avut-o cu *Simfonia 4* de Robert Schumann. Știînd că fiecare sunet în muzică și fiecare acord e o viață, cunoscînd ce înseamnă să-i dai fiecăruia dreptul să se nască, să existe și să moară așa cum scrie în partitură, Zecchi a reabilitat un orchestrator cu intuiții de geniu,

reamintînd adevărul că aura de epitete atribuită unei compoziții trebuie trecută din nou prin sită, măcar o dată într-o generație.

Ne-a făcut plăcere să ascultăm în compania lui Carlo Zecchi pe pianista Maria Fotino — un prestigios exponent al școlii românești — întîlnindu-se în *Concertul în Sol major, K 453* doi artiști, ambii cu mare respect pentru cizelarea detaliului. Alura așezată și energică și stilul casant al pianistei înlesnește reliefaarea multor voci. La Maria Fotino relevanța notelor este totală, iar frazele curg cu acuratețea unui mecanism de ceasornic de mare precizie, condiții prime în muzica lui Mozart.

O frumoasă surpriză și o mare promisiune am văzut în contribuția pianistului Vlad Conta la cel de-al doilea program dirijat de Carlo Zecchi. La 19 ani, și încă într-o piesă de dificultatea *Concertului 5* de Beethoven, Vlad Conta are tonul imens din redutabili și foarte strînsa categorie a virtuozilor lumii, o condiție unde nu mai pare să aibă nimic de adăugat. De aici încolo, munca trebuie să fie numai una de interior. Satisfacția acestei considerabile reușite de pînă acum înseamnă o altă mai mare răspundere a mediului care l-a produs, fiindcă destinul lui Vlad Conta e încă în mina celor care îi veghează dezvoltarea.

Două concerte-dezbatere

O INVITAȚIE la urcarea treptelor mai de sus ale muzicii pentru obișnuirii creatori și privitori de tablouri și alta la pictură pentru oamenii antrenați în arta sunetelor, ca să edificăm un adevărat șantier al sufletului: așa a exprimat în cuvinte rostul ultimului concert-dezbatere, ținut în Studioul 8 al Radioteleviziunii, pictorul Constantin Piliuță. Obiectele sale plastice aduse în dezbatere au produs reacția lirică a poetului Constantin Săbăreanu, care l-a definit pe autorul lor ca pe o legendă vie, și le-a închinat spontan cîteva versuri. Celălalt artist plastic invitat să-și expună tablourile în locul unde s-a cîntat și muzica, Octav Grigorescu, a reamintit faptul că artele au multe lucruri în comun, numai că nu se pot stăpîni prin exercițiu toate. Demonstrația, deși nu a fost plănuită, a venit imediat, fiindcă, dorînd să explice telurile meditației sale pe hîrtie, prin formă și culoare, Octav Grigorescu nu a făcut decît să apropie mai mult publicul de înțelesurile lucrării *Evoluție '73* pentru contrabas a compozitorului Lucian Mețianu. Există un drum, spunea pictorul, de a învinge aparițiile nesemnificative, obositoare și greoaie în materialitatea lor, tocmai coborînd spre existențe cît mai concrete, dar avînd puțința de a le controla. Am avut prilejul să confruntăm cuvintele lui Oc-

tav Grigorescu nu numai cu expresivitatea foarte nuanțată a tablourilor sale, dar și cu jocul contrabasului din *Evoluție '73*, făcut parcă anume pentru a împlini dematerializarea instrumentului greu prin excelență. În mîinile unui virtuoz de talia lui Wolfgang Güttler, care cu tîlc a ascuns instrumentul îndărătul capacului pianului, contrabasul și-a multiplicat existența devenind orchestră. După cum, instabilitatea căutată într-un univers total inedit de sunete ce s-au înrudit spontan și cu peisajul electronic — printr-un joc ingenios de armonici —, am găsit-o convergînd toată către marea unui final în chip de spusă a nespusului, reușindu-i să prefigureze nu o anume melodie, ci însăși ideea de melodie. Cu inestimabilul concurs al lui Wolfgang Güttler, nu e greu de prevăzut locul acestei compoziții într-o antologie a muzicii românești.

Titlul ales de Lucian Mețianu pentru compoziția sa s-ar putea extinde simbolic la destinul concertelor-dezbateri inaugurate anul trecut de Radioteleviziune. Pornite ca o experiență de comunicare cu publicul, ele se conturează azi ca o adevărată școală, una din cele mai frumoase inițiative din care muzica românească nu are decît de cîștigat, cum s-a exprimat muzicologul Viorel Cosma.

O bună primire din partea publicu-

lui vorbitor a avut și *Echo pentru vioară, violoncel, pian și bandă magnetică* de Sorin Vulcu, prezentat în excelente condiții de un grup de studenți de la clasa de muzică de cameră a Conservatorului Ciprian Porumbescu, condusă de profesorul Radu Negreanu, și realizat în colaborare cu inginerul de sunet Traian Ionescu. Aici și-au dat concursul și trei tineri actori. Compoziția a apărut ca un suport sonor dintr-o țesătură de sunete intense și continue, făcut anume ca să dea altă funcție textelor poetei Grete Tartler, adică să ajute să fie pus în evidență învelișul muzical al cuvintelor. Prin asta, muzica lui Sorin Vulcu a reușit să pătrundă adînc în meditația gravă a poeziilor. În fine, cum a precizat compozitorul Doru Popovici, punînd obișnuita sa competență și bun simț în prezentarea acestui concert, din aceste manifestări Radioteleviziunea a dorit să excludă în primul rînd exclusivismul și să fie atentă numai la valoarea artistică a muzicilor opunînd stilurile și orientările foarte diferite care au îmbogățit peisajul românesc contemporan. În acest spirit a fost binevenit și *Concertul pentru trompetă și orchestră* de Aurel Popa, o compoziție de factură neoclasică, menită să răspundă, cum spunea criticul Alfred Hoffman, cu mijloace moderne imaginii de virtuozitate pentru care a deschis gustul cîndva Franz Liszt. Or, acest gust, compoziția și mai ales extraordinarul trompetist Iancu Văduva, acompaniat de Orchestra de studio a Radioteleviziunii, sub conducerea lui Ludovic Baci, a avut darul să-l satisfacă deplin.

TOT în săptămîna trecută, dintr-o lăudabilă inițiativă a Filarmonicii, s-au strîns pentru o masă rotundă la concertul-coloquiul din Sala mică, un număr însemnat de personalități prestigioase ale culturii noastre, cîntînd în rîndul profesorilor, compozitorilor, poetilor, interpreților și criticilor, ca să dezbată condiția liedului și spre a-i stimula popularitatea. Concertul care a urmat a inclus o selecție de lieduri confruntînd literatura autohtonă cu cea universală și a beneficiat de interpretarea unora din vîrfurile consacrate ale genului.

Între multiplele aspecte interesante aduse în lumină în fața publicului ar fi fost poate util să mai rezulte cu limpezime încă două lucruri: 1) că genurile muzicale, ca produs istoric, se inventează și se sting la vremea lor, și că nici liedul cu pian, gen specific al epocii romantismului, nu face excepție; 2) că virtual avem și un public de lieduri — l-am văzut umplînd bine Ateneul, — dar ca să iasă din țesătura complicată a solicitărilor diurne trebuie să i se facă o mare promisiune.

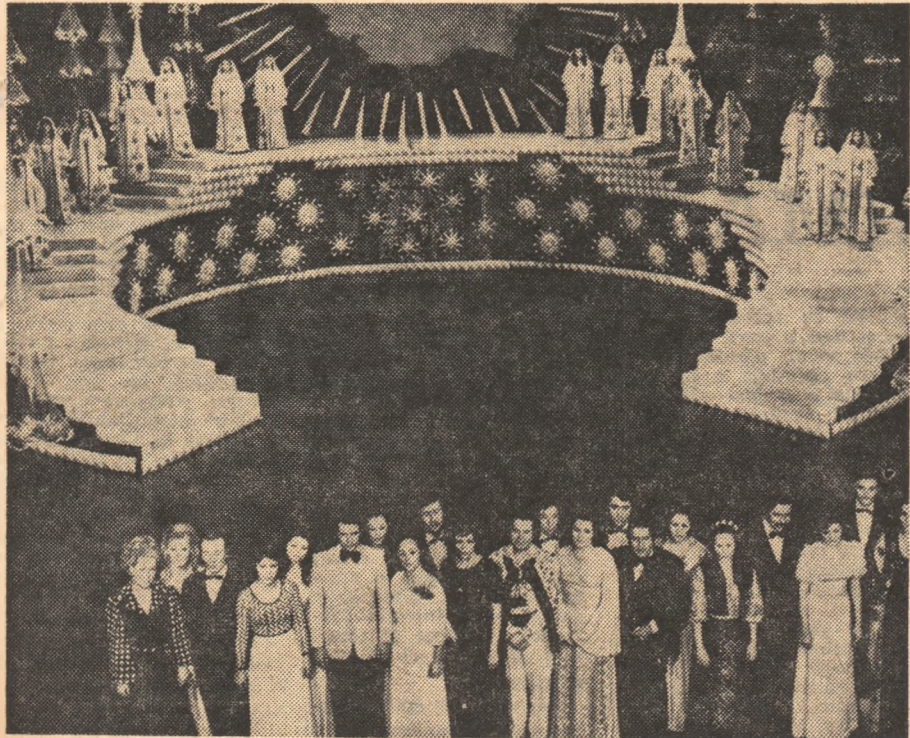
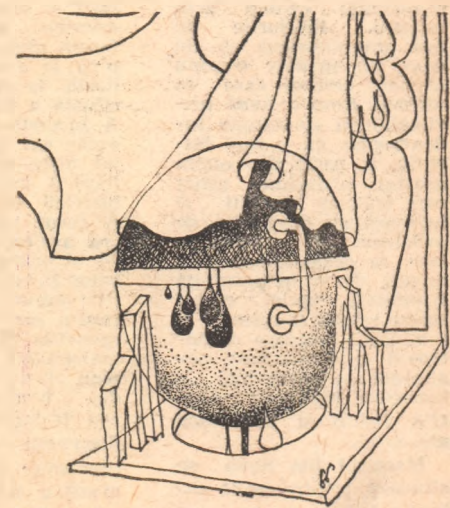
Radu Stan

Quartetul „Academica”

CITEAM nu de mult într-o publicație străină clasamentul (trăim doar într-o epocă sportivă!) premiilor internaționale obținute în anul 1972. Ei bine, poziția fruntașă a României era flatantă, numărul mare de titluri cîștigate în dificile confruntări de tinerii artiști români fiind o confirmare a înaltului nivel al actualei arte interpretative din țară. Un fapt care nu poate decît bucura. În timp ce cunoașterea de către publicul nostru rămîne uneori insuficientă. Cred că într-o astfel de situație ciudată (să o calificăm așa din lipsa unui termen mai oportun) este și Quartetul de corzi „Academica”, înființat în 1970. În numai cei trei ani de activitate, excelenta formație patronată de Conservatorul bucureștean a cîștigat două valoroase premii II la concursuri foarte pretențioase (Liège, 1972 și München, 1973 — aici nu s-a acordat premiul I), demonstrînd calități ce o situează către vîrfurile ierarhiei formațiilor de acest gen din țară și, aș îndrăzni să afirm, chiar și pe plan mondial: fiecare membru al ansamblului (Mariana Sirbu și Angela Gavrilă — violoniste, Constantin Zanidache — violă, și Mihai Dăncilă — violoncel) este un foarte bun instrumentist iar toți la un loc — și aici se află rara lor calitate — formează un bloc unitar interpretativ. Formația este în același timp inteligentă, muzicală, omogenă, receptivă la cele mai diverse solicitări stilistice: probă elocventă — repertoriul larg ce parcurge clasicismul, romantismul, epoca modernă, creația românească. Fiecare lucrare își regăsește în interpretarea „Academiceii” coordonatele definitorii, restituirea interpretativă nefiînd însă muzeală, „obiectivă”, ci plină de o pulsație vitală lăuntrică. Revenind la cele ce spunem, iată că Quartetul „Academica” solicitat anual în multe țări cu tradiții muzicale solide (Belgia, R.F. Germania, Italia, Spania ș.a.), abia a vizitat cîteva orașe în România, abia susține cîteva concerte, în ciuda eforturilor publicitare ale Conservatorului. Concertul prezentat recent a constituit o mostră elocventă: un program divers, remarcabil interpretat (Beethoven, Enescu, Debussy), o sală pe jumătate goală, afișe (cîteva!) doar în Conservator, nici un anunț în vreun cotidian bucureștean. Este într-adevăr păcat că nu ne cunoaștem marile valori și că nu profităm de ele. Scriu prezentele rînduri cu ferma convingere că ne aflăm în fața unui ansamblu cameral cu cele mai mari perspective muzicale. Încă un amănunt: primul disc al formației va fi realizat anul acesta în R.F. Germania.

Dan Buciu

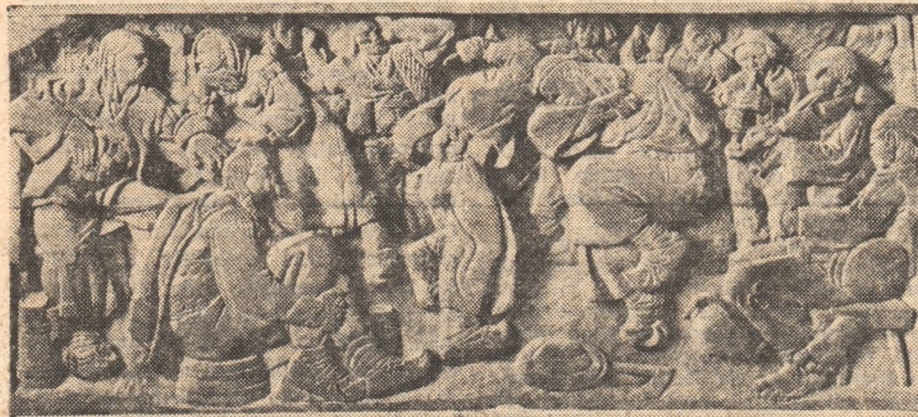

Moment din programul de revelion ce va fi prezentat la Televiziune: soliștii de muzică populară și ușoară își înmănușiază, sub harța țării, glasurile

PREMATUR pentru concluzii cu valoare de generalizare, momentul sfârșitului de an poate constitui, în orice caz, un prilej de însușire a fenomenelor concrete și de grupare a lor în raport de câteva coordonate ușor de sesizat, furnizându-ne un succint dar exact diagnostic al activității artistilor noștri plastici în acest 1973 atât de generos în semnificații.

Se interferează organic, atingând punctul osmozei, momente istorice și de viață al căror sens și ecou se înscriu pe axa ascendentă a dezvoltării noastre, cu faptul artistic implicit, generat și stimulat de trăirea activă într-un context aflat în permanentă deplasare dialectică. Relația aceasta, complexă și în orice caz mult mai nuanțată decât apare ea din ideea schițată, implică prezența lucidă, activă, angajată și responsabilă a tuturor artiștilor în câmpul activităților ideologice și spirituale. Ea presupune participarea unor elemente din care, inerent, se compune orice creație în acest domeniu, astfel încât a discuta — fie și rezumând — fenomenul artelor plastice înseamnă a porni de la realitatea existenței unor valori estetice, etice, umane, sociale și politice. Conținute implicit sau expuse explicit, aceste valori s-au transformat în coordonate specifice artei noastre, ne-am obișnuit cu ele și adeseori nici nu le mai disociem astfel în discuții, pentru că au devenit un patrimoniu firesc și caracteristic. Din acest unghi, al angajării, manifestările din anul ce a trecut poartă amprenta unei atitudini ferme, fie că este vorba despre o exprimare deschisă, directă a mesajului, fie că se utilizează formule metaforice, simboluri sau chiar variațiuni subiective cu forță de comunicare.

Dacă expozițiile colective au adus în atenția publicului o tematică precisă, generoasă, legată de evenimente cu rezonanță unică în istoria noastră — cea închinată evenimentelor anului 1933 sau cea dedicată anului revoluționar 1848, prilej pentru o entuziastă reîntâlnire cu conducătorul statului nostru —, multe expoziții de grup sau personale au relevat aceleași preocupări, în limite stilistice extrem de largi, punând adeseori constituții premisa unei discuții teoretice. Ne referim, firește, la expozițiile bune (ne gândim în primul rând la retrospectivile H.H. Cantargi, Geza Vida, Vasile Kazar, Ion Irimescu) pentru că, spre nemulțumirea noastră, a celor ce formăm totalitatea denumită „public” au abundat în acest an expozițiile căldute, adeseori sub-mediocre. Am putea reproșa, și nu organizatorilor în mod special, o prea mare „indulgență” în acordarea girului moral celor ce doresc să expună, o triere deficitară a producției

Vida Géza: „Sărbătoare”

artistice. Fenomenul poate fi eventual explicat prin absența unor personalități (există câteva nume, maestri sau consacrați, a căror „personală” o mai așteptăm încă), dar și prin numărul mic de lucrări pe care, în general, artiștii îl pot prezenta pentru o expunere. Lucrul acesta este valabil mai ales pentru pictori și sculptori (expoziții cu 5—6 lucrări), dar aceștia din urmă ar avea scuza volumului de muncă fizică necesar și a procurării materialului. Alte genuri în schimb — grafica și ceramica — au cunoscut o activitate mult mai intensă, aflată „la concurență” cu tapiseria, confirmând dezvoltarea din ultimii ani.

De altfel, Trienala Artelor Decorative ne-a furnizat câteva argumente concrete. Cristalizarea unei gândiri originale în ceramică și tapiserie ni se pare un punct cristizat, iar ieșirea citorva „sticlari” din canoanele genului, ca și orientarea altora către soluții de „industrial design”, atestă o reconsiderare de esență a noțiunilor prăfuite legate de această tehnică. Totodată, însă, ne-am putut convinge de prezența unui fel de „manierism”, adeseori epigonic sau doar snob, în vehicularea repertoriului de forme și în abuzul de „soluții spațiale” hibride și mimetice, cazul tapiseriei pândind să sublinieze tendința hipertrofierii unor poncife, cindva inedite.

Grafica ne-a prilejuit reale satisfacții în formula sa „clasică”, propunându-ne și soluții de montaj ambiental originale, atingând un grad de profesionalizare cel puțin remarcabil. Dar — căci există și aici un „dar”, ceva mai vechi și persistent — fetișizarea genului „de șevalet”, rotindu-se cam în jurul acelorasi elemente vetuste de repertoriu simbolic și de tehnică, relansarea ca inedite a unor soluții „de familie” limitează posibilitatea inven-

Ion Irimescu: „Muzica”

ției și blochează câmpul investigațiilor. Sint handicape, de asemenea, alte aspecte „minore” ale genului, în fond utile, moderne și active, în ciuda caracterului lor — hai să-i spunem — utilitar: afișul, bunul și necesarul afiș, care atrage și educă ochiul, ilustrația de carte, ambalajul etc. Problemele sint mai vechi și ele se leagă de prac-

tici dar și de concepții, cerându-și soluționarea.

Am putut desprinde, de asemeni, încercarea de a rezolva la modul ideal problema tinerilor din cadrul U.A.P., membri sau nu, oferindu-le o șansă pentru ieșirea din anonimat. Existând niște burse binevenite, pentru tinerii absolvenți talentați, s-a încercat și organizarea unei expoziții cu lucrările lor. Bunăvoință a existat inițial, dar manifestarea a trecut neobservată. A fost ceva formal, fără publicitate, fără amploare, într-un spațiu inert sub aspectul contactului cu publicul. Și imediat ne vine în minte încercarea ce s-a făcut în aceeași sală — utilizăm trecutul pentru că ea a eșuat de la prima ediție, deși a continuat fizic cu multă ambiție și consecvență — a acel Atelier 35. Menit să devină o modalitate de afirmare a tinerilor artiști, dar și un „barometru” al preocupărilor celor mai actuale, deci semnificative pentru orientarea căutărilor și preocupărilor în direcția unor noi elemente de limbaj plastic, acest Atelier și-a propus și un program critic — sau teoretic — confuz exprimat și delimitat, greu de realizat, deși nu imposibil, și — credem — operind adeseori aleatoriu și procustian. Au fost câteva manifestări interesante, dar înconsecvența programului și cea a selecției, ca și amplasarea sălii ce trebuia respinsă din elementare motive de publicitate, au diluat eficiența relației artist-public și, implicit, pe cea a expunerii. Continuând ideea legată de „inovatiile” în materie de expunere, se cuvine să semnalăm și să salutăm inițiativa organizării altui „punct seismografic”: Galeria nouă, gândită ca o posibilitate de a prezenta succint, pe orizontala fenomenului plastic, tendințe, preocupări, stiluri, perspective. Dar limitată ca acces în fond și ea în afara circuitului public, Galeria rămâne un subiect de dispute „în familie”, utilă teoreticienilor și criticilor, dar și confrunțărilor dintre personalități și generații. În fond, această punere în paralel a creației curente constituie un element dinamic, de reală valoare pentru încercarea de a izola contribuțiile autentice, menite să schimbe sensul fenomenului artistic sau să-l amelioreze, de soluțiile comode, mediocre și inonerante.

Oricum, anul ce s-a scurs a demonstrat viabilitatea sistemului nostru de gândire artistică, a sistemului care stimulează creația, a confirmat existența unor personalități certe și a altora în devenire, iar lucrările Conferinței Naționale a U.A.P., ca și distincțiile acordate unor artiști plastici confirmă această realitate. Ceea ce înseamnă foarte mult și obligă în același timp

Virgil Mocanu

ION SIMA

LA 19 decembrie 1973, pictorul Ion Sima a împlinit șaptezeci și cinci de ani. Fapt ce înscamnă, fără îndoială, un eveniment remarcabil pentru arta noastră. Rîndurile de față intenționează să fie doar un modest omagiu al unui scriitor care în ultimul timp a avut privilegiul să contemple îndepărtate, cu o rară bucurie, o parte din opera acestui neobișnuit artist care trăiește la Cluj și lucrează cu obstinație de ardelen, dar cu seninătate, la desăvîrsirea unei creații de o înepuizabilă frumusețe, unde gestul sobru relevă o calmă și luminoasă vigoare sufletească o înșelătoare nealterată a percepției, o încredere totală în rosturile firești și generoase ale artei.

Maestrul Ion Sima se situează printre acele talente fericite care parcă

reinventează fără efort, spre propria lor desfătare, o anumită artă. El a parcurs, descoperindu-se, toate etapele de la imitație și mestesugul bine asimilat, trecind prin forma plenară complexă, pînă la simplitatea stilizată, la decantarea spirituală a liniei și culorii. A început să picteze la șapte ani după ce a primit niște meșteri zugrăvi luteri d'icoane în curtea bisericii din satul natal. A cerut părinților culori „ca acelea” ale meșterilor și primindu-le, a executat înătaț un Crist, înfrînt tabloul al pictorului, tabloul care a scăpat de ravagiile războiului (cînd majoritatea lucrărilor de pînă atunci au căzut pradă bombardamentelor), constituind un interesant document al debutului timpuriu. Întrebindu-l pe maestrul cum consideră acest tablou, mi-a răs-

puns cu umorul ce-l caracterizează: „Nici acum nu l-aș face mai bine”. Dacă nu l-ar face mai bine, l-ar face altfel, desigur, și asta e important. Și acest altfel semnifică tot ceea ce, la un puternic talent nativ, a adăugat experiența artistică și de viață, strădania îndelungă și treptată, mereu nemărturisită, de a deveni cit mai constitent de propriile-i hăruri, dar și de tendințele ce le mai întine care puteau să-i definească personalitatea și o fizionomie originală. Ivit „în mijlocul unor priveliști încântătoare, liniștite și blînde”, într-un pasnic mediu patriarhal, pictorul a rămas un îndrăgostit de natură, de toate lu-

crurile ce amintesc de ea și dau o aură de puritate vieții omului. Calitatea esențială a picturii sale e tocmai această vibrație permanentă, plină de căldură și suavitate, față de tot ce îl înconjoară cu sugestiile unei frumuseți ataseate, învăluitoare. I-a plăcut întotdeauna ca tablourile lui „să meargă la inimă”, să producă surpriza unei emoții fericite, să încine și să cucerească nu numai privirea ci întreaga suflet. Și acest lucru i-a reușit deplin în majoritatea lucrărilor, și ele sînt numeroase și vrednice de o deosebită atenție. Dar voind să cîștige în m. privitorului, n-a fost tentat să facă asta oricum, adică ce-

dind unor procedee de eșec momentan, însă de minimă rezistență. Dimpotrivă. Conștiința sa artistică s-a dovedit mereu trează, a evoluat neconștient spre exigențe din ce în ce mai dificile, atingînd în perioada din urmă un punct de înaltă acuitate, cînd mijloacele picturale au ajuns la o simplitate și o finețe de execuție ce amintesc de rafinamentul pictorilor din Orientul îndepărtat. Dar uimirea stăpînire a uneltelor — această măiestrie a limbajului sugestiv și epurat — a fost menținută mereu în slujba acelorasi admirabile calități care întrec în farmecul delicat și totuși plin de fermitate al lucrărilor sale.

Aș vrea să mai precizez ceva și anume că ar fi greșit să se creadă că maestrul Ion Sima e doar un excelent pictor al flo-

rilor. Peisajul, compoziția, portretul, natura moartă sînt tot atîtea modalități ce pun în lumină, cu egală strălucire, marele său lirism, marea sa pasiune pentru „grăul” viu și convingător al culorilor. Artistul clujean e o personalitate bogată, multiplă, un om pentru care viața conștientă e o sursă incopuizabilă de frumusețe și înțelegere sau crez etic și estetic se concentrează în nevoia de a pune într-o lumină cit mai favorabilă elementele aceleiași frumuseți, marea lor discreție ce luminează sufletul și îl face mai bun. „Ion Sima — scria cîndva cu emoție Eugen Schileru — modulează mereu cîntecul de cloșerie a vieții, a bucuriilor ei simple, a luminii din natură și din conștiință”.

Victor FELEA

POEȚI TINERI CÎNTĂ PATRIA

Atelier
literar

ZIUA REPUBLICII prilejuiește, ca în fiecare an, poezilor – așadar și tinerilor ucenici, mai noi și mai vechi, ai „Atelierului literar” – o clipă sărbătorească de simțire patriotică. Reunim, în pagina de față, cele mai reușite roade ale acestei clipe sărbătorești, trimise de corespondenții și colaboratorii „Atelierului literar”.

INDEX

Noaptea cîntecului

Cel care noapte de noapte
desfundă din urechile lumii
nitire întregi de privighetori
s-a dezvățat să mai spere
și totuși subțiat și înspăimîntat
se trage și hohotește cele văzute
într-o lebăda văduvită de cîntec
pînă cînd lîngă buzele sale
tăcerea își lasă podul de aur
și încep lucrările în ocna din lacrimă
și totuși vine o noapte născătoare de cîntec
cînd păsările își incuviințează cuiburile
în arsele tuburi de orgă
și ca și cum și-ar fi iubit destinul
cu două stele deodată
nașterea poetului se întîmplă
pe un continent de pămînt
într-o astfel de noapte
din coapsa murmurîndă a rîului
într-un tîrziu se vor alege
apele moi ale zorilor
cum alege poetul din somnul planetei
clopotele cu ugere pline de cîntec
să le închine patriei sale.

Patrel BERCEANU

Linii

Involuntar
mîinile mele pipăie
pe dunga Cerului
haina aspră a
drumului de siliciu
cînd vin stelele
de pe Piatra Craiului
odată cu
roua țării dragi

Rodica MARCU

Zodiac pentru un poet

Casa inimii tale este POESIA.
Aici prind a se înfășura pe trupul tău
hieratice vîlăstare de dor : aici depărtarea
are gust de ambrozie și firea-ți purtată
de curcubeie însuflețește Necunoscutul.
Zborul săgeții este poem și unde cade
bucată din tine rămîne și nimeni nu
măare.
Doar tu, de la un timp, vei împînzi
pămîntul cu oaze de iubire și scrișnet,
iar cînd te vei căuta, ocean de oameni
vei fi.
Copiii se vor juca prin hățișul pletelor
tale și vor adormi legănați de
mugetul baladesc al vîntului, fratele
tău de cruce și vrednic tănuitor al
mormintului tău.

Casa poeziei tale este VIAȚA.
Parte din parte ești și în rînd cu
mitice turme vei paște pășuni neîmblînzite.
Sărutul cerului cu pămîntul va încinge
fruntea ta arvunită lumii. Și eretic,
ca orice copil, vei întreba lucrurile de ce sînt
cum sînt și le vei huli osteneala vremelnică.
Te vor chema la nunți să le fereci
viitorul cu urări și vei da nume, pe
măsură pruncilor.
Imensitatea îți va fi piatră de căpătii
și cai albi îți vor purta virtutea ca
pe-o ofrandă.

Casa vieții tale este ȚARA.
Locul nașterii tale va cînta pe strămoși
și va fi iubit de strănepoți.
Stejarii te vor înmiresma a bărbăție,
plopii îți vor depărta șoaptele de pe buze
iar brazil te vor răscumpăra morții.

Pămîntul îți va bătători palmele și
vînjasele-ți mîni vor desmierda veșnicia.
Seara vei asculta gecmătul caierului
și împreună cu femeia ta vei descâlci
roze de vis.
Suvită în MAREA FLACARĂ vei arde și
slăvit va fi rodul muncii voastre.
Ecoul îți va vesti umbletul
pe cînd tulnicele
vor chema depărtările tălmăcindu-te.

Ioan AARA

De n-ai fi tu

De n-ai fi tu, omule,
Ce-ar face soarele
Pe un drum ca deasupra pustiei,
Unde pietrele își murmură tainele din începuturi
Din ce în ce mai încet,
Din ce în ce mai monoton
Pînă cînd ațipesc în tăcere ?
De n-ai fi tu, omule,
Să încălzești cu un gest sau o vorbă
Trunchiul copacilor
Cînd seva trebuie să prefacă floarea în fruct
Sau să se transforme în parfum,
Culorile spectrului solar
Și-ar pierde pe rînd numele
Și apele n-ar mai crește spre lumina lunară.
De n-ai fi tu, omule,
Simbure de pămînt în continuă ardere
Spre ce ar mai alerga soarele neobosit
Să imprumute neprevăzutul și statornicia ?

Ioana CIOANCAȘ

A cui aș fi ?

Cum aș putea
smulsa din rădăcini
din rădăcinile mele adînci
să mai spun „eu”
să mai spun „sînt” ?

Ce codri
ce brîuri de munți
să rotească privirea ?

Largul căror cîmpii
să-mi legene gîndu-n mătase ?

Din cerul tuturor
se sprijină blînd
pe dirze vîrfuri de brazi
cea mai frumoasă parte de cer.

În ritmul altui puls,
bratul meu vlăguit,
privirea goală,
pasul fără țintă
s-ar frînge.

O, zarea mea de lumină.
Culoare și Cînt adîncului meu,
a cui aș fi, neogîndită
de ochii tăi, nemărginit albaștri ?

Liliana POPESCU

Acum tăiem lemnele istoriei

Acum, aici, dintre ape,
tăiem lemnele istoriei
adînciti în gînduri și-n topoare.
E o foială ciudată
și mîinile se deschid în așteptare.

Va trebui să notăm
singurul gînd ce bate odată cu apele
și cu pămîntul acestei țări :
– Noi n-am plecat nicăieri,
noi n-am venit de nicăieri.
Sîntem fructul acestui pămînt
și al acestor ape
spălate în sînge
și în oasele transformate în pînze freactice
și în pădurile transformate în zei.

În fiecare tăietură de cazma
este o palmă,
în fiecare tăietură de topor
este un umăr.

Oamenii se adună
în serile cînd taratele lunii apune,
oamenii gîndesc și suferă
Dar, noi astăzi tăiem lemnele istoriei
Noi astăzi tăiem lemnele istoriei
între ape...
Susură pînă departe vălurile
înconjurare de mister
ale existenței.
Marea cea mare,
pămîntul dacic
ne adună la solemnitatea acestui moment.
Tăiem lemnele istoriei
trasăm gîndurile pentru viitor,
cioplim marile statui ale libertății.

poate că unii au uitat de unde au plecat,
poate că mulți sînt mai răi
decît am știut noi
să-i gîndim.
Dar se străvede
lumina unui veac pe care
l-am gîndit întotdeauna.

Pămîntul se trezește în fiecare dimineată.
Filele albe se acoperă cu slove mărunte,
cărările duc mai departe în munți ;
Și noi,

aici,
între ape,
urmăriți de întreaga suflare,
tăiem lemnele istoriei ;

ale unei istorii mai umane !

Cioplim pietrele vremii de mîine.

Ion Alex. ANGHELUȘ

Voroneț

Ronă a pămîntului
Cicatrizată-n icoane sub însemne domnești
de meșter moldav
sorbit de rădăcinile țării de mult
curg tîri în zid
și marea e undeva în trupurile noastre
sînge albastru.

Theodor PURICE

Casă țărănească

– Chiar în cumplitul vuiet al cetății,
în inima înaltei mele patrii,
ca un țaran – odată așezat –
unicul gînd ce mi-a hrănit puterea
de-a îndura cit neamul meu întreg
în fața mea să-i dobindească visul
a fost, în ceas de taină împreună
cu spiritele umbrelor plecate
ce niciodată nu m-au părăsit,
să-nalt o mindră casă țărănească
ferestre largi avînd spre infinit
și-un greiere să-i cînte-a nemurire.

– Și chiar aici, în trepidantul vaior,
netulburat, pămîntul mi-l cultiv.

Noi, meșterul Manole

– Noi ne zidim de vii iubirea în cea mai naltă minăstire
a timpului pierzîndu-și turlele în azurul veșniciei
ca să se afle, să se știe că e aici un tînr meșter
neîntrecut, cu cap de geniu și inimă de omenie.

– Noi nu avem mai sfîntă Chartă decît zămislitoarea trudă
din zorii fragezi ai prunciei pînă-n tîrziu înserare
cînd sub lumina de luceafăr și printre oloile de stele
te vezi plîngînd de bucurie că minăstirea ta răsare,

– Și nu e hoardă s-o dărim, și nu e trăznet s-o lovească,
o demiurgică putere o-rtemeiază și susține,
în nemurirea ei respiră întreaga stirpe românească
precum în fagurul cel dulce nestînsul zumzet de albine.

– Manole meșterul NOI sîntem și minăstirea mult visată
și-naltă turlele-n lumina acelei păci blagoslovite
de unde cîntecul iubirii nu se va stinge niciodată
și dragostea-și va crește puii în toate stelele-nflorite.

Petre VLAD

PAGINI INEDITE DIN

SCRITORUL I. C. Vissarion, inventator al mai multor aparate și născocitor al unuia din primele elicoptere românești brevetate, a trăit tot timpul vieții în satul natal — caz unic în literatura noastră — păstrându-și felul de viață ca al bunilor și străbunilor săi din partea mamei dar năzuindu-se spre civilizație îl făcea să poposească, din vreme în vreme, în Studiourile radiofonice din str. Berthelot. A ilustrat astfel, în mai multe rânduri, emisiunea *Ora satului*, aici simțindu-se în largul său.

La rubrica sa permanentă din revista „Radiofonia”, Cuvintul bunului radiofonist, Felix Aderca a găsit și particularitatea scriitorului Vissarion, explicând ce a determinat aducerea acestuia la microfon în ziua de 7 octombrie 1929: „autorul e unul din no-vestitorii cei mai de seamă, populari, ai literaturii române și de la Ion Creangă n-am cunoscut un spirit rustic mai viu, mai proaspăt, mai autentic românesc. Nenumăratele istorisiri, snoave, totii și întâmplări de țară publicate în bună parte, sînt nu numai un material de literatură, dar și un tezaur de documente asupra vieții și mentalității țărânului român, redade de o minte nealterată de civilizația noastră cărturărească. I. C. Vissarion rămîne, pentru programele de difuziune la sate, un colaborator fără pereche”.

Se păstrează cele mai multe din conferințele sale, în frunte cu cea explicativă, pentru auditorii satelor, despre ce este radio-difuziunea și chiar televiziunea. Este de remarcă oralitatea convorbirilor sale, ca ale unui povestitor de sezoane: „Vă rog să-mi dați ascultare să stăm puțin de vorbă la... radio. Eu să zic d-aici ce-o zice, iar dv. să ascultați d-acolo, dar ce-ți răspunde dv. de p-acolo, eu să n-aur deloc d-aici. Dar bucurați-vă, n-o să fie mereu așa. O să vie vremea curind-curind cînd aparatele d-aici și cele de p-acolo or avea niste... radio-vizoare — ca să nu le zic tele-vizoare, fiindcă tele înseamnă distantă și cuvîntul s-ar traduce prin sîrmă, ceea ce nu e cazul: deci radio-vizoare, prin mijlocirea cărora ne-om vedea cu totii. Ba atunci o să puteți face și ntrebări și o să primiți și răspunsuri”.

Extraordinară această previziune din anul 1929, cînd radiofonia românească abia era la începuturi, la televiziunea încă nu trecuse de faza de laborator!

Celelalte conferințe dezbăteau probleme sociale de o importanță primordială pentru viața satului: Cînstea și munca în cooperarea sătească, Proprietate, egalitate, libertate etc. Dar Vissarion a ținut să și teoretizeze problema umorului în conferința *Umorul țărânului român* (12 noiembrie 1929), urmată de o suită de *Snoave populare* (în 1930), răspîndite „pe șleau”, pentru a discreți frunțile.

După Eliberare, colaborează o singură dată la Radio, la 23 ianuarie 1947 citindu-și povestirea *Butică, mamă, Butică*.

PASTOREL TEODOREANU s-a prezentat la microfon într-o triplă ipostază: ca poet, prozator și esecist. Pentru prima dată a fost invitat în studiouri la 23 aprilie 1931 cînd a făcut — așa cum consemnează programele vremii — „lecturi din versuri”. Înainte de aceasta însă, a fost prezentată comedia sa *V-a sosit numirea*, la 3 octombrie 1930, în regia lui Ion Sahighian.

Mai mult decît participarea directă la emisiuni, consemnăm interpretarea prozei umoristice și a epigramei în cadrul rubricilor *Ora veselă* și *Ora satului*. În calitate de conferențiar este anunțat cu subiecte ca: *Grădinile de vară ale Bucureștilor*, *Cîteva cuvinte despre telefonul automat* (cu ocazia dării în folosință a Centralei de la Iași, la 21 decembrie 1936), *Ziua cărții*, *Podgoriile*, dar textele acestora nu se păstrează. În schimb, Arhiva Radio-difuziunii deține eseurile: *Mahalaua*, *Activitatea culturală a momentului*, *Intre estetic și comercial*, *Poezia umoristică* și interviul *De vorbă cu N. N. Condesescu*.

Poezia umoristică este un elogiu adus lui G. Topârceanu, văzut ca poet liric de acută sensibilitatea și umorist fără egal.

ALCĂTUIND, împreună cu George Zarafu, ediția de *Scrieri* a lui Cincinat Pavelescu, apărută la Editura Minerva în anul 1972, am adunat numeros material care s-a mărit și după ce volumul a ajuns în minile unor cititori. Vechi prieteni ai epigramistului. Versuri și epigrame în limbile română și franceză, articole, dar mai ales scrisori, multe scrisori, vor putea forma, cîndva, un volum de inedite. Pînă atunci, oferim iubitorilor scrisului lui Cincinat cîteva epigrame și versurile intitulate *Pe albumul Rodicăi Gârleanu*.

Victor Crăciun

EPIGRAME de CINCINAT PAVELESCU

Magistratului Stircea

Că Stircea-i nul și secătura
O știu chiar cei care-l votează,
Dar astfel e-n magistratură:
Unii muncesc alții... avansează.

De rău...

De rău la toți vorbești de mine,
Cînd te vorbesc mereu de bine.
Dar ce năpaste, scumpul meu:
Nu ești crezut nici tu, nici eu.

Unui fabricant de lame

Amicul Pierre cînd imi trimite
Un stoc de excelente lame,
Se-ntreabă: „Sînt mai ascuțite
Oare a tale epigrame?”

Lui Șt. O. Iosif
(după ce Natalia Negru se căsătorise cu D. Anghel)

Fănică dragă, tine-ți firea
Și-alungă orice supărare!
Căci diferența nu-i prea mare
Ea va semna Natalia MIREA.

Pe albumul...

Tîrziu, în orele deșarte,
Cînd vei citi, subț un sonet,
Modestul-mi nume de poet,
Să-ți pice-o lacrimă pe carte.
Căci, vai!, din opera-mi uitată
Atît s-o ști în viitor:
C-am fost prieten cu-al tău tată
Și veșnicu-i admirator!

I. C. VISSARION

Snoava cea mai bună

FARA îndoială, umorul a existat de cînd omul trăia în trib; nu e deci nici un fel de invenție americană sau engleză, dar definiția lui cea dintîi au făcut-o popoarele mai din-spre nord și mai mult englezii; însă, după definiția dată umorului, definiție scoasă din studiul operelor literare ale nordicilor, noi, popoarele greco-latine sau mediteraniene, n-am încăpea. Nu s-ar putea vorbi despre umorul românesc ori despre umorul țărânului român. Noțiunea asta nouă de umor (humor) și umoristic (humoristic) ni se impune însă și nouă și trebuie ca acest cuvînt să-l încetățenim în limbă, să-i facem o definiție mai largă, care să cuprindă unele manifestări nu numai ale popoarelor de la nord, ci și pe ale popoarelor care trăiesc în climate temperate și în climate fierbinți ale pămîntului.

Mai înainte, humor și umori se numeau, în medicină, substanțele subțiri și fluide care făceau umezeală corpurilor vii, cum ar fi limfa, bila etc., iar humorist se considera acel om ursuz, scurt la vorbă, posac, cu care-ți era silă să trăiești la un loc.

Legea fatală a evoluției s-a aplicat însă și acestui cuvînt. De la înțelesul acesta medical, el a evoluat la înțelesul operelor literare de astăzi și la felul unora de a vorbi și a făptui. Dacă nordicul, fie englez, scandinav sau american, înțelege prin umorist numai pe omul care scrie ori ride cu nuanță de amărăciune, care înțeapă sau înjunghie în scrisul, ori în vorba lui zîmbitoare, ori care își acoperă lacrimile cu glume sau cu contraste, scriind sau vorbind așa, cîteodată, noi, popoarele mediteraniene, trebuie să înțelegem mai mult, să lărgim înțelesul cuvîntului humor și humorist. Adică să-i desăvîrșim evoluția și să-l primim cu un nou înțeles, mai larg și mai general, între cuvintele limbii noastre. [...]

Definiția simplă, scurtă și generală a umorului, eu o dau astfel: Umor înseamnă felul special al fiecărui om și

popor de a ride sau de a face pe alții să ridă ori numai de a-i face să-și uite pentru moment durerile, supărările și să se mai învelesească; iar fiziologic, înseamnă o schimbare bruscă de direcție a energiei nervoase ce era în descărcare. Umor înseamnă, dar, atît mîmica, atît gestul, atît vorba, cit și scrisul, cit și unele fapte prin care un om poate produce în alții o descăteșire a frunții, începînd de la zîmbet și sfîrșind cu risul vesel, cu hohot sau cu lacrimi; iar umorist se poate numi acela care, din realitățile vieții, observă mai bine contrastele, poznele, cu un cuvînt, caracteristicile ce formează domeniul umorului.

În cuprinsul acestei definiții generale putem face să locuiască, ca acasă, toate scînteierile de spirit cum ar fi: anecdota, gluma, calamburul, jocul de cuvinte, pozna, ironia sau batjocura subțire, hazul, snoava, comicul și tot ce poate stîrni zîmbetul, risul vesel, ori chiar numai risul simplu, — toate acestea formînd marea familie a umorului.

Snoava cea bună este o filosofie; este ca un fruct dulce, mirositor, dar atît de plin de saț, că ține de foame o viață. Despre felul acesta de mîncare... sufletească, nu se mai poate zice ca de mîncările care hrănesc trupul: „mă-nîncă, mă-nîncă, să nu te mai auz miine-poi-mîne că iar ți-e foame!” [...]

În privința manifestărilor noastre sufletești, se vor observa deosebiri impuse nu numai de ereditatea noastră fiziologică, dar și de cultura noastră și de influența mediului fizic, climateric și moral în care trăim. Și aceste deosebiri, dacă se observă de la om la om, cu atît mai mult se observă de la popor la popor. [...]

Muzica lor se deosebește la fel. Basmele, chiar, poartă ștampila caracterului sau firii impuse de climă. Basmele lui Andersen, frații Grimm etc. nu sînt așa de pline de imaginație ca acelea ale orientalilor sau mediteraniilor, cum sînt cele strînse în *Halima*.

Și în felul de a ride sau de a-și manifesta comportamentul acesta al sufletului omenesc, numit umor, — este iar o deosebire mare. Mediteranienii sau gintele greco-latine rîd cu hohot, pe cînd cei scîldați în Marea Nordului ar zîmbi numai. Mediteranienii pot ride deschis, ris pentru ris, ridem ca să ridem, chiar așa, și fără motiv, pentru că în ochii și în fața noastră ride mai mult și soarele! Umorul unora, față de al altora, va avea, dar, mari deosebiri: al nordicilor va fi produs al gîndului, pe cînd al celorlalți, al simțirii.

Cîteva exemple:

Într-un oraș din America apăsătoare o gazetă locală. Un locuitor făcea pe gazetarul. Se îmbolnăvește pastorul Iones, iar gazetarul, fiindcă preotul era iubit de toți în oraș, hai să-i publice și lui buletinul medical.

— Ora 10 a.m. — Preotul Iones e încă rău.

— Ora 11 a.m. — Preotul Iones a avut un leșin.

— Ora 12,30 p.m. — Preotul Iones a avut o ușoară recîstigă de forțe.

— 14,15 p.m. — Familia preotului Iones a fost înștiințată.

— 15,10 p.m. — Preotul Iones a murit și s-a dus la cer.

După amiază, un volajor comercial văzu buletinele, scoase și el condeiul, scris o hîrtie și o lipi pe geam:

— 16,10 p.m. — Mare agitație în cer: preotul Iones n-a sosit încă.

Om, citind, zîmbește și gîndește: O fi fost el preotul bun pentru pămînt, dar oare pentru cer cum o fi fost?

Umorul acesta provoacă zîmbire și gînd.

Alt exemplu, englezesc:

— A reușit fiul dumitale la examenul de profesor?

— Cum era să reușească, dragă... L-a întrebat de lucruri care s-au întîmplat înainte de nașterea lui.

Zîmbești și gîndești. Ce ignorant era fiul, dar cit de mult îl întrecea tatăl!

Rusia a avut un foarte mare scriitor umorist, pe Anton Cehov. Iată o povestire din el, dată cit de pe scurt cu putință.

O femeiușcă, din cele „cam așa”, iese dintr-un spital slabă, fără haine bune și numai cu două ruble în buzunar. Era toamnă și se aștepta ninsoarea. Mergînd fără să știe unde, se gîdea:

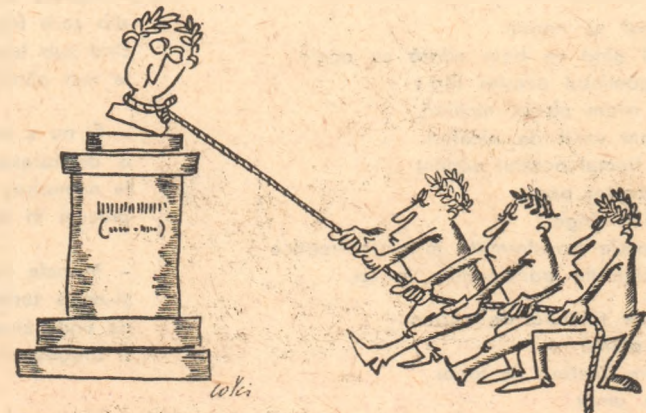
— Pînă miine seară rublele se cheltuiesc... Trebuie să agăț pe vreun prieten, pe vreun cunoscut sau pe vreun trecător și să-mi dea bani. Ce să fac eu fără pantofi roșii, fără șal, fără haine și fără căciuliță...

Și merge pe stradă, și caută, și zîmbește în dreapta și-n stînga; dar prieteni să întîlnească — nici unul; cunoscuți — nici unul; iar trecătorii o vedeau slabă și sărăcăcios îmbrăcată și-și vedeau de drum.

Spre seară, obosită de atîta umblet, era disperată. Citește o firmă de dentist cunoscut.

— Ah!... la asta mă duc, mi-e prieten... Mă cunoaște! I-am turnat în cap și-un pahar de șampanie. Îi cer 50 de ruble și gata. Schimb miine hainele proaste. Mă-nînc bine astă seară!

Întră la el și e poftită de servitoare în salon. Așteaptă. Îi vine rîndul. Întră în cabinetul de operații. Dentistul nu e singur însă, e cu un ajutor și

Desen de Oct. Covaș

LITERATURA UMORISTICA

PĂSTOREL TEODOREANU

Cîntăreț pe două strune – domnul Topîrceanu

Nevăzut auditoriu,

Dacă o serie de conferențieri străluciți n-au putut vorbi în această săptămînă – numită săptămîna poeziei – despre toți poeții, nu mi se poate pretinde mie, ca în sfertul de oră consacrat umorului, să vorbesc despre toți umoriștii.

Chiar de ar fi să mă mărginesc a vorbi numai de umorul exprimat în versuri, și dacă n-aș cita decît un singur vers din fiecare umorist al nostru, fără să mai amintesc de umorul popular, și încă timpul ar fi cu mult neîndeplinit.

De aceea, cu voia dumneavoastră, voi transforma sfertul de oră al umoriștilor într-un sfert de oră al umoristului, vorbindu-vă de cel mai autentic poet umorist contemporan, de George Topîrceanu.

Anatole France scrie undeva, în La vie littéraire, dacă nu mă înșel, chiar în prefața primului volum, că un critic sincer n-ar trebui să spună niciodată: „Vă voi vorbi de Dante, de Virgil, sau de Homer, ci, vă voi vorbi de mine, apropo de Dante, de Virgil, sau de Homer”.

Cu toate că, dacă nu cumva tocmai pentru că, vorbind de dl. Topîrceanu, îmi e lesne să fiu sincer, de astă dată mă voi abate de la acest sfat malițios. Îmi va fi cu atît mai ușor cu cît nu sînt critic. Deci, apropo de dl. Topîrceanu, îmi voi permite să vă vorbesc chiar despre dl. Topîrceanu, și numai despre dl. Topîrceanu.

E inutil să adaug că înțeleg prin dl. Topîrceanu literatura domniei-sale.

Atît dl. Ibrăileanu, cît și dl. Ralea, cît și acum în urmă dl. Călinescu, au scris despre opera d-lui Topîrceanu articole după care e greu să faci altceva decît să reiei cu: „alte mini aceași gamă”.

Cum, pe de altă parte, sînt sigur că atît versurile d-lui Topîrceanu, cît și comentariile pe care le-au provocat vînt bîne cunoscute, nu-mi rămîine decît să-mi reduc contribuția la cîteva sumare și modeste observații personale.

La apariția d-lui Topîrceanu în literatura română, toată lumea a fost de acord că domnia-sa e un om inteligent. Cu toate acestea, d-sa s-a impus în aceeași măsură și-n același timp și ca poet liric, și ca umorist. Aceasta nu e singura dovadă că umorul nu e nici sentiment, cum zic unii, nici inteligență, cum zic alții (între care și dl. Topîrceanu, de altfel), ci numai amindouă la un loc, într-o proporție care scapă formulei și analizei de laborator.

Dacă ar fi să ne exprimăm științific, am putea scrie, pentru o mai ușoară reținere a elevilor: umor = inteligență + sentiment, dar mai departe nu putem merge, căci nu avem aparat să înregistreze cu precizie dacă, pus în formulă, umorul ar fi: inteligență 3 și sentiment 4, așa cum știm sigur că apa e H₂O.

Cu toate acestea, fenomenul Topîrceanu a produs nedumerirea unei anumite critice, care nu-l putea clasa, și indignarea domnilor poeți, care nu-l puteau pricepe.

Fapta literară a d-lui Topîrceanu zdruncina teorii bine verificate, și se punea de-a curmezișul unor străvechi superstiții și prejudecăți. În adevăr, de cînd e rotund pămîntul, și poate chiar mai dinainte, nimeni nu i-a obligat pe domnii poeți să fie inteligenți. E drept însă că nici nu i-a oprit.

Gîndiți-vă, totuși, cît de lungă trebuie să fie acolo, la poarta iadului, coloana proștilor, care au precupțit ve-

curile cu versuri plăcute și dulci auzului contemporan.

Desigur, că asta și nu altceva, l-a făcut pe Laclos să exclame: „On peut citer de mauvais vers, lorsqu'ils sont d'un grand poète”.

Majoritatea antologiilor, știm cu toții, au practicat sistemul și înainte de Laclos. Ei bine, dl. Topîrceanu, profitînd de faptul că popreală nu-l, și-a luat inima-n dinți și toc în mîină, permițîndu-și să nu se timpească atunci cînd scrie în versuri. Gestul a făcut scandal. Ca orice inovație, părea deplasat. Și am asistat atunci la spectacolul nostim de tot al prostiei, ironizîndul nostim de tot al prostiei.

— Dar ce crede el, Topîrceanu, — ziceau pletoși trubaduri, — că poezia se scrie cu capul?

Dl. Topîrceanu nu s-a grăbit să răspundă, dar a dovedit că se poate și așa. Căci, în definitiv, inteligența singură nu poate promova versurile cîntărețului, fie el și Maupassant sau Jules Lemaitre, dar în nici un caz nu poate constitui un capitis deminutio, mai ales cînd e dublată de un vădit talent poetic, cum e în cazul nostru. Faptul că poezia d-lui Topîrceanu s-a răspîndit în lung și-n lat, făcînd din domnia-sa unul din cei mai gustati poeți ai noștri, stă mărturie de fiecare clipă că domnia-sa n-a scris numai cu inteligență.

Inteligența a jucat în arta domniei-sale rolul pe care-l joacă surdina în interpretarea unei partituri la clavier sau alt instrument. Aplicarea pedalei e un procedeu necesar, reclamat de economia compoziției înseși. E un gest voit. E un gest conștient. Dl. Topîrceanu are o predilecție constantă pentru bucățile în care pedala intervine des. Nici un vers semnat de Topîrceanu nu e scris fără știrea Minervei.

G. Topîrceanu —
portret de Ligia Macovei

Pe fiecare din aceste petițiuni cu timbru pe ritm și rimă, prin care poetul solicită atenția posterității, severa zeită a înțelepciunii a scris cu mîna ei diafană: Se aprobă. Dl. Ralea scrie în judiciosul său articol că proza d-lui Topîrceanu îl face să se gîndească la Jules Laforgue. Și oe mine. Trebuie să adaug numai că, dacă e adevărat că ambii poeți seamănă în ceea ce privește structura lor sufletească, opera lor nu seamănă deloc. Dar, ca și Laforgue, dl. Topîrceanu e un cîntăreț pe două strune. Melodia își urmează lină cursul pe una din ele. Dar cînd e gata s-o ia razna, amenințînd struna să plesnească, un pizzicato hilar și persflant. pornit de cealaltă, o readuce la măsura indicată pe portativ.

Sînt rari poeții care să cînte just și în măsură. Dl. Topîrceanu e unul din aceștia rari.

Prin hrubele boltite ale unui suflet de poet, toate vînturile suflă și toate glasurile trezesc ecouri.

3 mai 1933

cu un client. Cum să-i ceară? Cum e ea îmbrăcată, și slabă, dentistul n-o mai cunoaște.

— Ce va doare, masea sau dînte?, o întrebă el serios.

Ce să facă? Se gîndește și amintindu-și că are un dînte găunos, care însă nu o durea, îi spune:

— Acesta.

Dentistul îi ia seama...

Nu mai e bun de plombat... dar vedem noi... și-i plimbă ceva rece prin gură și se pomenește cu dîntele scos și cu gura plină de singe. Mulțumește și dă să plece tristă cu dîntele în batistă.

— Păi munca mea?, o întreabă dentistul.

Așa e... mă iertați...! Și scoate cele două ruble și le dă doctorului.

Ieși tristă afară... Cu ce s-a ales? Cu un dînte scos și cu cele două ruble pierdute.

Iată, deci, o mostră de umor rusesc din Cehov. Zîmbești de batjocura soartei, dar te umpli de gînduri amare. Rizi, dar totuși te pui pe gînduri.

Să revenim la umorul nostru. Între cei mai însemnați umoriști ai noștri au fost Creangă și Caragiale. Caragiale, cu nuanța lui satirică, se apropie ca scriitor cult de caracteristicile umorului nordic Creangă însă rămîne produs al pămîntului românesc, exponent al umorului său, românul, care trage cîte o păcăleală altora și care-și spune apoi cu haz isprăvile făcute. Pentru că noi cunoaștem cu toții scrierile acestor scriitori, trec la umorul țăranului român.

Umorul țăranului român e păcăleală, e haz, e glumă, e rareori batjocură, e

citeodată ris pentru ris. Țăranul rîde de el, rîde de popă, de boier, de Sf. Petre, de fete, de neveste, de cine-i vine la gură. Și el rîde nu cu răutate, ci așa, ca să rîză. Că se ogîndesc, în toate acestea apucături, patimi și răutăți ome-nești, nu se poate tăgădui. Țăranul rîde mai cu seamă de popa, cînd îl vede cu prea multe cusururi:

— Fraților... auziți că într-un sat a intrat un haitic de lupi, ziua la miez de noapte, și așa de proști ce-au fost lupii, că i-au omorît oamenii cu ciomegele.

— Cum se poate, mă?

— Uite s-a putut!...

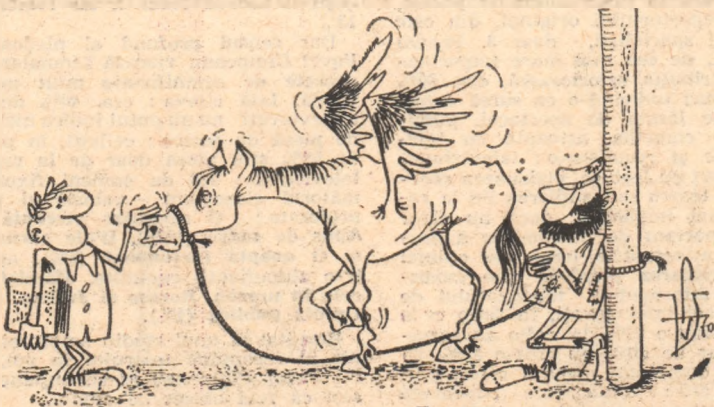
— Mincaseră un popă și se îmbătaseră!

Un alt exemplu:

Un politician la o întrunire politică căuta să se apere de invinuirile adversarilor, spunînd că al-gerile s-au făcut liber. Fuseseră invinuiți toți cei din partidul lui cînd n-au îngăduit cegeri libere. El vorbea, dar în limba orășenilor, pe care nu prea o înțelegeau cei de la sat și de la periferie.

— Și ne mai acuză, domnilor. adversarii noștri că în alegeri corpul electoral ar fi fost împănăt cu bățuși. Dar această invinuire este nejustă. ca toate celelalte invinuiri ce ni se aduc. Unde ne sînt, domnilor, bățușii noștri?

— Aici sîntem, cucoane Sandule,

Desen de Sandu Viorel

aici sîntem!, răspuneră cîteva glasuri din sală.

Lumea începu să rîză... Unde da o rătorul cu vorba și unde se crăpa cu fapta!...

La un proces de judecatorie de ocol. — Stan Pătrunel... Ai văzut cînd Ion Rapanghel bătea pe soacră-ta, văduva Manda Testinel?

— Domnule judecător... să vedeți...!

— Mă!... răspunde la ce te întreb eu: Ai văzut cînd Ion Rapanghel lovea pe Manda Testinel?

— Am văzut, dar n-o lovea... O luase de pâr și-o tăvălea pe jos.

— Ți-este soacră Manda Testinel?

— Da, fata ei e nevasta mea.

— Tu la ce depărtare te afiai cînd o bătea, cînd o trînea pe jos sau o tăvălea, cum zici tu?

— „Ca la... trei pași.

— Și tu de ce n-ai sărit?

— Pentru că era de ajuns un bărbat să bată o femeie... să fi sărit și eu, ar fi fost prea prea!

— Și aici se vede... „unde dai și unde crapă”.

Caracteristica umorului s-ar mai putea arăta, prin urmare, și prin zicala noastră țărănească „Unde dai și unde crapă!” adică „a ce te aștepti și cu ce te pomenești!”

Iată, dar, dată definiția umorului și date și atîtea exemple ca definiția lui să rămînă fixată.

Mulțumesc că ați fost mucenici ai răbdării și m-ați ascultat

(Fragmente)

Radio Televiziune

Radio

Pregeneric

● Pagina-copertă a programului de radio și televiziune notează, la loc de cinste, debutul ciclului de reportaje consacrate aniversării Republicii **Treptele afirmării**. Se impun de asemenea atenției „momentele poetice” ale diminetii, suita cotidiană de versuri grupate sub titlul **Să urce națiunea spre comunism, în zbor**, ca și succesiunea de montaje corale. Urmărind și sumarele celorlalte emisiuni, ale celor săptămânale, de pildă, remarcăm modul în care fiecare transmisiune omagiază — conform profilului său particular — ziua de 30 Decembrie. **Actualitatea muzicală** analizează **Creațiile românești contemporane dedicate Partidului**; rubrica **Memoria pământului românesc** alătură o serie de contribuții definind **Republica la aniversare**; o după-amiază obișnuită, cea de miercuri, de exemplu, se reliefează prin aceeași unitate tematică. **Radio-simpozionul** se intitulează — **Istoria confirmă: 30 decembrie 1947 — 30 decembrie 1973**, la **Universitatea radio** se conferențiază despre **O dată memorabilă în conștiința poporului român**, iar **Seara de poezie**, inclusă pe canalul III, anunță un leit-motiv liric — **Slăvim Republica!**

Dar emisiunile citate nu sînt decît un simplu pregeneric. Reflex al spiritualității românești, alcătuit o frescă a realizărilor anilor socialismului, toate rubricile acestei săptămîni anunță și celebrează sărbătorirea celor 26 de ani de la proclamarea Republicii.

● Ultima filă a programului ne prezintă o avanpremieră a revelionului; darurile muzicale și umoristice se vor adresa tuturor, copiilor și maturilor, în noaptea de Anul Nou. Atenție, este vorba însă doar despre tele-reprezentarea în care vom putea întâlni pe cei mai cunoscuți și îndrăgiți actori, pe cei mai populari interpreți de muzică populară și ușoară. Pentru fideli ascultători ai aparatului de radio, nici o veste... Deocamdată.

D. C.

Iubindu-l ca pe munți

● Incepem cu acest capăt de vers lin, pentru a exprima starea de spirit care a dominat emisiunea de vineri seara închinată lui Sadoveanu. S-a auzit vocea maestrului, voce unică în cuvintele unei noi **Miorițe**, **Miorița** lui Sadoveanu, apoi citind cum nimeni nu citește din Creangă. Prin vorbire el, muntele, venea către noi din depărtare. Cu cit înaintăm în timp, ne dăm seama că Sadoveanu devine din ce în ce mai uriaș în conștiința noastră. Cînd aerul va deveni de nerespirat, cînd verdețea va deveni din ce în ce mai rară, vom căuta codrul lui Sadoveanu, iarba, norii, cîmpele, dealurile, natura lui.

Sadoveanu ne transmisese un scinteielor mesaj, aproape de neînțeles, acum cîțiva ani. Lumea modernă și lumea viitorului citește în cuvintele scrierilor sale natura incluzînd în ea omul trebuie păstrată, viața trebuie apărută.

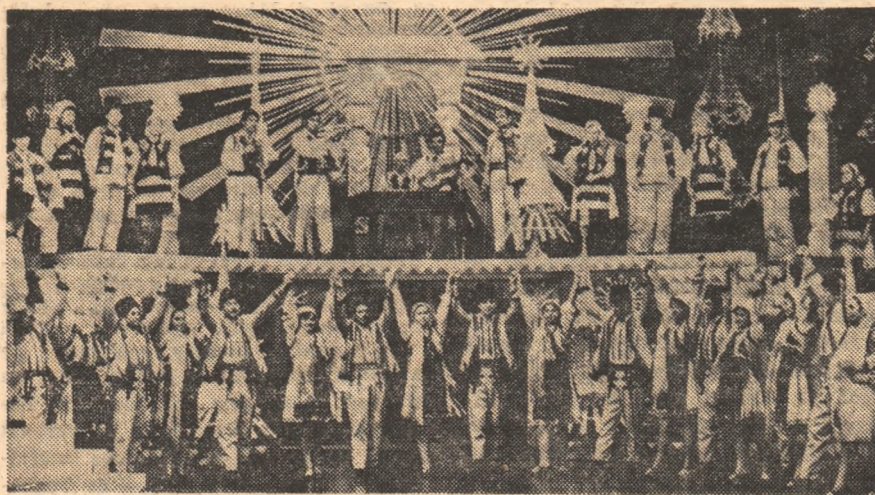
După amintirile lui D.I. Suchianu, marca calitate a lui Sadoveanu era marea sa bunătate; fiind foarte bun, în sensul profund al cuvîntului, el a putut înțelege lucruri care ne coplesesc pe noi, fiind atît de bun a ajuns la adevăr și apoi la o frumusețe comparabilă numai cu frumusețea de majestate a munților.

Scriitorii care au vorbit despre Sadoveanu în această emisiune, realizatorul ei, operatorii care au filmat, toți, și-au exprimat cum nu se poate de strălucit dragostea lor, semănînd cu dragostea pentru munți. Căci asemenea unui munte e Sadoveanu. Văzută de aproape nu-i simțim conturul uriaș, dar pe măsură ce ne depărtăm de el în timp, cu atît muntele se face mai gigantic, se arată în splendoare sprijinînd cerul.

● Cu multă plăcere privim emisiunea **Mai aveți o întrebare**, chiar în reluare uneori. Tema: originea și evoluția omului în lumina noilor descoperiri. Deși au fost invitate mari personalități, totuși nu s-a intrat în amănuntele temei. Plăcerea oamenilor de știință vis-à-vis de omul neștiutor e aceea de a-l ține la o oarecare distanță cu ajutorul lucrurilor generale, a unui soi de teorie pe care o putem găsi și în manuale. Vrem să spunem că e riscant să te porți ca un profesor pentru că obișnuitul cititor e azi un om bine informat în domeniul științei. Așa că nu poți expedia o întrebare de pildă despre omul zăpezilor sau una despre ultima teorie a japonezilor în legătură cu originea omului cu două cuvinte și cu asta basta. Acești stimați savanți sosiți în vederile noastre din lumea științei trebuie să ia în considerare faptul că noi, telespectatorii, citim mult și variat și că așteptăm de la ei noutăți fie ele cît de vechi. A fost deosebit de frumos finalul emisiunii cînd s-au arătat două mulaje de ipsos înfățișînd capul unei femei de 500.000 de ani și al unui copil și mai bătrîn, cel mai mare copil din lume, am zice. În ochii acelei mume numai tristețe, pe buzele sale numai venin, dar pe lingă ochi numai raze de soare de 500.000 de ani.

● Antipatia pentru genul operei se topește cînd apare un artist ca Ion Dacian. Leonardul zilelor noastre vorbea neobișnuit de calm, cu o voce groasă cum au toți cei care cîntă ani mulți, o voce care lua cu greu tonurile joase, de aceea rămînea foarte coborîtă și indusătoare. Exprimînd-și cu sinceritate marea lui plăcere la amintirea comparației care s-a făcut cu personajul romantic și atît de iubit de bucurăsteni, Leonard, Dacian s-a prezentat ca un om foarte tînăr, cîntînd ca la început, cu o voce de cavalier căruia îi mai scriu elevele din Cluj, cele cu pelerină și basc purtat într-o parte. Dacian a rămas prin el însuși și prin amintirea lui Leonard un personaj romantic căruia îți vine să-i scrii știînd sigur că el nu îți va răspunde. Dar numai faptul că-i poți scrie fîe umele de speranța că vreodată ceva din gloria lui se va abate și asupra ta.

Gabriela Melinescu

Ansamburile de dansuri populare reunite într-un final pe care îl vom vedea în cadrul programului de revelion oferit de Televiziune

Foto: Vasile Blendea

Senzaționala viață a cifrelor

CIT adevăr este cuprins în cifrele exacte ale anchetelor și statisticilor, iată una din revelațiile cărții a cărei apariție o considerăm ca eveniment: **Pavel Cimpeanu, Oamenii și teatrul. Privire sociologică asupra publicului** (Editura Meridiane, 1973).

Autorul a scris această carte cu pasiune și curaj. A pornit de la „materia ciudată” furnizată de o vastă anchetă a Oficiului de Studii și Sondaje al Radioteleviziunii în rîndul a 7500 locuitori din țara noastră (anchetă la care și-au adus contribuția și Petre Baron, Octavian Buia, Simon Hercovici, Jan Popovici), a fișat și catalogat, a făcut scheme, procente și clasamente, trecînd cu eleganță, decizie și competență de la cifre la concluzii. Toate acestea, pentru că, așa cum se subliniază în introductivul **Pro domo**, „Nu numai gruparea răspunsurilor, dar și aceea a tăcerilor oferă sugestii și prefigurări impresionante asupra receptivității teatrale a publicului”.

Spațiul nu ne îngăduie să glosăm pe marginea întregului volum, nu ne îndoiim, această primă încercare de abordare sociologică a penetrației teatrului în conștiința publicului se va bucura de o discuție critică mult mai amplă. Căci „descoperirile” cărții sînt adesea senzaționale și merită a fi pe larg comentate. Iată, de pildă, primii trei dramaturgi aleși prin votul a 250 de oameni (din 392 intervievați, 142 nu au dat nici un răspuns): Caragiale (30%), Baranga (20%), Shakespeare (10%). Urmează H. Lovinescu (5%) Delavrancea (4%) și Mi-

rodan, Miller (la egalitate, 3%). Exemplele se pot înmulți.

Restringînd observațiile noastre la situația teatrului radiofonic și televizat, notăm concluzii nu mai puțin sugestive cu privire la repertoriul anilor 1970, 1971. O anchetă purtată paralel în rîndul publicului larg și al specialiștilor evidențiază o clară divergență de opinii. Clasamentul publicului: **Ciuta** (reluare), **Ciuta** (următoarea reluare), **Titanic vals**, **Momente din istoria teatrului: Pantalone...** Primele patru piese indicate de specialiști la egalitate de punctaj: **Richard al III-lea**, **Jocul ieilor**, **Preful**, **Hedda Gabler**. Din cele 10 piese alese de public, 9 aparțin repertoriului original, din cele 10 alese de specialiști, doar 3. Pentru public, apoi, de cea mai mare importanță este distribuția actoricească, cca. 90% din răspunsuri indicînd-o ca sursă a impresiei bune lăsată de spectacol, publicul preferă comedia, așteaptă cu interes reluările și recunoaște: televiziunea este, în raport cu lectura, vizionarea spectacolului la teatru sau audierea lui la radio, un canal important, dacă nu chiar cel mai important de pătrundere a dramaturgiei în cercurile largi ale opiniei publice. **Scrisoarea pierdută** este cunoscută prin intermediul televizorului de 37% dintre cei intervievați, în timp ce la teatru au văzut-o 27%, la radio au ascultat-o 18% iar de citit, au citit-o 23%. În alte cazuri, dominația micului ecran este mai autoritară: **Ciuta** este cunoscută prin spectacolul televizat de 96,5% din publicul cuprins în anchetă, **Moartea unui artist** de 91,5%, **Titanic vals** de 82,6%,

Bătăgura de 68%, **Năpasta** de 57%, **Apus de soare** de 50%...

Investigația lui Pavel Cimpeanu are meritul de a numi realități hotărîtoare, dar de multe ori ignorate în studierea contextului cultural contemporan. Sigur, este interesant de știut că Teatrul Național și Teatrul Bulandra sînt cele mai apreciate din Capitală, că, dintre actori, Radu Beligan se află pe primul loc în clasamentul general al preferințelor, sigur, e pitoresc de observat că Florin Piersic este trecut pe primul loc de publicul feminin și pe locul 11 de cel masculin, față de Toma Caragiu căruia bărbaii îi acordă locul 3, iar femeile locul 13...

Dar sensul profund al pledoariei lui Pavel Cimpeanu vizează semnificarea unor aspecte de semnificație mult mai profundă. Iată cîteva: cca. 40% dintre cei intervievați nu au putut indica nici un titlu de piesă de teatru; ceilalți, în proporție de 52% știu piesa doar de la radio sau televiziune; 226 de oameni fixează următorul clasament valoric al pieselor preferate: **O scrisoare pierdută** (16%), **Apus de soare** (10%), **D'ale carnavalului** și **O noapte furtunoasă** (5%), apoi, într-o stupefiantă egalitate, **Hamlet**, **Puricele în ureche**, **Romeo și Julieta**, **Gaițele**, **Opinia publică** (4%).

Rezultat al unui studiu amplu și temeinic al receptivității teatrului la noi, cartea lui Pavel Cimpeanu ni se impune ea însăși ca real obiect de studiu.

Ioana Mălin

Televiziune

Umana erată

TERTARE, iertare, iertare, milioane de filme nu v-am povestit, milioane de filme nu v-am recenat, asupra a cinci sau șase capodopere am tăcut, zeci și zeci de minunții nu mi-au stimulat papilele opiniei, am fost de multe ori leneș și n-am deschis televizorul, de bilioane de ori am preferat amintirile — realului, baloane — maturității critice, de catralioane de ori în loc să fac cronică am făcut nostalgie cronică, am bătut cîmpii fără să-mi bea însă mințile, de infinite ori n-am fost la obiect, ci m-am supus mie, la subiect, iertare, iertare, iertare la „acest ceas îngrășat de turlă de primărie care bate timpul libelulei”, cum zicea simbatic poetul fără margini de poet, iertare că azi nu am energia pentru a vă convinge că Jerry Lewis e un comic unic al lumii de azi și nu un circar ordinar, cum susțineau amicii mei duminică, dar și iertare că la moartea lui Lorient-clownul, mort de cînd la 90 de ani, nu v-am spus o vorbă, după cum am tăcut ca un ticălos la drama domnului Povvrea, pensionar din Nuaille-d'Aunis, a cărui căsuță se află la un cot al șoselei și de 34 de ori de-a lungul unei vieți camioane grele au derapat în acel loc i-au intrat în casă pînă în sufragerie, de 34 de ori, de 34 de ori, de 34 de ori să-ți intre camioanele grele din stradă în sufragerie, e o nefericire prea adîncă, prea gravă, prea reală ca să taci, și eu am tăcut ca acest pensionar căruia nimeni n-a vrut să-i cumpere căscioara, acesta a fost un film pe care nu l-am divulgat, și n-am mai divulgat multe, și mi-am încărcat conștiința, o conștiință încărcată cu bună știință e mai dureroasă decît o telecronică ratată, iertare, iertare, iertare că nu v-o spun decît azi, în ultima zi a anului, dar trebuia să v-o spun, s-o știți, telecronicele nu sînt altceva decît alibiuri ale unei amintiri, „amintirea faptului că am uitat”, cum zicea același poet fără margini de poet, așa cum ochelarii din Țara aceea n-aveau margini, așa cum și telecronicele mele visează să n-aibă margini, ci numai alibiuri, iertare, iertare, iertare, iertare n-am vrut să săvîrșesc crime, ci doar am fost obsedat de alibiuri pentru o conștiință încărcată ca o limbă de bolnav, ceea ce e altceva, altă poveste, altă situație, altă gesticulație, mă veți înțelege, nu se poate să nu mă înțelegeți, în fond n-am fost hoț sau am fost hoț în măsura în care a fost hoț acel tînăr japonez care a pătruns în 80 de apartamente, a furat mulți bani, dar și douăzeci de sărutări, căci de cite ori în apartamentul unde se introducea descoperea că o femeie doarme, nu fura nimic, o sărută și pleca, poem japonez care cred că l-ar înnebuni și pe Nichita cel fără de margini de poet, nu, iertare, iertare, iertare, eu de milioane de ori am preferat să fiu femeie adormită într-o casă în care pătrunde un hoț, incredințată că el nu mă va prăda, ci doar mă va săruta, și nu m-am temut în somn, deși posed milioane, milioane de ori, milioane de nori cînd am lăsat să treacă pe lingă mine seriale nocturne cadaverice, serii de serii la care n-am protestat, serii de nopți în care m-am inseriat, cum a vrut doctorul care m-a îndreptat stăruitor către seninătate, de am ajuns exact acel copilăș englez care a cerut să i se dea înapoi cei trei bănuși plătiți pe un boomerang din plastic, care însă nu se dovedea boomerang și atunci inspectorul-șef de la serviciul „măsuri și greutate”, după ce a încercat și dînsul boomerangul într-un parc al orașului și a constatat că într-adevăr boomerangul nu e boomerang, l-a condamnat pe fabricant să ramburseze cei trei penny copilului, astăzi am vrut să fiu, un boomerang care nu e boomerang, căci ce rost are să fii boomerang, și dacă nu am izbutit din nou cer iertare, iertare, iertare, hotărît să nu mai cer așa ceva urît, să stau neclintit lingă obiectul telecronicii mele, să nu-mi părăsesc postul, să am amintiri atît de exacte încît ele să nu mai fie amintiri, să nu o mai confund pe Katalin Karady cu Tolnay Klari, așa cum am făcut în ultima mea strigare, căci nu vă pot minți, toată această hemoragie, toată această ingenuitate a mea, aici, acum, are ca resort imediat al remuşcării confuzia aceasta blestemată, compromițătoare, nevolnică dintre Katalin Karady și Tolnay Klari în filmul acela „Primăvara fatală”, pentru care am chulit la 16 ani, de la ora de anatomie...

Cum de-am ajuns aici?

„Tacă-ți gura”, îmi spun cu insistență ca în Maupassant, simbatic după-amiază, „pas de drame!”, cum îi zice el ei înainte ca ea să se arunce pe fereastră, după ce i-a spus că dacă el n-o mai iubește ea se omoară.

Radu Cosașu

Bené Portocarrero : „Femeie împodobită“

Carmelo Gonzales Iglesias : „Poezia“

Eduardo Abela : „Țărani călare“

DIN POEZIA CUBEI

NICOLAS GUILLEN

Împlinire

Sintem aici !
Cuvintul vine umed din păduri
și un soare năprasnic
ne răsare-n artere.

Pumnu-i puternic
și mina ține visla.

În adîncul privirii dorm palmieri exorbitanți
și strigătul țîșnește ca o fărîmă de aur curat.
Tălpile noastre, aspre și mari,
calcă praful drumurilor părăsite,
prea strimte pentru coloanele noastre.

Aducem fumul în către dimineață
și focul peste nopți trecute,
și cușitul, aspră bucată de lună,
bună pentru pieile barbarilor ;
aducem crocodilii în milul lor,
săgeata ce țîștește dorințele noastre,
centura tropicului
și spiritul curat.

Aducem
trăsăturile noastre pentru chipul
definitiv al Americii.

Hei, prieteni, sintem aici !
Orașul ne așteaptă cu palatele lui
ca niște faguri construiți de-albine sălbatice;
străzile lui sint uscate
ca riurile-n munți fără de ploii
și casele ne privesc cu ochii sfioși ai ferestrelor.

Oamenii bătrini ne vor da lapte și miere
și ne vor încorona cu frunze verzi.

Hei, prieteni, sintem aici !
Sub soare,
pielea noastră asudată
va reflecta chipul umed al celor învinși,
iar peste noapte,
în timp ce astrele vor arde
în virful flăcărilor noastre,
risul nostru se va trezi peste riuri și păsări.

EUGENIO FLORIT

Pescărușul

Peste suris, peste mare,
peste veselie a culorilor,
peste strofa albastră și verde
și peste panglica aceea albă ;
peste galbenul soarelui de-amiază,
peste noapte și peste cenușul cerului
întotdeauna, pescărușul ;
suie și coboară din nori către ape,
cu aripa precum o mingiere scurtă ;
suflet, semn infrumusețat al sufletului
peste surisul amar al valurilor.

SAMUEL FEIJÓO

Un palmier

Nici o pupilă nu va exista
pe-acest pămînt
să te poată privi
asemeni mie, palmierule. Nimeni,
nimeni nu te va înțelege ca mine
și nu va vorbi, asemeni mie, limba ta,
cînd rătăcesc prin munți

ca o umbră străveche,
știind că voi fi umbră
în noaptea care vine...
Te mai pot privi încă, palmier mlădios,
cum te-am privit ieri,
cînd te-am văzut lingă un riu,
verde, liber, frumos. Niciodată,
nimeni nu te va putea privi astfel,
ca pe o dragoste-așteptată-ndelung,
ca pe o oglindă a tinereții,
ca pe un semn al țării
care ne-așteaptă pe amîndoi
să fim aceeași pulbere,
același sunet,
aceeași realitate
îrepetabilă,
asemeni armoniei care nu se teme
că moare, nici că există.

ELISEO DIEGO

Un poem

Un poem nu înseamnă mai mult
decît o conversație în penumbra
căminului bătrîn, atuncea cînd
toți au plecat și din afară
răzbate troznul pădurii ;

un poem nu-nseamnă mai mult
decît niște cuvinte îndelung așteptate,
dar timpul le-a schimbat locul
și nu mai sint decît o pată,
o speranță indescifrabilă ;

un poem nu înseamnă mai mult
decît fericirea, decît o conversație
în penumbră, cînd tot ce-a fost
s-a dus și nu a mai rămas
decît tăcerea.

FAYAD JAMIS

Dimineață

Porumbeii și pisicile dorm.
Miine lumina din ferestre
va tăia obiectele-n două.
Pisicile se vor hirjoni iarăși pe-acoperișuri,
porumbeii-și vor scutura aripile-n cerul murdar.

Pe masă, piinea tare, cărțile, călimara,
musca dintotdeauna și dorul de libertate ;
pe masă, pantofii mei, atît cit va exista
cerul strălucitor al CUBEI.

Vino și vorbește-mi despre ziua de ieri,
eu îți voi vorbi despre dimineața de azi.
Parfumul fragilor îmi umple inima.
E cald, adie vîntul,
am băut bere și cafea.
Sufletul meu e un mare golf
din care pleacă mereu cite-o corabie.

**ROBERTO FERNÁNDEZ
RETAMAR**

Patria

Acuma știu : nu ești noaptea : ești
O neînduplecată certitudine cotidiană.
Ești indignarea, ești minia
Care ne ridică în fața potrivnicilor
Ești limba înțelegerii dintre noi,
Oameni născuți sub lumina ta.
Ești adevăratul pămînt, aerul

Pe care plămîinii vor să-l respire mereu.
Ești viața pe care-ai făgăduit-o
Celor coboriți ieri în tăcerile tale.

Ești locul iubirii profunde,
Al bucuriei și al curajului și al
Necesarei așteptări a morții.
Ești forma existenței noastre,
Ești stîncă de pe care putem vorbi,
Ești frumoasa, ești imensa cutie
În care ni se vor rupe oasele
Pentru ca tu să-ți construiești
Pe mai departe chipul.

MANUEL DIAZ MARTINEZ

Războiul

Toate avioanele s-au întors la bazele lor.
Dar nu toți oamenii s-au întors acasă.
Dar nu toți cei întorși și-au găsit casele.
Dar nu toți cei întorși i-au găsit pe toți la casele lor.

RAUL FERRER

Focul

Cînd imi va rămîne un singur chibrit,
voi avea grijă de vînt.
Eu nu pot să greșesc !

Cînd imi va rămîne un singur cartuș,
voi avea grijă să nu-mi fie teamă.
Eu nu pot să greșesc !

Cînd imi va rămîne o singură zi,
voi avea grijă de timp.
Eu nu pot să greșesc !

De fiecare pas, de fiecare vers
trebuie să am grijă pînă la moarte ;
vreau să cad cu fața la poporul meu.
Și nu pot să greșesc !

NELSON CUENCA

Bio-limbaj

Așa cum mă vezi,
voi inventa cuvinte
pentru a mă dezintegra, celulă cu celulă,
peste fiecare diftong,
încercînd să construiesc un bio-limbaj,
dacă se poate chiar nuclear,
căci sintem în era atomului și moleculei,
în care foame se definește
prin noi termeni neconvingători,
prin forme rafinate de asasinat,
era în care bătrînele coșnițe
sînt făcute dintr-un compus chimic
recunoscut cu numele de polietilenă,
era în care suferințele sînt incontrollabile,
iar un om poate să strige de pe lună
că nu are combustibil să se reîntoarcă ;
mă voi ridica din trupul tău
căci această formă de a ne-nmulți
nu o vor putea schimba,
chiar dacă se vorbește de-nsămîntarea artificială
și cu piatra și pușca,
agățîndu-mă de virful cel mai înalt,
voi neliniști timpanele lumii,
strigînd că primul cuvînt
rămîne aiubișialupta.

În românește de
Darie Novăceanu

Invitație la hanurile cooperației de consum

UN CONCEDIU poate fi la fel de plăcut și în sezonul alb! PETRECETI zile de adevărată recreere, într-un decor pitoresc, la hanurile și cabanele cooperației de consum, care vă asigură condiții dintre cele mai bune de cazare și masă. Rețineți deci:

Hanurile CHEREA și SLANIC din județul Prahova; HANUL BRAN — jud. Brașov; HANUL RUCAR și CABANA BRUSTURET — jud. Argeș; MOTELUL TOPOLOG — jud. Vâlcea; HANUL URSUL NEGRU — Sovata Mureș; CASA ARCASULUI din Tg. Neamț; CABANA BUCIN — jud. Harghita; HANUL BUCURA HATEG — jud. Hunedoara; HANUL DRĂGUȘENI și MOTELUL ILIȘEȘTI — jud. Suceava.

Acestea sînt numai cîteva dintre numeroasele unități ale cooperației de consum care vă oferă o plăcută ospitalitate și în acest anotimp!

Meridiane

Le prix Verité

● Bătrîna guvernantă a lui Marcel Proust, Céleste Albaret, a publicat o carte de amintiri în care evocă magnifica figură a celui care a revoluționat romanul modern. Cartea care se intitulează **Monsieur Proust** a apărut în Editura „Robert Laffont” și a primit **Le prix Verité** pe 1973.

Cele mai bune filme ale anului în Franța

● Asociația franceză a criticii a desemnat drept cel mai bun film francez al anului 1973 **La nuit américaine** de regizorul François Truffaut. Regizorul britanic Ken Loach i s-a decernat, pentru filmul său **Family Life**, premiul pentru cel mai bun film străin. În același timp, **La nuit américaine** a fost selecționat pentru a reprezenta Franța în primăvara anului 1974 la Hollywood, în competiția anuală a Oscarurilor.

Avignon '74 fără Maurice Béjart

● Maurice Béjart, creatorul și directorul „Balletului secolului XX” nu-și va asuma direcția artistică a festivalului de la Avignon în 1974. Hotărîrea lui Béjart este motivată de insuficiența condițiilor oferite — tehnice și administrative — care nu-i permit realizarea integrală a proiectului său și, conștient de renumele festivalului, Maurice Béjart nu vrea „să facă lucrul pe jumătate”.

Audrey Hepburn refuză să interpreteze un personaj imoral

● Audrey Hepburn a refuzat să interpreteze în viitorul film al lui Luchino Visconti, **Portrete de familie**, rolul unei tinere văduve, Bianca Belmonte, pentru a nu se lega numele său — a spus celebra actriță — de „un personaj întunecat și imoral”. „Fac parte din acele actrițe care se identifică cu personajele sale, de aceea nu pot interpreta un rol care cere o experiență de viață care o depășește pe a mea. De altfel, am fost și rămin o puritană” — a declarat foarte iritată Audrey Hepburn.

Un nou film „Goya”

● Nemulțumiți de ecranizările existente, spaniolii au decis să facă ei înșiși un film despre genialul pictor de la Fuendetos. Noua peliculă, în culori, va fi semnată de Rafael G. Salvia, care va prezenta 400 de tablouri, gravuri și desene ale lui Goya. Scenariul filmului se bazează pe un poem dramatic al lui José Camon Aznar.

Leon-Paul Fargue, din nou în actualitate

● În colecția **Histoires des idées et critique littéraire** a Editurii „Droz” a apărut lucrarea M-mei Louise Rypko-Schub, **Leon-Paul Fargue**. După eseul lui Claudine Chonez

(Poetă d'aujourd'hui, 1950) în critică n-a mai apărut nimic important, în Franța, asupra aceluia care a fost în timpul nostru „Prince des Poètes”. Cartea M-mei Louise Rypko-Schub aduce o însemnată cantitate de documente noi, descoperiri chiar despre biografia poetului, o apreciere de ansamblu asupra operei sale, inedite de toate speciile și o bibliografie exhaustivă. Cercetătoarea face tot timpul o confruntare între biografie și operă, după o formulă pe care criticii autoarei au catalogat-o drept învechită, dar de care fiecare lector serios nu se poate dispensa, mai ales că o asemenea confruntare este prima efectuată asupra vieții și operei lui Leon-Paul Fargue.

Moartea lui Ralph Stackpole

● Sculptorul american Ralph Stackpole a încetat din viață luna aceasta, în vîrstă de 89 de ani. Născut la Oregon, Ralph Stackpole, a lucrat îndeosebi la San Francisco, unde a realizat printre altele pentru expoziția internațională din 1939 o imensă sculptură intitulată **Pacifica**, distrusă apoi în timpul războiului. Tot el este autorul unui proiect de transformare, a celebrei închisori din Alcatraz în complex cultural.

Ediție Roberto Longhi

● În îngrijirea lui Gianfranco Contini, Editura italiană „Arnoldo Mondadori” publică, pentru prima oară reunite, textele fundamentale și

paginile rare ale unui mare prozator din Novecento. În imagine, Roberto Longhi.

AM CITIT DESPRE...

CĂRȚI CU POZE

POCA audiovizualului — una dintre epocile în care, zice-se, trăim, concomitent cu prezența noastră în epoca atomului, în cea a computerului și în alte cîteva epoci prezidate de asemenea monștri mai mult sau mai puțin sacri, — desconsideră, afirmă denigratorii ei, textul scris, preferîndu-i imaginea. Deși cronicarul-șef al lui „Le Monde Littéraire” se plînge că, primind spre recenzare într-o singură săptămînă 56 de cărți, nu poate citi decît „în diagonală” cele 3000 de pagini ale rației zilnice — numai a penurie de cărți nu seamănă această avalanșă — comicsurile și digesturile sînt acuzate cu stăruință că agravează deficitul cultural produs de atotputernicia televiziunii, stimulînd dezalfabetizarea.

Acum, în ajunul sărbătorilor, cînd ne place să ne facem daruri unii altora, cronicarii bagă de seamă că sînt preferate cărțile de privit, adică albumele — somptuoase, multicolore, artistice — care încîntă sau, mai rar, întristează ochiul, permițînd minții să vagabondeze. Dintre costisitoarele volume cu vorbe puține și cu ilustrații multe, ei recomandă, deci, supunîndu-se dictatului publicului, pe cele mai arătoase. **Himalaya**, de Yoshikazu Shirakawa „este fără îndoială cea mai spectaculoasă carte cu poze a anului”, ne asigură Peter S. Prescott în „Newsweek”. Costă, e drept, frumușica sumă de 85 de dolari, dar cele „248 de fotografii făcute timp de trei ani de un om cărui îi înghețau miinile pe aparatul de fotografiat, care a iz-

bulit să lucreze în timp ce își pierdea cunoștința din cauza lipsei de oxigen, care a supraviețuit răului de munte...” etc. sînt extraordinare. Mai aflăm că „din punct de vedere al importanței istorice, nici o carte de fotografii de anul acesta nu poate rivaliza cu **Vestul: o experiență americană** de David R. Phillips, care a strîns ani în șir plăci fotografice din secolul trecut și, printr-un procedeu inventat de el însuși, a obținut fotografii atît de neobișnuit de precise, încît dezvăluie amănunte despre care nimeni n-ar fi putut bănui că au fost înregistrate”. Mai notez dintre cărțile recomandate **China: o istorie a artei**, de Bradley Smith și Wan-go Weng („fotografii superbe”, „achiziționarea ei este cea mai bună afacere a anului”), iar din selecția franceză, alcătuită de Bernard Pivot pentru „Le Figaro Littéraire”, **Ieri, anul 2000** de Jacques Sadoul, album de ilustrații științifico-fantastice din anii '30, **Afișul, oglinda istoriei** de Max Gallo (întimplarea face să am și eu, acasă, acest volum arătîs și interesant), **Istoria Parisului și a parizienilor**, „paginată cu atîta dinamism încît ai crede că este un film” și, — de ce nu? — **Larousse-ul brînzeturilor** de Robert J. Courtine, pornind de la recomandarea clasicului Brillat-Savarin: „O bibliotecă fără o carte despre brînzeturi este ca o femeie frumoasă căreia îi lipsește un ochi”.

Dincolo de toate ironiile posibile, adevărul este că nimic nu întrece forța sugestivă a unei imagini elocvente. Ce este însă o imagine elocventă? Din-

tre cărțile ilustrate pe care nimeni nu se încumetă să le recomande pentru Pomul de Crăciun, două, cu subiecte înrudite, țin de două școli de gîndire opuse: **Interesează cit de cit pe cineva?** de Donald McCullin este „o colecție de fotografii înfiorătoare ale unor oameni torturați de război și de foamete”, autorul ei „părinde să creadă că dezvăluie orori care au scăpat pînă acum atenției noastre și că o asemenea carte ar fi de oarecare utilitate”, deși fotoreportajele din gazete și reviste ne-au prezentat și ne prezintă orori pînă la tocirea sensibilității. Cealaltă se numește **Războiul** și a fost scrisă de Albert R. Leventhal care a adunat și fotografiile: cele mai memorabile fotografii din nu mai puțin decît 14 războaie, începînd de la războiul Crimeei — primul război immortalizat și prin fotografii. Nu abundă cadavrele, mutilații, scenele de oroare, deoarece obiectivul autorului este nu de a îngrozi și de a șoca, ci de a convinge că războaiele sînt absurde, sînt inutile, sînt o orgie a distrugerii materiale și spirituale pe care omenirea ar trebui să și-o interzică. Una dintre cele mai bune fotografii este, după părerea cronicarului lui „The New York Times”, cea a unui enorm crater de bombă, undeva, în Vietnamul de sud. În fundul craterului, apă noroioasă. Un soldat fără cămașă privește în jos, poate pentru a-și vedea fața ogîndită în apă, sau ca să bea, sau ca să se spele sau poate, chiar, cu intenția de a se îneca.... Chipuri îndobitocite, dezumanizate de o prea strasică disciplină sau de exagerată rivnă belicoasă, imagini care subliniază aspectul grotesc al tragediei și, ca legendă, sec. amar, un scurt istoric al originilor, desfășurării, încheierii și rezultatelor respectivelor războaie, așa și-a conceput Albert R. Leventhal comentariul ilustrat. La cabătul lui, cititorului nu-i rămîne decît să se mai întrebe încă o dată: „La ce bun?” Și să nu-și poată răspunde întotdeauna cu certitudine.

Felicia Antip

Un album al umorului

● In Editura Albin-Michel a apărut de curind un album antologic al caricaturistului Cardon.

ale cărui desene dau dovada unei mari imaginații. Ilustrația noastră reia unul dintre ele.

Marivaux, un succes

● In regia lui José Valverde, teatrul francez „Gerard Philipe” înregistrează luna aceasta un deosebit succes cu La

fausse suivante de Marivaux. In imagine, două interprete: Edith Loria și Micheline Uzan.

Scrisori inedite adresate lui Napoleon

● Mare senzație a produs în viața literară franceză publicarea de curind în Editura „Klincksiek” a scrisorilor adresate de Cambacérès lui Napoleon, prefăcute și adnotate de Jean Tulard. Primul volum cuprinde perioada ianuarie 1802—iulie 1807, iar al doilea, aprilie 1808—aprilie 1814. Raporturile cotidiene adresate de Cambacérès lui Napoleon erau considerate pierdute. Un admirator de azi al împăratului le-a regăsit recent într-o colecție a lui Julio Lobo, în Cuba, care i-a permis să le publice. În absența lui Napoleon, totdeauna pe drumurile sau cimpurile de bătaie, Cambacérès asigura interim guvernul și trimitea un raport cotidian împăratului. Arhivcancelarul imperial a fost sever descris de contemporanii săi, calificat drept „fricos, egoist, vanitos”. Această corespondență relevă un alt aspect al personalității sale: un om inteligent, avizat, lucid, fin psiholog, jurist avertizat. În plus, aspecte noi ale istoriei Franței din perioada 1802—1814 sint puse în lumină grație publicării acestei corespondențe remarcabile.

„Cu conștiința împăcată”

● Romanul cu acest titlu al mexicanului Carlos Fuentes va fi ecranizat de tânărul regizor Felipe Casals, recent laureat al festivalurilor de la Moscova și Benalmadena.

PREZENTE ROMANEȘTI

LA BIBLIOTECA ROMÂNĂ DIN NEW YORK

In cursul anului 1973 au avut loc numeroase manifestări culturale, artistice și literare. Din bogatul calendar al acestor manifestări, reproducem pe cele mai importante:

● In luna februarie Vlad Georgescu, profesor la catedra Nicolae Iorga a Universității din Columbia, a vorbit despre „Noi descoperiri arheologice în București”, iar Charles Carlton, profesor la Universitatea din Rochester, fost profesor-oaspete la Universitatea din Cluj, a conferențiat despre „Chipuri și priveliști din România”, jurnal de călătorie în țara noastră, ilustrat cu proiecții de diapozitive. Regizorul James N. Marnilla, profesor la Universitatea din New York, președinte al Consiliului Filmului din orașul New York, a vorbit despre filmul românesc (impresii după vizita făcută în țară).

● In luna martie Matei Călinescu, profesor-oaspete la Universitatea Indiana din Bloomington, a vorbit despre „Literatura română din secolul XX și prezenta ei în contextul european”, iar Dan Grigorescu, directorul Bibliotecii române, a inaugurat ciclul „Ecouri internaționale ale culturii românești” cu conferința „Mihai Eminescu în perspectivă europeană”.

● In luna aprilie prof. Dan Grigorescu a conferențiat despre „Caragiale și critica literară europeană”, dr. Vlad Georgescu a susținut o conferință consacrată comemorării lui Gheorghe Lazăr, iar prof. Sherman Spector de la Colegiul Russell Sage a prezentat experiența unei călătorii de studii, împreună cu studenții săi, în România.

● In luna mai a avut loc un Simpozion științific, consacrat aniversării a 125 de ani de la revoluțiile românești din 1848. Au participat Cornelia Bodea (Institutul de istorie N. Iorga — București), Frederick Kellogg (Universitatea din Arizona), Vlad Georgescu (Institutul de studii Sud-Est Europene — București), Stephen Fischer-Galati (Universitatea din Colorado),

Em. Turczynski (Universitatea Bochum, Republica Federală Germania), Ion Stanciu (Institutul de istorie N. Iorga — București), Istvan Deak (Universitatea Columbia), Radu Florescu (Colegiul Boston), Barbara Jelavich (Universitatea Indiana), Dan Grigorescu (Universitatea București), Andrei Serban: „Tradiție și modernitate în teatrul românesc”, iar în cadrul ciclului „Ecouri internaționale ale culturii române”, Cicero Poghir și Dan Grigorescu au prezentat pe George Coșbuc — poetul și traducătorul.

● Fred Mahler, director adjunct al Centrului de Cercetări pentru tineret, a discutat în luna iunie problema integrării sociale a tineretului român, iar ing. C. Alexandru a vorbit despre contribuția savantului Henri Coandă la știința mondială.

● Ciclul „Ecouri internaționale ale culturii române” a programat în luna iulie pe prof. Dan Grigorescu care a prezentat lirica lui Lucian Blaga în peisajul poeziei contemporane mondiale.

● In luna august, în colaborare cu Societatea Americană de Istorie a Culturii, a fost organizat un simpozion științific consacrat culturii românești și semnificației ei internaționale. Au participat profesori ai universităților Harvard, Purdue, Brandeis, Columbia, Carolina de Nord, St. Louis, Minnesota, New York, Pennsylvania, Vermont, New Hampshire, București, iar Alexandru Bolintineanu a vorbit despre politica externă a României, dirijorul Mircea Cristescu prezentând mișcarea muzicală actuală în țara lui George Enescu.

● Prof. Mihai Pop, directorul Institutului de Etnografie și Folclor din București, a conferențiat, în septembrie, despre realitățile prezente ale folclorului românesc, iar în cadrul ciclului „Ecouri internaționale ale culturii românești”, prof. Lucia Wald, de la Universitatea din București, a evocat personalitatea lui Ovid Densusianu, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naștere.

● La Congresul mondial, organizat de Asociația Internațională de orientare școlară și profesională, ținut la Universitatea Laval din Quebec, Canada, cercetătorul român Florian Oniță din București a obținut o înaltă apreciere. Din cele 35 de țări participante la Congres, reprezentate de 1200 de delegați, au fost acceptate doar 20 de lucrări: 11 din S.U.A., 6 din Ca-

nada, una din R. F. Germania și una din România.

● Revista de limbă croată „Dometi” din Iugoslavia a publicat, în numărul 1—2/1973, sub titlul „Tre poezi din România”, un florilegiu de versuri de Virgil Teodorescu, Emil Botfa și Maria Bănuș, în traducerea lui Gheorghe Baciki.

● In numărul din 1 decembrie al revistei „Nea Estia”,

● In octombrie prof. Dan Grigorescu a conferențiat despre „O structură renașcentistă: George Călinescu”, a fost organizată o seară consacrată aniversării a 10 ani de la înființarea corului „Madrigal” și un simpozion științific la a 300-a aniversare a lui Dimitrie Cantemir, unde au vorbit profesorii Ștefan Pascu (rectorul Universității din Cluj), Frederick Kellogg (Universitatea din Arizona), Demetrius Markov (Colegiul don Monmouth) și Eugenia Ponescu Judet (Universitatea Duquesne — Pittsburgh), precum și Ion Monafu, secretarul Bibliotecii Române. In aceeași lună dr. Alexandru Bolintineanu evocă activitatea și ideile lui Constantin Brăiloiu.

● Criticul literar Aurel Martin, directorul Editurii Minerva, a prezentat în noiembrie caracteristicile fundamentale ale literaturii române, iar acad. Gh. Vrănceanu a vorbit despre „Semnificația operelor lui Gheorghe Titeica și Dimitrie Pommein în lumea matematicilor”: Marcela Dragomirescu — prof. la Institutul de perfecționare a cadrelor didactice — București, a conferențiat despre noi aspecte ale sistemului românesc de învățământ.

● Prof. Donald R. Stoddard, de la Colegiul Skidmore, fost profesor-oaspete în România, a împărtășit în luna decembrie impresiile sale de călător: Ovidiu Bălan, dirijorul orchestrei filarmone din Bacău a prezentat viața culturală a Moldovei de astăzi; Valeriu Moldoveanu, de la Centrul de Studii al Consiliului Culturii și Educației Socialiste din București, a vorbit despre: „Bibliotecile din România” prof. dr. Maria Manoliu, de la Universitatea din București, a conferențiat despre curente și tendințe din linvistica românească de azi.

Au mai fost organizate, în tot cursul anului 1973, vizionări de filme, precum și expoziții de fotografii, pictură și grafică românească.

cea mai veche revistă literară greacă, este publicat un amplu articol despre sărbătorirea la Atena a marelui cârturar român Dimitrie Cantemir. La această sărbătoare cuvântul de deschidere a fost rostit de G. Kournoutos, director general în Ministerul Relațiilor Culturale, urmînd conferința despre viața și opera lui Dimitrie Cantemir pe care a ținut-o ambasadorul României, Ion Brad.

O bibliografie a comparatismului

SUB titlul *Rapports de la littérature roumaine avec les littératures européennes et nord-américaines* a apărut la Editura Academiei o schiță bibliografică întocmită de Rodica Fochi, Eugenia Popeangă, Valeria Trifu și Ileana Verzea, precedată de o introducere semnată de Ion Zamfirescu și de un cuvînt înainte al lui Alexandru Dutu (tot A. D. semnează și un scurt avertisment, din care am fi dorit a afla ceva mai multe despre specificul, limitele, telurile acestei schițe etc.).

Folietarea bibliografiei propriu-zise reliefează îndată caracterul ei orientativ, exhaustivitatea rămînînd în contul unei deziderate. Sigur că și în aceste condiții destoinicele autoare puteau fi mai generoase și atente, citînd mai multe titluri, cîteva omisiuni fiind de-a dreptul inexplicabile. Așa, în lista periodicelor conținînd scrieri de literatură comparată, trebuiau înscrise și „Adevărul literar și artistic”, „Cercetări literare”, „Făt-Frumos”, „Junimea literară”, „Jurnalul literar”, „Kalende”, „Revista de etnografie și folclor”, „Revue Roumaine” (cu versiunile engleză, germană și spaniolă), „România literară”, „Steaua”, „Vremea”, „Zalmoxis” etc., etc. În sectorul bibliografiilor se cuveneau amintite lucrările întocmite de Erich Beck (*Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina, Literatur bis zum Jahre 1965*, München, 1966) și I. Hangiu (*Presă literară românească*, 2 vol., 1968), *Catalogul publicațiilor Academiei Române* etc. Încă mai deficitar se prezintă secțiunea privind sintezele de literatură română și universală din care, alfabetic, lipsesc Euphorion și Labirint de N. Balotă; *La vie et l'œuvre de Ion Creangă* de Jean Boutière; *Poezia tradițională română și Problemele tipologiei folclorice* de D. Caracostea (ultima continuată de O. Birlea); *Impresii asupra literaturii spaniole și Estetica basmului* de G. Călinescu; *Literatura română și expres-*

sionismul de Ov. S. Cihomăniceanu; *La Science de la Littérature* de M. Dragomirescu; *Cimiliturile românilor* de A. Gorovei; *Romanul monumental și secolul XX* de I. Ianoși; *Modern, modernism, modernitate* de Adrian Marino; *Scriitori ruși de Mihai Novicov*; *Considerații confortabile* de Al. Philippide, *Pagini de critică literară*, vol. I, II de Vladimir Streinu; *Peștru arta literară*, vol. I, II, 1971, de Paul Zarifopol etc., etc. Capitolul despre antichitate și Bizanț putea reține studiile lui N. Bănescu și G. Călinescu, cel privind literatura rusă și sovietică nu trebuia să ignore cercetările lui Valeriu Ciobanu, cel iugoslav pe ale lui Radu Flora; în sectorul francez se cuveneau amintite Al. Oprea, Dinu Pillat, Mihail Ralea, Emil Turdeanu și mulți alții; în domeniul englez surprinde omiterea prefeței, introducerii și notelor și comentariilor cu care-și însoțea Vladimir Streinu traducerea lui Hamlet (cea mai amplă exegeză românească asupra piesei!); la literaturile scandinave se sare peste amplul studiu al lui Iulian Vesper despre Kalevala pe care a tradus-o; la nord-americani sint uitați în parte Petru Comarnescu (studiul despre O'Neill) și Vladimir Streinu (cercetările sale despre Poe în literatura franceză și română) ș.a.m.d.

Totuși, lucrarea, dincolo de lacunele semnalate și de altele peste care trecem, pune la îndemina cercetătorului străin circa 60 de pagini de titluri care-l pot determina să ia încă mai consistent act de ceea ce înseamnă în mare comparatismul la meridia-nul nostru. E un început la a cărui împlinire se cuvine, de aceea, a le încuraja din toată inima pe cele patru autoare (care ar fi trebuit, totuși, să-și semneze, fiecare, separat, contribu-țiile).

G. M.

Colocviu Cantemir la Freiburg

Freiburg — piața Orașului vechi

CIND pronunți numele acestui oraș din sudul Germaniei federtale, de la poalele muntelui Pădurea Neagră (Schwarzwald), trezești în mintea oricărui intelectual european tot felul de amintiri de cultură, de referiri la diverse etape de istorie. Îți amintesti astfel de bătrînul Erasmus din Rotterdam care a frecuat aici cu multe secole înainte, de savantul Ernst Robert Curtius ori de scriitorul grec Nikos Kazantzakis; îi evoci pe filosoful Martin Heidegger și pe marele romanist Hugo Friedrich care dau și azi strălucire locului acestuia de întâlnire și prețuire a valorilor umanistice.

Pentru noi românii, Freiburg mai înseamnă încă și niste legături inter-universitare, de felul aceluia numite „îngemănări” și proiectate între Universitatea sa și una românească: cea țesută; mai aduce aminte și de câteva întâlniri prietenești și colocvii organizate de societatea „Mihai Eminescu” a Seminarului de romanistică (avînd ca președintă pe Elsa Lüder), pe teme de literatură română, ca acelea referitoare la creația lui Eminescu ori Blaga.

În prima jumătate a lunii decembrie din acest an, '73, a avut loc o întâlnire mult mai însemnată decît cele anterioare, consacrată lui Dimitrie Cantemir și onorată de prezența unui mare număr de specialiști români și străini. Sus în munte, la cabana universitară de la Schauinsland, pe o vreme de zăpadă și viscol, s-a desfășurat, pe durata a trei zile întregi, o sesiune științifică dedicată personalității și operei celui dintîi membru român al Academiei din Berlin. Geografi și istorici, lingviști, filologi, folcloriști și literați, romanisti, turcologi și slavisti, istorici ai culturii au făcut comunicări și intervenții, au luat parte la dezbateri, într-un fel foarte animat și foarte rodnic, departe de orice formalism, însuflețiti doar de dorința descoperirii adevărului în toate chestiunile abordate.

LUCRĂRILE de analiză și de sinteză au stat alături, într-o binevenită vecinătate, pentru că au luminat astfel, și parțial și în totalitate, o operă a unui eminent cărturar care a aparținut cîtorva arii de cultură și a izbutit să se ridice peste diacronii, prin facultatea eminentă integratoare a spiritului său specific românesc. Istoricul și omul politic clarvăzător, vestind secolul luminilor, filosoful aflat la răscrucea gîndirii medievale și cu cea modernă, scriitorul tributar și Orientului și Occidentului, în ceea ce privește temele operei sale, dar alit de el însuși în substanță și stil, omul de știință și artistul s-au văzut, pe rînd, disociați și din nou prinși în interferențele și interacțiunile ideilor vremii, ca tot atîtea ipostaze și aspecte ale unei neobișnuit de cuprinzătoare personalități.

Raportările s-au făcut neconținut la istoria culturii românești, aceea care l-a produs pe Cantemir, dar și la istoria culturii europene în egală măsură, fiindcă afinii prințului se află pretutindeni pe continent, legați de el prin similitudini de destin cărturaresc, precum și de influențe comune, primite de la aceleași serii de înaintași.

Se rostea, de pildă, numele lui Leibniz în legătură cu citiva termeni filosofici care apar la Cantemir și se mergea mai înapoi la acela care pe amîndoi îi influențase, van Helmont cel tînăr, și se cobora în continuare spre sursele mai îndepărtate, de prin Renastere, spre oamenii de știință și filosofi și „magii” aceștia, spre Paracelsus și Agrippa von Nettesheim, la Pico della Mirandola.

Sau se vorbea despre Istoria hieroglică și izvoarele ei posibile. Și pentru întîia oară, scriitoarea indiană Amitha Bhoose Ray a menționat Pança Tantra, cartea indiană clasică de înțelepciune ca unul din punctele de pornire ale incifrării roman. Apoi orientaliștii și folcloriștii de față au întregit ipoteza cu intermediarele verșuni, de la Kalila și Dimna la Sindipa și spațiul circu-

lației motivelor orientale s-a lărgit considerabil, căpătînd însă delimitări mai sigure, precizări indispensabile. S-au încercat elucidări în ceea ce privește tipul de înțelepciune la care adera și pe care-l exprima savantul secolului XVIII și s-au făcut incursiuni de la paremiologia populară folosită de el în operă și pînă la modul de interpretare a textelor sacre, creștine și musulmane deopotrivă.

De asemenea n-au lipsit încadrările stilistice, foarte importante pentru punerea în relief a plurivalenței cantemirești. De la determinările rinascimentale s-a trecut la descifrarea elementelor baroce ale operei și mai pe urmă chiar la unele date care l-ar arăta pe prințul scriitor ca pe unul dintre cei dintîi romantici ai Europei. Și așa mai departe.

Asupra tuturor problemelor abordate s-au pronunțat toți participanții români, universitari și cercetători din toate generațiile, de la profesorii Mihnea Gheorghiu, Mircea Malița, Edgar Papu, Vintilă Mihăilescu, St. Ștefănescu, Petre Caraman (Iasi), Virgil Căndea, Al. Dușu, C. Poghere, Viorica Dinescu, Dan Zamfirescu, N. Zub și pînă la foarte tinerii cercetători din institutele de la București și Iasi. Au luat cuvîntul și participanții străini, printre care menționăm doar pe profesorii Hanz Martin Ganger, Peter Wunderly, Gottfried Schramm (Freiburg), E. Coseriu (Tübingen), Klaus Heitmann, A. De Vincenz, Paul Filippi, St. Teodorescu (Heidelberg), Paul Wierz (Trier), Volk, Emanuel Turcinsky, Max Demeter Peyfuss.

DUPĂ ce colocviul propriu-zis s-a încheiat, a urmat seria festivităților legate de orașul gazdă și de alte centre universitare. Delegația română a fost primită la rectoratul Universității din Freiburg, ca și la primăria orașului. Cuvîntări și toasaturi pline de căldură de o parte și de cealaltă au subliniat valoarea științifică și de cunoaștere a unor astfel de manifestări.

O plăcută călătorie, devenită tradițională, a purtat după aceea pe participanți, mai întîi la Heidelberg, unde romanistul profesor Klaus Heitmann a dat o recepție în cinstea lor; ei au fost primiți apoi de profesorul Hubschmidt și de profesorul De Vincenz chiar în seminarul de romanistică al vechii Universități, într-o atmosferă deosebit de caldă, de pitorească.

La Mainz delegația a fost primită de profesorul Theodor Elwert, șeful catedrei de romanistică, iar după parcurgerea văii Rinului, la Köln, am fost oaspeții profesorului Wilhelm Nyssen care a ținut și o remarcabilă conferință, cu proiecții, după diapozitive proprii, despre arta minăstirilor din Bucovina, interpretată cu o rară adîncime.

În tot răstimpul colocviului, ambasada română a fost mereu prezentă prin consilierul cultural, profesorul Pușcas, care, în alocuțiunea rostită, a subliniat importanța științifică a acestei acțiuni.

Într-adevăr, datorită organizării atente a colocviului de către Universitatea din Freiburg, reprezentată de rectorul H.M. Ganger și de profesorul P. Wunderly, dar mai cu seamă de către societatea Mihai Eminescu și înimoasa ei președintă Elsa Lüder, ca și de neobositul profesor Paul Miron, întîlnirea de la Schauinsland a avut și extensia necesară unei astfel de manifestări pentru a prilejui un bun schimb de opinii între specialiști și răsunele unei dezbateri de reală ținută intelectuală. A fost pentru specialiștii români un excelent prilej de confruntare, de verificare a punctelor lor de vedere într-un dialog care sperăm că va continua pe diverse probleme esențiale ale limbii și literaturii, ale civilizației și culturii românești.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

La mulți ani

GER strașnic. Salcîmii nu mai au auz. Lacurile orașului s-au înecat (nu înțeleg de ce și mai ales unde le ascund cei ce răspund de soarta lor !?). Toți copiii circulă tolăniți în sîinii ca niște beizadele. Și toți părinții sînt ca!

Ah, voi sîinii, sîinii, și voi, cailor nelegiuit de frumoși ! Secunda bucuriei stă să țipe într-o păstăie de roșcovă. Diminețile se deschid cu brazi, fiecare clipă e un drag împielit, noaptea aud cum se împodobesc casele cu miros dulce și prin visele celor mici umblă pitici cu barba plină de stafide și cu saci de nuci la subțioară. Anii vechi e gata să ni se urce în circ (acolo își au anii vechi scaune preferate), dar anul nou, fraged și subțire și hohotind de speranțe asemeni valului de griu semăna de mama într-un taler de lemn pus în fereastra dinspre Dunăre se apropie cu alai domnesc. Sfîrșie micșunica în pahar. Orice oare pete înalt și tînăr, călărind spoi noi din zarea izbînzii, trebuie în timpinat cu floarea vinului.

La mulți ani tuturor sportivilor învingătorilor, și mai ales învingătorilor, pentru că învingătorii mureu au masa plină de ur

Fănuș Neagu

P. S. Aceasta e ultima cronică anul 1973. Îi anunț pe toți cei în snarea căroră, pe parcurs de 52 de săptămîni, m-am rezemat cu coatele n-am izbutit să-i fac mototol, pe cei îndreptați de mine împotriva mea că voi ști să mă feresc de felicitărilor, că voi îmblîzni șoricul, adus Băieșu de la Buzău, la focul aprins întreținut cu telegramele lor pline gînduri bune (cu sorcova de flori cîmp).

FA

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

